HUMANIZAM

Filozofsko etičko političko ekonomska studija razvoja društva

Aleksandar Šarović

Sadržaj:

1	Analiza prirodnog stanja	2
1.1	Čovjek	2
1.2	Društvo	4
2	Proces otuđenja	8
2.1	Psihologija otuđenja	8
2.2	Sociologija otuđenja	10
2.2.1	Kapitalizam	16
2.2.2	Socijalizam	19
3	Humanizam	24
3.1	Studija procesa razotuđenja komune	24
3.1.1	Osnove politike humanizma	28
3.1.2	Osnova ekonomije humanizma	35
3.1.2.1	Dobar kapitalizam	35
3.1.2.2	Dobar socijalizam	39
3.1.2.2.1	Cijena rada	49
3.1.2.2.2	Raspodjela rada	57
3.1.2.2.3	Cijena robe	67
3.1.2.2.4	Novac	71
3.1.2.2.5	Obrtna novčana sredstva	75
3.1.2.2.6	Razvoj privrede	78
3.1.2.2.7	Raspodjela dohodaka	83
3.1.2.2.8	Upotreba nekretnina	90
3.1.2.2.9	Zajednička potrošnja	94
3.2	Razotuđenje udruženih komuna	97
3.2.1	Udruživanje politike	97
3.2.2	Udruživanje ekonomije	101
3.2.3	Udruživanje država	105
3.3	Očekivanja novog sistema	108

1. Analiza prirodnog stanja

1.1 Čovjek

Priroda čovjeka

Čovjek je dio prirode. Priroda sadrži beskonačnu količinu materije sa energetskim nabojem što stvara neograničeno mnoštvo sila, akcija i reakcija, napetosti i ravnoteža. Čovjekova priroda posjeduje osjetilnost, misaonost i sposobnost svjesnog djelovanja. Priroda svojim kretanjem čovjeku stvara osjetilne pogodnosti i nepogodnosti. Osjetilna razlika između pogodnosti i nepogodnosti formira čovjekove prirodne potrebe.

Čovjek svoje potrebe definira mislima. Pomoću misli čovjek stvara i akumulira svijest o pogodnostima i nepogodnostima odnošenja sa prirodom. Misli u različitim uvjetima formiraju različita emotivna stanja. Kada stanje prirode ne odgovara čovjekovoj prirodi u njemu se javlja nepogodna osjetilna ili emocionalna napetost koja koncentrira energiju na nalaženje pogodnog stanja.

Čovjek uglavnom zadovoljava svoje potrebe svjesnim djelovanjem. Intenzitet djelovanja direktno ovisi o stupnju nepogodnosti. Male nepogodnosti induciraju malu energiju za djelovanje, dok velike nepogodnosti koje dovode u pitanje i njegovu egzistenciju akumuliraju svu čovjekovu energiju u borbi za opstanak. Proces djelovanja traje dok čovjek ne zadovolji svoje potrebe.

Zadovoljenje potreba donosi pogodnosti koje su proporcionalne intenzitetu prevladanih nepogodnosti. Pogodnosti se javljaju u obliku opuštanja od nepogodne napetosti i u osjetilnom i emocionalnom zadovoljstvu. Proces rezultira zasićenjem. Odnos potreba i zasićenja mijenja se periodično sa intervalima ovisnim o prirodi potreba. Period zasićenja oslobađa čovjeka potreba.

Čovjek je ovisan o prirodi i stoga nije u potpunosti slobodan. Sloboda u najširem smislu predstavlja stanje potpune neovisnosti i stoga ne dozvoljava ni formiranje potreba. Čovjek koji ima životne potrebe, slobodu u najširem smislu ne treba. U užem smislu slobodu treba prihvatiti kao stanje koje omogućava zadovoljenje potreba jer čovjek koji ne može zadovoljiti svoje potrebe nije slobodan. Takva sloboda je uvjet ostvarenja čovjekove egzistencije, razvoja njegovih sposobnosti, moći, spoznaje i zato takvu slobodu čovjek treba imati a priroda ga u tome ne sprečava.

Priroda posjeduje neograničenu moć u odnosu na čovjeka ali se on svojim biološkim razvojem prilagođava kretanju prirode i razvija svoje sposobnosti tako da u normalnim prirodnim uvjetima može zadovoljiti svoje prirodne potrebe. Čovjek u prirodi može biti slobodan. Čovjekova sloboda se zasniva na njegovoj sposobnosti da može ono što želi, ali ta sloboda ovisi o njegovoj spoznaji da želi ono što može.

Tokom svog života čovjek stječe mnoštvo pogodnih i nepogodnih, osjetilnih i emotivnih stanja proizašlih iz odnošenja sa prirodom. Kontrolom i sređivanjem misaonih određenja

o osjetilnosti i emotivnosti životne prakse čovjek stvara znanje. Znanjem čovjek stvara predodžbu o uvjetima koji donose pogodnosti i nepogodnosti u prirodi. Formiranje znanja je čovjekova najveća sposobnost. Znanje podrazumijeva formiranje objektivnih određenja o zakonitosti kretanja u prirodi, određenja koja pod jednakim uvjetima formiraju jednake reakcije bez obzira na stupanj pogodnosti ili nepogodnosti koje takva određenja stvaraju. Objektivna određenja prikazuju zakonitost kretanja u prirodi onako kakva ona zaista i jesu.

Znanje čovjeku daje moć da zadovoljava svoje potrebe svjesnim i organiziranim radom. Radom se čovjek svjesno suprotstavlja nepogodnostima u prirodi. Radom čovjek proizvodi sredstva za vlastiti opstanak i ostvarenje većih pogodnosti. Radna sposobnost daje čovjeku veliku moć u prirodi.

Ono što stvara pogodnosti ima svoju vrijednost. Čovjek prihvaća vrijednost tamo gdje mogu postojati razlike između pogodnosti i nepogodnosti, tamo gdje potrebe nisu zadovoljenje ili mogu biti nezadovoljene. Vrijednost je upravo proporcionalna sa potrebnošću.

Proizvod rada ima svoju upotrebnu odnosno prirodnu vrijednost. Prirodna vrijednost proizvoda zadovoljava čovjekove prirodne potrebe vezane uz egzistenciju i životni standard. Rad neposredno sam po sebi donosi pogodnosti u nekoj mjeri tako da sam po sebi ima upotrebnu vrijednost. Čovjekova svijetla budućnost leži u nalaženju rada koji donosi veće pogodnosti u svom trajanju jer tako doseže veće bivstvene pogodnosti. Takve pogodnosti su u pravilu dugotrajnije a mogu biti i intenzivnije od pogodnosti proizašlih iz konzumacije rezultata rada.

Čovjek znanjem definira zakonitost kretanja u prirodi i što ih dublje otkrije to šire može primijeniti njihovu zakonitost. Znanje čovjeku daje moć koja je u svom obliku neograničena u odnosu na prirodu. Što čovjek više ovlada znanjem to može formirati veće potrebe jer ih može i zadovoljiti, to više ima kontrolu nad uvjetima koji formiraju njegova osjetilna i emotivna stanja. “Čovjek koji zna” je sposoban da otkrije i formira vlastitu progresivnu orijentaciju, da živi u skladu sa vlastitom prirodom, da se oslanja na vlastite snage, da vjeruje u svoju moć, u sebe. Takav čovjek je sposoban da razumije vlastiti odnos sa prirodom, da razvija konstruktivan odnos sa prirodom, da razvija ljubav prema prirodi, da nalazi zadovoljstvo u odnosu sa prirodom. Takav čovjek nužno živi u harmoniji sa prirodom.

Što čovjek više zna, to više zadovoljava svoje prirodne potrebe, to više vjeruje u pogodnosti, to više gradi optimizam prema životu, to je uravnoteženiji, to je opušteniji, zadovoljniji, radosniji što živi. Ovo je prikaz čovjeka koji živi prirodnim produktivnim životom i kao takav se lako prepoznaje.

Najveći oblik znanja je mudrost a stječe se iskustvom normalnog prirodnog življenja. Mudar čovjek konstantno zadovoljava svoje prirodne potrebe i stoga doživljava široko zasićenje. On ima sve što mu treba bez obzira koliko to kvantitativno i kvalitativno bilo i stoga je zadovoljan. Zadovoljan čovjek je dobar čovjek. Ova jednostavna tvrdnja je jako

značajna za razvoj humanizma i zato treba biti prihvaćena kao prirodni zakon čovjeka.

Prevladavanjem nepogodnosti i pogodnosti gube značaj, odnosno tamo gdje se smanjuju razlike između mogućih pogodnosti i nepogodnosti smanjuju se i potrebe. Što čovjek više zna to ima manje potrebe a to znači da se življenjem približava slobodi u najširem smislu.

1.2 Društvo

Prirodni zakoni društva

Čovjek je po svojoj prirodi slobodna biološka jedinka i istovremeno društveno biće. "Čovjek koji zna" svjestan je da će u većoj mjeri zadovoljiti svoje prirodne potrebe udruživanjem sa drugim čovjekom. “Društvo koje zna“ to i postiže. Takvo društvo ostvaruje veću moć u prirodi pa tako i veću mogućnost zadovoljenja prirodnih potreba. Udruživanje ljudi predstavlja zajednicu individuuma sa posebnim i zajedničkim potrebama. Potrebe određuju odnose u društvu.

Društveni odnosi ne nastaju slučajno; oni ovise o društvenim uvjetima. Kada podjednaki društveni uvjeti trajno kreiraju identične rezultate, oni se mogu nazvati prirodnim zakonima društva. Ova studija nastoji dokazati da će prirodni zakoni društva uspostaviti dobro društvo. Sada se postavlja pitanje ako prirodni zakoni mogu uspostaviti dobro društvo zašto su oni bili tako deficitarni u povijesti čovječanstva? Odgovor je vrlo jednostavan: čovječanstvo nije nikada definiralo prirodne zakone društva. Ova studija ih prikazuje i tvrdi da će oni izgraditi neusporedivo bolje društvo nego što je ikada postojalo.

Prirodni zakoni društva bi trebali odrediti društveno ponašanje na sličan način kao što zakoni fizike određuju sile u prirodi. Razumijevanje zakona fizike omogućuje ljudima da žive u skladu s fizičkim svijetom. Isto tako će razumijevanje prirodnih zakona društva omogućiti ljudima da žive u skladu koji nije moguće opstruirati. Ova studija ima namjeru da to dokaže.

S obzirom da prirodni zakoni društva nikada nisu definirani, ova studija je koristila knjigu “Matematički principi prirodne filozofije” koju je Newton[1] napisao 1687 godine kao referentni model za određivanje prirodnih društvenih zakona. Prihvaćanje prirodnih zakona društva bi trebalo pridonijeti napretku čovječanstva na isti način na koji je Isaac Newton pridonio razvoju fizike.

[1] Isaac Newton, Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica [Mahematical Principles of Natural Philosophy, 1687] (New York: Daniel Adee, 2006)

1. **Prirodni zakon društva:** Destruktivni ljudi su nezadovoljni i formiraju destruktivne društvene odnose. Zadovoljni ljudi nisu destruktivni i formiraju konstruktivne društvene odnose.

2. **Prirodni zakon društva**: Jaki ljudi imaju tendenciju da dominiraju nad slabima, stvarajući represivno društvo. Ljudi jednake moći poštuju i ne pokušavaju dominirati jedni nad drugima, stvarajući tako skladne društvene odnose.

3. **Prirodni zakon društva:** Društvene privilegije stvaraju nejednaku moć među ljudima, što uzrokuje društvene probleme, dok jednaka ljudska prava daju jednaku društvenu moć ljudima, spriječavajući društvene probleme. Jednaka ljudska prava stvaraju konstruktivne i skladne društvene odnose koji grade zadovoljstvo življenja.

Prvi i drugi prirodni zakon društva u osnovi su sami po sebi razumljivi. Oni mogu imati neke iznimke zbog perverzije koja postoji u otuđenom svijetu. Ali jednom kad društvo prepozna prirodne zakone društva, ono bi trebalo ukloniti izopačenost u društvu i uspostaviti konstruktivne i skladne društvene odnose bez iznimaka.

Prvi i drugi prirodni zakon doprinose razumijevanju trećeg prirodnog zakona društva, koji je najvažniji u ovoj studiji. Treći zakon nije očigledno rješenje za stvaranje produktivnih društvenih odnosa zadovoljnih ljudi jer jednaka ljudska prava nikada nisu postojala.

"Društvo koje zna" će formirati jednaka ljudska prava. Definicija jednakih ljudskih prava bi trebala značiti da svi ljudi imaju jednake mogućnosti u životu. Ono što je pojedincima dopušteno, mora biti dopušteno svima, i obratno; ono što je pojedincima zabranjeno mora biti zabranjeno svima. Ova studija će nastojati dokazati da je uspostava jednakih ljudskih prava jedini uvjet za ostvarenje dobrog društva. Bez jednakih ljudskih prava ne može se formirati dobro društvo.

***

Čovjek je čovjeku prirodna potreba pa tako i vrijednost. U "društvu koje zna" svaki čovjek ima podjednaki respekt prema svim članovima društva bez obzira na razlike u stupnju sposobnosti ili moći. U takvom društvu svaki čovjek ima pravo da participira u odlučivanju o pravilima zajedničkog djelovanja. Na taj način, skup svih individualnih potreba formira optimalne zajedničke potrebe društva koje određuju pravila društvenog odnošenja.

Jednaka ljudska prava zahtijevaju i obaveze pojedinca. Prava utvrđuju čovjekove slobode, dok ih obaveze umanjuju jer je čovjek prisiljen da se odnosi prema prirodi i društvu onako kako to odgovara društvu u cjelini. "Društvo koje zna" uspostavlja pravila zajedničkog djelovanja na taj način da u što većoj mjeri smanji individualne

nepogodnosti i poveća zajedničke pogodnosti društva. Takva pravila u najvećoj mogućoj mjeri odgovaraju svim članovima društva.

Društvo ima istovjetne reakcije u odnosu sa prirodom kao i čovjek. "Društvo koje zna" formira potrebe u skladu sa vlastitom prirodom u granicama prirodne moći realizacije i tako zadovoljava svoje potrebe i ostvaruje pogodnosti.

Može se reći da čovjek tokom svog života prolazi putevima razvoja društva. Dijete nema nikakvo znanje ni sposobnost da zadovolji svoje prirodne potrebe. Roditelji koji znaju živjeti u skladu sa vlastitom prirodom su zadovoljni i kao takvi razvijaju ljubav prema djeci. Oni preuzimaju aktivnu brigu oko zadovoljenja prirodnih dječjih potreba. Takav odnos donosi toplinu i radost što je uvjet prosperiteta djeteta pa tako i društva. Osobe koje nisu prikraćene u mladosti kasnije postaju zdravi nosioci društva.

“Čovjek koji zna” donosi pogodnosti sebi i društvu u cjelini i zato "društvo koje zna" ima interes da svakog člana upozna sa fondom znanja koje posjeduje. "Društvo koje zna" formira objektivno saznanje o zakonitostima kretanja u prirodi i obrazuje mlade članove o pravima, dužnostima i odgovornostima koje podnosi za svoje postojanje u društvu i prirodi. Mladi koji vide aktivne i zadovoljne odrasle članove “društva koje zna” formiraju vjeru u pogodnu budućnost i zato prihvaćaju prava, dužnosti i odgovornost zajednice sa zadovoljstvom. “Društvo koje zna” formira obrazovanje koje slijedi interes učenika i društva jer na taj način čin obrazovanja u svom trajanju zadovoljava potrebe učenika i donosi pogodnosti društvu u cjelini.

Društvo zadovoljava svoje potrebe radom. "Društvo koje zna" zajedničkim dogovorom utvrđuje potrebe a zatim zajedničkim radom zadovoljava potrebe i tako ostvaruje pogodnosti. “U društvu koje zna” svaki radnik ima ravnopravan pristup do svakog radnog mjesta a posao dobija najproduktivniji zainteresirani radnik. Tako društvo ostvaruje najveću produktivnost pa tako i najveću vrijednost u proizvodnji, dok sloboda u izboru radnog mjesta omogućava radu da postane vrijednost za sebe.

"Društvo koje zna" raspoređuje rad i rezultate rada među radnicima tako da formiraju ujednačene pogodnosti. Tako se formira ujednačeni interes radnika prema obavljanju svih poslova. Takav društveni stav prema radu omogućava pokrivenost svih radnih potreba sa radnicima koji svoj rad obavljaju u skladu sa vlastitim prirodnim potrebama i sposobnostima.

Samostalni radnik sam podnosi odgovornost za svoj rad vlastitim radnim ostvarenjima. U udruženom radu jedan neodgovoran radnik može zbog povezanosti radnih procesa nanijeti velike nepogodnosti kolektivu. Stoga "društvo koje zna" formira efikasne principe odgovornosti za neizvršenje radnih obaveza i za sve postupke koji ne odgovaraju društvu. Zato se svaki član takvog društva odnosi odgovorno prema prirodi, društvu, radu i rezultatima rada. Svjestan vlastite odgovornosti, on formira radne potrebe u skladu sa vlastitom prirodom i mogućnosti realizacije. Takva orijentacija je uvijet zadovoljenja potreba i osnova konstruktivne orijentacije društva.

U “društvu koje zna” proizvodi zajedničkog rada se raspoređuju prema ukupnom

doprinosu svakog pojedinca u procesu proizvodnje. Rad koji proizvodi veću vrijednost donosi veće pogodnosti društvu pa zaslužuje i veću nagradu u rezultatu zajedničkog rada. Raspodjela rezultata rada među radnicima se vrši i prema stupnju nepogodnosti nastalih u trajanju rada. Nepogodniji rad zahtjeva veću kompenzaciju u pogodnostima rezultata rada. U raspodjeli proizvedenih dobara trebaju se također uključiti i doprinosi predaka radnika jer je u svakom rezultatu rada sadržana ogromna količina minulog rada.

"Društvo koje zna" uvijek formira i solidarni elemenat raspodjele kojom se osigurava egzistencija cijelom stanovništvu bez obzira da li su neposredno učestvovali u proizvodnji. Na taj način društvo razvija stav da je čovjek čovjeku vrijednost. Solidarna davanja pružaju proizvode namijenjene individualnoj potrošnji svima koji ih trebaju. Tako se stvara društvena stabilnost i pomaže razvoj novih snaga u društvu koje reproduciraju takvu orijentaciju.

Društvo koje konstantno uspijeva zadovoljiti svoje potrebe je zadovoljno, moćno i plemenito društvo. Društvo sa plemenitim članovima nužno se međusobno ispomaže i razvija zajedništvo što donosi prosperitet. Ono ima vjeru u vlastite snage i vjeruje da je u stanju ostvariti pogodnosti. Kao posljedica takve vjere javlja se ljubav među članovima društva, ravnoteža društva i harmonija sa prirodom.

U takvom društvu svaki član pomaže razvoj svakog pojedinca jer time doprinosi i vlastitom razvitku. Davanje je izvor ispoljavanja bivstvene moći koja donosi velike pogodnosti. “Društvo koje zna" osigurava reprodukciju konstruktivne orijentacije i u stanju je da planira vlastiti razvoj i prosperitet. Takvo društvo je dobro društvo.

2. Proces otuđenja

2.1 Psihologija otuđenja

Čovjek je svjestan ograničenja vlastitog znanja i vlastite nemoći pred prirodom. Nepoznavanje prirode čovjeku donosi osjetilne i emocionalne nepogodnosti. Osjetilne nepogodnosti su proizvod neposrednog bolnog odnosa sa prirodom. Emocionalne nepogodnosti su proizvod misaonog odnosa sa prirodom. Najizrazitije emocionalno stanje je strah koji je posljedica nedovoljnog znanja odnosno nemoći čovjeka da se suprotstavi prirodnim nepogodnostima. Čovjek se oslobađa nepogodnosti u granicama vlastitih mogućnosti.

Ukoliko čovjek ne prihvati vlastitu nemoć tamo gdje je objektivno ne može prevladavati, tada formira potrebe veće od vlastite mogućnosti realizacije. Obzirom da su misli slobodne i mogu djelovati neovisno od prirode, čovjek pod pritiskom nepogodnosti uzrokovanih vlastitom nemoći i potrebom da je prevlada, formira subjektivnu ideju o prirodi i zakonitosti kretanja u njoj u obliku koji mu pogoduje. Ukoliko takva subjektivna određenja preskoče prepreke u odnosu sa prirodom, što je moguće jer često nikakva nepogodnost ne postoji u neposrednom odnosu čovjeka i njemu nepoznate prirode, čovjek se oslobađa nepogodne napetosti i prihvaća takva određenja kao stvarna.

Subjektivna vizija čovjeku daje privid moći u prirodi što brzo i lako donosi pogodnosti koje su po svom intenzitetu identične pogodnostima proizašlim stvarnim prevladavanjem čovjekove nemoći u prirodi. Putevi prijenosa stvarnosti i iluzija su lagani i pogodni što ohrabruje čovjeka da u potrazi za većim pogodnostima nalazi izvore u svakom trenutku života. Može se reći da "čovjek koji ne zna", odnosno nemoćan čovjek tokom svog života u nepoznatoj nadmoćnoj ili nepogodnoj prirodi stvara neograničeni broj određenja prirode, njenih dijelova i prirodnih pojava u oblicima koji mu pogoduju. Takva priroda nije više nepoznata jer ju je čovjek "upoznao", nije više nadmoćna jer ju je čovjek "pobijedio", nije više strana jer ju je čovjek "prisvojio". Tako je čovjek svojom subjektivnom vizijom prilagodio prirodu određenjima koja mu pogoduju, međutim takva određenja su otuđena od svoje objektivne biti.

Otuđena određenja formiraju u čovjeku otuđenu predodžbu o pogodnostima i nepogodnostima, što stvara otuđeni respekt prema moćima u prirodi, otuđena emotivna stanja, otuđene potrebe, i otuđeno djelovanje. Tako se razvija subjektivna svijest koja stvara otuđeno znanje. Otuđeno znanje je lažno i stoga formira otuđeni način čovjekovog življenja. Otuđeni način života otuđuje čovjeka od svoje prirode i tako se proces razvija.

Može se reći da se čovjek otuđuje od vlastite prirode kada nije u mogućnosti da prihvati ograničenja vlastite prirode. Čovjek koji u većoj mjeri ne može prihvatiti vlastitu nemoć tamo gdje je objektivno ne može prevladati u većoj mjeri se otuđuje od objektivne stvarnosti.

Subjektivnost stvara otuđenje. Međutim, subjektivna vizija je uvijek povezana sa objektivnim određenjima. Apsolutna subjektivnost bi formirala apsolutno otuđenu svijest

a čovjek kao nosilac takve svijesti bi izgubio mogućnost egzistencije. Apsolutna objektivnost bi formirala apsolutnu prirodnost što predstavlja ideal čovjekovog življenja. Odnos objektivnosti i subjektivnosti predstavlja odnos prirodnosti i njenog otuđenja.

Otuđeno znanje koje prividno rješava pitanje čovjekove nemoći pred nepoznatom prirodom može naći opravdanje ukoliko u velikoj mjeri sadrži objektivna određenja zakonitosti kretanja prirode. Takvo znanje iako nije istinsko ne mora doći u neposredan konflikt sa prirodnim moćima pa oslobađa čovjeka nepogodne napetosti odnosa sa nepoznatom prirodom.

Otuđeno znanje gubi svoju opravdanost kada skreće čovjeka sa njegovog prirodnog puta. Otuđene potrebe čovjek ne može nikad u potpunosti zadovoljiti jer nikakvo djelovanje ne može zahvatiti prirodu nastanka takvih potreba. Čovjek naprosto ne može prevladati moć prirode.

Kako otuđene potrebe ne mogu ostvariti zadovoljenje one su u pravilu nezasitne. Takvo otuđenje razvija egoistične osobine karaktera koje se manifestiraju u obliku pohlepe, ambicije, zanesenosti, fanatizma na polju čovjekova otuđenog interesa. Otuđene potrebe mogu objektivno biti potpuno nepotrebne čovjekovoj prirodi ali u njegovoj otuđenoj svijesti one mogu postati uvjet opstanka. Tada takva osoba ulaže mnogo energije u borbu za ostvarenje otuđene vizije opstanka. Tada otuđene potrebe usmjeravaju čovjeka tako da djeluje suprotno vlastitoj prirodi.

Ukoliko čovjekova otuđena svijest uspije naći prividnu potvrdu svoje otuđene moći tada čovjek razvija viši stupanj subjektivizma koji formira narcisoidnu osobinu karaktera. Narcisoidnost značajno potiskuje i podcjenjuje objektivnu, nepoznatu, neprihvatljivu stvarnost. Ona veliča otuđenu viziju vlastite moći u prirodi što stvara veliku iluziju životnih pogodnosti. Kada čovjek svojom subjektivnom vizijom definira vlastitu moć daleko veću nego što je objektivno može imati, lako nailazi na proturječnost u realnom životu što donosi velike napetosti i nepogodnosti. Narcisoidne potrebe su objektivno nepotrebne čovjekovoj prirodi ali u njegovoj subjektivnoj svijesti lako postaju uvjet za osiguranje egzistencije. Takav čovjek ulaže veliku energiju u borbi za otuđeni opstanak.

Što je čovjek više otuđen od svoje prirode to u pravilu manje može zadovoljiti svoje potrebe i tako naći opuštanje i pogodnosti. Generalno rečeno, otuđeni čovjek se može prepoznati po tome što je gotovo permanentno pod stresom, on je svakako više nervozan nego opušten, više mrzovoljan nego zadovoljan, depresivan nego radostan bez obzira kakva su njegova djelatna ostvarenja. Čovjekova priroda ne može podnijeti trajnu napetost i nepogodnost i stoga njegov organizam nalazi izlaz u izopačenju vlastite osjetilnosti i emocionalnosti.

Otuđeni čovjek se oslobađa nepogodne napetosti i nalazi prividno opuštanje i pogodnosti u izopačenju vlastite prirode. Kako prirodan čovjek nalazi opuštanje i pogodnosti u ljubavi, u konstruktivnom odnosu prema prirodi, tako otuđeni čovjek nalazi prividne pogodnosti i opuštanje u mržnji i destruktivnom odnosu prema prirodi. Takvom čovjeku destrukcija postaje potreba. Destruktivna napetost koja se tada javlja može u

potpunosti onemogućiti čovjekovu sposobnost da uoči objektivne uzroke nepogodnosti.

Ukoliko otuđen čovjek svojom subjektivnošću precjenjuje uvjete u prirodi koji mu donose nepogodnosti, tada nalazi uzroke nemoći u sebi, tada se orijentira destruktivno prema sebi samome. Ovisno o stupnju nemoći, autodestruktivnost poprima obilježja od pasivnosti pred prirodnim silama i tamo gdje čovjek ima moć da prevlada nepogodnost pa do potrebe za samouništenjem. Čovjek ne teži samouništenju zbog objektivne nemoći kao što je siromaštvo ili glad, već samo ukoliko izgubi otuđeni oblik moći u prirodi. Autodestruktivnost čovjek prima kao potrebu bijega od stvarnosti i ona se može razvijati na primjer; od potrebe konzumiranja alkohola pa do potpunog otuđenja svijesti, ili ludila. Takav čovjek može samo tako naći opuštanje od nepogodne napetosti.

Ukoliko otuđen čovjek svojom subjektivnom vizijom podcjenjuje moć prirode, tada može naći izlaz iz nepogodnosti kao i prividno opuštanje od napetosti u destruktivnom odnosu prema prirodi. Nikada čovjek nije toliko destruktivan kao kada je povrijeđena njegova narcisoidnost, njegova lažna ljudska veličina. Destruktivnost se ovisno o stupnju nemoći i nedostatku respekta prema prirodi manifestira u obliku agresije koja se može razvijati do čina uništavanja prirode.

Čovjek koji živi u skladu sa vlastitom prirodom nemoć prevladava u granicama svojih mogućnosti. Takav čovjek ostvaruje prirodne pogodnosti. Kada se čovjek otuđi od vlastite prirode ne može zadovoljiti svoje potrebe, pa se u njemu javljaju napetosti koje ga tjeraju u destrukciju. Otuđeni čovjek živi biološki nepogodan život.

Cijela ova knjiga govori o otuđenju ali šta bi to bilo u jednoj rečenici? Otuđenje je stanje u kojem čovjek ne prepoznaje vrijednosti tamo gdje one stvarno jesu. Otuđen čovjek misli da je vrijednost ono što u stvarnosti to nije.

Čovjek misli kako osjeća, osjeća kako živi a živi kako misli. Obzirom da čovjek upravlja svojim mislima pomoću znanja, obzirom da misli određuju potrebe i tako usmjeravaju djelovanje, čovjek sam snosi odgovornost za ostvarenje vlastitih osjetilnih i emocionalnih stanja. Može se reći da je čovjek ono što misli odnosno ono što zna.

2.2 Sociologija otuđenja

Diktatura autokracije

Svaki čovjek po svojoj prirodi teži većoj moći za ostvarenje većih pogodnosti. Čovjek postaje svjestan svoje moći uspoređujući se sa drugim čovjekom. Ova studija nastoji prikazati da je taj čin otuđen od prirode čovjeka i kao takav štetan za samog čovjeka i društvo u cjelini. Ali ljudi su se oduvijek uspoređivali sa drugim ljudima i zato društvo nema drugog izbora nego da takvo stanje prihvati dok ne pronađe orijentaciju koja će ga prevladati.

Na putu dosezanja veće moći otuđeni čovjek može lako koristiti svoje sposobnosti za ostvarenje nadmoći nad drugim ljudima. Uspješan pojedinac ostvaruje veća prava od drugih pojedinaca, nameće društvu svoju volju ili ukratko ostvaruje vlast u društvu.

Vlast donosi velike otuđene pogodnosti i zato se među ljudima vodi bespoštedna borba za ostvarenje prava na vlast na svim poljima. Ni za šta se u povijesti čovječanstva nije prolilo toliko krvi kao u borbi za vlast. U toj borbi jači, spretniji, lukaviji ili pametniji pobjeđuje i vlada društvom. Silom uspostavljena vlast je neprikosnoveno autokratska i predstavlja diktaturu. Diktatori uspostavljaju svoju vlast na određenom teritoriju formiranjem države. Oni osiguravaju provedbu svojih odluka primjenom fizičke sile i proklamiranjem ideologija. Oni potpuno samostalno utvrđuju državno uređenje, zakone, propise i pravila reguliranja društvenih odnosa. Oni imaju neprikosnovenu zakonodavnu, izvršnu i pravosudnu vlast u državi. To su ogromne privilegije koje donose ogromne otuđene pogodnosti u društvu. Diktatori osiguravaju svoje privilegije i pogodnosti proklamiranjem ideologija.

Ideologije su sistem ideja i ideala koje uspostavljaju osnovu uređenja društva. Diktatori koriste ideologije da njima manipuliraju društvo i tako osiguraju moć u društvu. Ideologije uglavnom formiraju subjektivne odgovore na pitanja koja "društvo koje ne zna" može postaviti. One često oslobađaju ljude bolne napetosti življenja u nepoznatoj prirodi što ih oslobađa nepogodne napetosti. "Društvo koje ne zna" prihvaća svaku ideju koja donosi pogodnosti i stabilnost društvu.

Povijest čovječanstva je povijest nametnutog subjektivnog znanja od strane autoriteta. Ova studija definira autoritete kao pojedince koji imaju moć nad ljudima. Subjektivno znanje je izvor otuđenja i problema u društvu. Tako ideologije postaju temelj otuđenja društva. Otuđeno znanje otuđuje ljude od njihove prirode, od mogućnosti izlaska iz inferiornog položaja u odnosu na autoritete što stvara dugoročne probleme društvu.

Diktatori naravno iz temelja sprečavaju uspostavljanje jednakih ljudskih prava da bi mogli tlačiti, kontrolirati i iskorištavati ljude. Kroz povijest je otpor diktatorima često rezultirao smrtnom kaznom. Ljudi, uključujući znanstvenike, su morali prihvatiti subjektivno znanje koje su diktatori nametali. Jednom kad društvo prihvati otuđeno znanje, ono postaje znatan teret koji sprečava razvoj društva.

Pod utjecajem ideologija sljedbenici uvažavaju diktatore sa velikim respektom pa i strahopoštovanjem. Takvo društvo može biti izrazito stabilno i homogeno. Karakteristika odnosa vlasti i sljedbenika je nadopunjavanje u nemoći što obostrano donosi veliku otuđenu moć koja je u stanju ostvariti impozantna djela, veliku stabilnost društva i prividne pogodnosti. Zbog snažne povezanosti, odnos između vlasti i sljedbenika može nalikovati na ljubav, ali to nije. Ljubav je proizvod čovjekove slobode, znanja, moći i vjere u pogodnosti. Odnos vlasti i sljedbenika je upravo suprotan. Karakterizira ga velika obostrana ovisnost, neznanje i nemoć i stoga uvijek predstavlja neku nijansu sadističko mazohističkog odnosa i nužno ga razvija.

Diktator na putu ostvarenja većih pogodnosti eksploatira društvo. On oduzima slobodu izjašnjavanja, odlučivanja i djelovanja sljedbenika. Ovaj oblik eksploatacije je izrazito nepogodan po sljedbenike jer zadire u osnovnu čovjekovu bit, u ono po čemu je on po svojoj prirodi čovjek. Taj oblik eksploatacije omogućava neometanu materijalnu eksploataciju društva, odnosno oduzimanje pogodnosti proizašlih iz proizvoda društvenog rada.

Autoritativna vlast je privilegirana. Privilegije daju umjetnu potvrdu prevladavanja nemoći koja formira narcisoidnu osobinu karaktera. Narcisoidni diktator smanjuje mogućnost dosezanja pogodnosti u prirodnom odnosu ljudi i nastoji doseći veće pogodnosti u većoj eksploataciji društva. Naravno veća eksploatacija ne može rezultirati zadovoljenjem potreba jer su otuđene potrebe u pravilu nezasitne. Nezadovoljene otuđene potrebe stvaraju nepogodnu napetost koje se čovjek ne može osloboditi prirodnim putem i stoga čovjekov organizam nalazi prividno zadovoljenje pa tako i opuštanje u izopačenju potreba. Tada autoritativna vlast nalazi pogodnosti u nasilnom odnosu prema sljedbenicima.

Ukoliko je otuđenje u društvu veće sljedbenici nalaze pogodnosti u žrtvovanju u korist diktatora što svakako razvija bolest društva. U izrazito autoritativnom društvu konstruktivno djelovanje ne može donijeti pogodnosti. U takvom društvu mogu se ostvariti samo prividne pogodnosti, u stvari, društvo živi biološki nepogodan život.

Autokrati nikada ne nalaze izvore nepogodnosti u vlastitom odnosu prema društvu već ih prenose na podčinjene ljude a još više im odgovara da ih prenesu na druge društvene grupe. Lažni uzroci nepogodnosti i nemoć društva da ostvari pogodnosti razvija grupno-narcisoidni oblik otuđenja.

Takva orijentacija po definiciji veliča vlastitu društvenu grupu u odnosu na druge. Kako je takav prikaz lažan on lako razvija netrpeljivost prema drugim društvima što stvara nacionalizme, šovinizme, rasizme, fašizme i ostale nepogodne pojave. Takve pojave uz veliku destruktivnu energiju nezadovoljnog otuđenog društva, kreiraju program za agresiju i sve društvene sukobe. Nezadovoljno društvo nalazi prividno oslobođenje od nepogodne napetosti, pa tako i pogodnosti u destrukcijom ostvarenoj nadmoći. Kako grupna narcisoidnost do krajnosti razvija subjektivnost kojom precjenjuje moć vlastite društvene grupe, tako uvijek previđa objektivne moći koje je okružuju, što završava pogubno po vlastitu društvenu grupu.

Što je društveno znanje manje to formira veću autoritativnost, to je otuđenje veće, to su prirodne potrebe u društvu manje zadovoljene, to je u društvu veća potreba za destrukcijom, to je uništenje društva i društvenih ostvarenja veće. Destruktivnost u društvu traje dok se ne unište nosioci destruktivnih potreba jer takvo društvo jako teško spoznaje put vlastite konstruktivne orijentacije.

Društvo sa većim znanjem traži veću slobodu jer samo tako nalazi mogućnost ostvarenja većih pogodnosti i traži udio u odlučivanju o pravilima zajedničkog djelovanja. Diktator takve zahtjeve ne dozvoljava jer oni predstavljaju gubitak njegove

vizije pogodnosti. Zadržavanje vlasti, u otuđenoj svijesti diktatora poistovjećuje se sa vizijom opstanka. Diktatori su često tvrdili da sam Bog podržava njihovu moć nad ljudima i ljudi su morali prihvatiti njihovo mišljenje. Međutim, prema Bibliji, čak ni Bog ne želi vlast nad ljudima jer je to u osnovi pogrešno.

Kada se zahtjevi autokrata znatno protive prirodi društva, u društvu se razvija napetost koja ga prisiljava da se buni protiv vlasti jer postoje granice koje "društvo koje zna" ne može trpjeti. Tada društvo usmjerava svoju energiju u rušenju diktatora i njegovih ideologija. Ukoliko se u društvu dovoljno razviju nove snage, a vlast dovoljno uspava svoju moć, nove snage preuzimaju vlast i formiraju nova pravila društvenog odnošenja koja donose veće pogodnosti društvu.

Demokracija

Društvo na višem stupnju znanja, svjesno problema koje donosi autokratski oblik vlasti, formira promjene društvenih odnosa mirnim putem, obostranim ustupcima vlasti i sljedbenika. U takvom društvu, autokratska vlast prihvaća da daje veće slobode i veća prava podređenim članovima društva. Za uzvrat, autokratska vlast dobija kompenzacijske ustupke u nekim drugim oblicima pogodnosti koje su proporcionalne pogodnostima vladanja.

Na primjer, monarhije u Evropi koje su se odrekle apsolutne vlasti u korist parlamentarne demokracije, zadržale su svoj privilegirani status, titule, posjede i nerijetko utječu na kreiranje državne politike. Monarsi koji se nisu dobrovoljno odrekli vlasti u korist parlamentarne demokracije izgubili su svoje privilegije, posjede pa često i život.

Od davnina je društvo prepoznavalo važnost sudjelovanja ljudi u donošenju odluka o zajedničkim interesima. Ta je svijest dovela do razvoja demokratskih principa. Idealni oblik demokracije trebao bi se provoditi međusobnim dogovorom svih članova zajednice o društvenim pravilima sve dok se ne postigne konsenzus. Nažalost, postizanje konsenzusa je teško zbog različitih individualnih interesa. Ljudi se teško mogu složiti oko nečega, a nikada se ne mogu složiti oko svega. Osim toga, svako se društvo suočava s ogromnim brojem odluka u kojima ne mogu sudjelovati čak ni oni najzainteresiraniji, najupućeniji i koji imaju najviše vremena. Dakle, idealan oblik demokracije temeljen na međusobnom dogovoru ljudi na društvenoj razini je nemoguće postići.

Prvi model demokracije izumio je politički reformator Klisten Atenjanin, koji je živio prije 2500 godina. On je izumio izborni sistem koji je zamijenio vladavinu plemićkih vlasti vladavinom naroda. To je Klistena Atenjanina učinilo ocem demokracije. Njegovi demokratski principi su bili vođeni interesima većine, što je zamijenilo drevnu diktatorsku politiku. Ipak, demokracija se do danas nije puno promijenila jer se procesi glasanja nisu puno poboljšali, a ljudi još uvijek ne znaju kako da to učine. Glavni razlog je taj što autoriteti koji su oduvijek postojali u društvu sprečavaju demokratski razvoj

kako bi održali vlast. Kao rezultat toga, društvene znanosti nisu bile u stanju ukloniti osnovne društvene probleme današnjice. Napredovale su mnogo manje od drugih znanosti.

U kapitalizmu su ljudi prihvatili predstavničku demokraciju, varijantu koja je proizašla iz antičke demokracije. U predstavničkoj demokraciji, slobodno organizirani pojedinci formiraju političke stranke, oblikuju agendu socijalne politike koja im najbolje odgovara i predstavljaju je javnosti. Na izborima birači biraju stranke koje najbolje odražavaju njihove interese. Stranka koja dobije najviše glasova na izborima preuzima vlast putem zakonodavne, izvršne i sudske vlasti u određenom roku. Takav izbor vlasti danas je dobro poznat kao liberalna demokracija.

Vlada koja ne zadovoljava potrebe ljudi gubi javnu podršku i, posljedično, gubi vlast na sljedećim izborima, dajući boljoj vladi priliku da dodatno poboljša društveni život. Liberalna demokracija osigurava miran prijenos vlasti, što je značajna prednost u usporedbi s krvavom promjenom vođa koja često završava društvenim uništenjem.

Međutim, od davnina liberalna demokracija ima brojne nedostatke koje društvena znanost nije uspjela prevladati. Osnovni problem je načelo vladavine većine, koje pokazuje malo brige za potrebe manjina, ostavljajući ih nezadovoljenima. To stvara probleme za društvo. U potpuno razvijenoj demokraciji, potrebe svakog pojedinca moraju se uzeti u obzir dok se ne donese odluka. Sudjelovanje svih u procesima donošenja odluka nužno je za formiranje politike koja optimalno zadovoljava interese svih ljudi, stvarajući najbolju moguću politiku za sve. Još jedan veliki problem liberalne demokracije je taj što društvene vlasti imaju moć nad ljudima i moraju je održavati. U zapadnom svijetu, bogata elita održava svoju moć korumpirajući političko donošenje odluka putem financiranja kampanja. Novac im pomaže da nametnu svoje interese političkim strankama. Političari dolaze i odlaze, što ih čini vrlo sklonima korupciji. U nemoralnom društvu, korupcija može poprimiti oblik priznanja, i tada ju je nemoguće spriječiti. Kao rezultat toga, takve stranke obećavaju pogodnosti ljudima da budu izabrani, ali zatim provode politike koje koriste eliti. Birači su prečesto prevareni u zapadnom svijetu i kao rezultat toga, ljudi ne znaju što se zapravo događa na političkoj sceni. Kako onda uopće mogu donositi ispravne demokratske odluke? Elita je stvorila politički sistem koji im daje kontrolu nad društvom.

Ako se neki političar pokuša suprotstaviti interesima bogatih, nailazi na prepreke posvuda. U razvijenom svijetu, mediji će optužiti neposlušnog političara da ne obavlja dobro svoj posao ili da je počinio neki grijeh, što će ga koštati političkog položaja. Političari koji pokušaju suprotstaviti se eliti morati će odustati od toga ili prekinuti karijeru. Na kraju, političke stranke provode politiku koja pogoduje eliti.

Elita pokušava staviti sve utjecajne faktore unutar društva pod svoju kontrolu, ulažući ogromne napore da izbjegne išta prepustiti slučaju. Oni osiguravaju svoju politiku putem vlasti, medija, obrazovanja, kulture, zabave, sporta i svih utjecajnih sredstava.

„Društvo koje ne zna“ lako prihvaća otuđena pravila koja nameću bogati. Takva pravila oblikuju mišljenja i postupke ljudi. Pod njihovim utjecajem ljudi prihvaćaju ono što je ispravno, dobro, smiješno ili lijepo u njihovom društvu. Postaju ono što elita od njih očekuje, a ne ono što bi trebali biti po svojoj prirodi. Pojedinac prolazi kroz temeljit proces ispiranja mozga tijekom cijelog života i konačno nije u stanju kritizirati ispravnost sistema u kojem živi. Takav pojedinac, u pravilu, bira stranke koje podržavaju programe bogatih vlasnika kapitala, i krug demokratske farse se tako zatvara. Nema potrebe za dodatnim dokazima da zapadna liberalna demokracija nije demokratska. To je prikrivena diktatura elite, koja ljude čini nemoćnima, a demokraciju šaradom.

Socijalizam je također uspostavio predstavničku demokraciju. U socijalizmu se od ljudi očekuje da raspravljaju i odlučuju o pitanjima koja utječu na državnu politiku unutar svojih zajednica. Njihovi delegati predstavljaju njihove potrebe u državnim skupštinama. Delegati su obvezni da prenose odluke zajednice i predstavljati interese svoje baze u središnjim državnim tijelima koja upravljaju društvom u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti. Na taj način, društveni poredak bi trebao uspostaviti odluke koje zadovoljavaju društvene potrebe.

U povijesti je bilo mnoštvo pokušaja stvaranja demokratskog delegatskog sistema i još uvijek ih ima. Vladimir Ilić Lenjin je u početku namjeravao izgraditi socijalizam i komunizam na temelju Marxove ideje o jednakim pravima ljudi (Lenjin, 2017). Teško je reći koliko je njegov pokušaj bio iskren jer svaka vlast ima interes da upravlja nad društvom. Ipak, uvijek je bio problem usklađivanja različitih interesa raznih subjekata jer se ljudi teško mogli složiti oko bilo čega. Lenjinov pokušaj uspostavljanja jednakih ljudskih prava naišao je na takve poteškoće da je na kraju odustao od cilja i preuzeo kontrolu nad ljudima. Ostale socijalističke vođe su slijedile njegov primjer, ponovno preuzimajući kontrolu u društvu. Upravo je tu sve krenulo po zlu sa socijalizmom i komunizmom. Delegati više nisu prosljeđivali potrebe naroda do vlade, umjesto toga su slali vladine direktive narodu. Tako je socijalizam postao ništa drugo nego diktatura koja se skriva iza formalne demokracije.

Ljudi su također izmislili referendume kao oblik demokracije u kojem većina birača prihvaća ili odbija odluku koja se tiče njihovih interesa. Referendumi se rijetko održavaju jer ih nije lako organizirati. Ponovno je vrlo teško postići konsenzus o ključnim pitanjima u društvu, što otežava organiziranje referendumskih programa. Konačno, oni na vlasti ne vole sudjelovanje ljudi u upravljanju društvom jer im to oduzima moć, pa se referendumi rijetko organiziraju.

Međutim, postoji ozbiljniji problem povezan sa svim demokracijama koje poznajemo. Vlasti gotovo isključivo određuju dnevni red glasanja, dok ljudi imaju malo ili nimalo utjecaja na njega, što znači da oni glasaju o pitanjima postavljenim u interesu vlasti, a ne o onima koja se tiču njihovih života. Ovo je posljednji nedostatak demokracija, posebno zapadnih, što demokraciju čini slabom ili praktički nepostojećom. Demokracije zapravo uspijevaju prikriti loše namjere vlasti.

Demokracija bi trebala poboljšati društveni život. Mora imati potencijal da stvori dobro društvo. Ali mi to ne možemo učiniti jer utjecaji vlasti sprečava funkcioniranje demokracije. Kao rezultat toga, demokracija koju danas imamo ne predstavlja interese ljudi. Društveni znanstvenici to prepoznaju, no vlasti su stvorile ogromno društveno otuđenje, što navodi društvene znanstvenike da sumnjaju u to je li društveni napredak moguć. Posljedično, ne mogu se pronaći znanstveni radovi koji efikasno elaboriraju razvoj demokracije.

***

Praksa je pokazala da predstavnički oblik demokracije nije pravedan. To je više prevara nego demonstracija moći ljudi, od strane ljudi, za potrebe ljudi. Ljudi teško mogu ostvariti svoja prava putem demokracije bilo gdje u svijetu. Znači li to da se volja naroda ne može ostvariti? Da se demokracija ne može razviti? Znanstvenici društvenih nauka ne vide rješenje za problem demokracije i ne mogu uspostaviti konsenzus o tome kako bi razvijena demokracija trebala izgledati. Uspostavljanje razvijenog oblika demokracije zahtijeva otkrivanje novog puta koji će efikasno provoditi volju ljudi. Da bi se do takvog puta došlo, treba razmišljati izvan okvira.

Čovječanstvo je kroz vlastitu povijest doživjelo mnoštvo autoritativnih i demokratskih prevrata. Njihovo uzajamno djelovanje je unaprijedilo društvo u dva sistema koje danas postoje. Kapitalizam koji prevladava zemljama svijeta i socijalizam, manje uspješan sistem koji se održao u nekoliko država. Iako je kapitalizam uspješniji od socijalizma on je još uvijek daleko od dobrog ekonomskog sistema. Sa druge strane iako je socijalizam neuspješniji sistem ipak se može nešto dobro naučiti od njega. Naredna poglavlja prikazuju prednosti i mane oba sistema.

2.2.1 Kapitalizam

Kapitalizam je društveno ekonomski sistem u kojem se sredstva za proizvodnju nalaze u privatnom vlasništvu. Otac moderne kapitalističke ekonomije je Adam Smith. On je tržišnu ekonomiju kapitalizma prikazao kao ″nevidljivu ruku″ koja navodi privatne proizvođače da promoviraju društveni interes kroz realizaciju vlastitog interesa. Tržište ima princip u kojem potrošači slobodno kupuju robu koja im više odgovara a proizvođači se trude da proizvode robu koja više odgovara potrošačima. Tako društvo u cjelini ostvaruje veće kupovne pogodnosti.

Vlasnici kapitala su prisiljeni odgovorno usmjeravati svoju proizvodnju jer svaki neuspjeh u proizvodnji moraju pokriti gubitkom svog kapitala. Radnici su prisiljeni raditi odgovorno jer u suprotnom gube posao. Kapitalistički oblik proizvodnje stvara sistemsku odgovornost koja donosi visoku produktivnost.

Velika tehnološka otkrića u povijesti čovječanstva kao što su parni stroj, električna energija ili informacijska tehnologija, uvijek donose velik porast produktivnosti privrede što omogućava znatno povećanje potrošnje. Veća produktivnost donosi veću dobit

proizvođača, koji onda mogu više kupovati i proces se progresivno obnavlja. Tada privreda doživljava ekspanziju proizvodnje. U ekspanziji proizvodnje javlja se velika potražnja za osposobljenom radnom snagom. Ukoliko potražnja za radnom snagom postane veća od ponude radne snage, tada radnici mogu birati radna mjesta i zahtijevati veći dohodak. Društvo u cjelini ekonomski prosperira.

Međutim, kapitalizam ima i svoju tamnu stranu. Ako privreda ne uspije pronaći potražnju za robom koju proizvodi, mora smanjiti proizvodnju kako bi izbjeglo gubitke. Tada ekonomija doživljava recesiju. Recesija u tržišnoj privredi smanjuje profit kapitalista, dok se kompanije bore da osiguraju svoju ekonomsku održivost, što u konačnici dovodi do financijske nestabilnosti i rizika od bankrota. U recesiji poslodavci otpuštaju radnike kako bi izbjegli gubitak novca.

Kada kapitalizmu trebaju radnici, zapošljava ih kao što kupuje hranu u trgovini, a kada radnici više nisu potrebni, otpušta ih kao što baca neželjenu hranu. U ovom procesu mora postojati društvena odgovornost koju kapitalisti obično ignoriraju. Ovo nije samo etički problem koji šteti radnicima, već i šteti kapitalističkoj ekonomiji i samim poslodavcima. Kada radnici izgube posao, društvo gubi kupovnu moć i ne može kupiti dovoljno robe, što pogoršava ekonomske probleme i dovodi do teže recesije.

Slobodno tržišna ekonomija kapitalizma nema zadovoljavajuću kontrolu nad prijelazima između razdoblja ekspanzije i recesije u proizvodnji. Poduzetnici se suočavaju s poteškoćama u osiguravanju stabilne proizvodnje, zaposlenosti i plaća; stoga imaju poteškoća u postizanju stabilne privrede i društva.

Kada se otvori radno mjesto na tržištu s visokom stopom nezaposlenosti, jako puno kandidata se javlja. Konkurencija među radnicima smanjuje plaće, koje oni moraju prihvatiti kako bi zaradili za život. Poslodavci imaju koristi od nedovoljnog plaćanja radnika, stvarajući nepravdu u proizvodnom procesu poznatu kao iskorištavanje radnika. U kapitalizmu su poslovi gotovo uvijek traženiji od radnika, što osigurava trajno iskorištavanje radnika. To je značajan izvor problema u kapitalizmu.

Tijekom recesije tržišne privrede, raspodjela doditi među ljudima je nepravednija nego što bi zajednica koja teži prosperitetu trebala dopustiti. Tržište rješava ove poremećaje uspostavljanjem bolne ravnoteže u kojoj najviše pate obespravljeni radnici. S jedne strane su ljudi koji imaju ogromne probleme s osiguravanjem ekonomskog opstanka, a s druge strane su bogati pojedinci koji imaju daleko više nego što im objektivno treba. To nije zdrava osnova za obećavajuću budućnost.

***

Kapitalisti su u svrhu stimuliranja radnih aktivnosti građana iz koje vuku korist, potisnuli principe kooperacije među ljudima i nametnuli sistem konkurencije. Iz toga proizlazi strah za opstanak i egoizam u kojem čovjek čovjeku postaje vuk koji se bori za opstanak. Iz toga proizlazi destruktivnost praktično na svim poljima društvenog odnošenja.

Kapitalistička propaganda propovijeda sistem liberalnog kapitalizma kao sistem koji daje svakome podjednaku šansu što naravno nije istina jer se bogataši nalaze u izrazito povlaštenom položaju u svakom pogledu što im omogućava da potisnu slabiju opoziciju. Sistem je okrutan prema gubitnicima i to se vidi na primjeru Amerike. Amerika je najbogatija zemlja u svijetu ali u njoj postoje ogromni socijalni problemi.

Ljudi teško rade po cijele dane za malu nadnicu i još su u stalnom strahu od gubitka posla. Oni nemaju zadovoljavajuće zdravstveno osiguranje jer je skupo. Oko 20% Amerikanaca nema nikakvo zdravstveno osiguranje. U 1993 godini, radnik sa minimalnim dohotkom u Americi, kakvih ima vrlo velik broj, je zaradio 60.000 puta manji dohodak od Predsjednika i CEO Walt Disney korporacije.

Ogromne socijalne razlike razvijaju kriminal u Americi. Građani Amerike često ne izlaze iz kuća kad padne mrak jer se osjećaju nesigurnim. Gotovo 1% stanovnika Amerike se nalazi u zatvoru i još toliko se vodi u kaznenim postupcima. Tu se radi o gotovo pet miliona ljudi i zato se ne može govoriti samo o kriminalu nego o političkom problemu nezdravog sistema.

Prosječni Amerikanac je moderni rob bogataša a propaganda ga je uvjerila da je slobodan. On je toliko indoktriniran propagandom da i ne zna da može biti bolje. Amerika je vjerojatno najotuđenija zemlja svijeta, puna stresa, psihičkih bolesnika, zemlja sa velikom stopom alkoholizma, narkomanije i kriminala, zemlja rasturenih brakova, samotnjaka, čudaka. Godišnje jedan od 10.000 stanovnika SAD izvrši samoubistvo. Navedene informacije nalaze se u knjizi “Prljave istine” Michaela Parentija.[2]

Nedavno je Elon Musk postao prvi svjetski trilioner. Njegovo bogatstvo jednako je 1/32 američkog BDP-a, odnosno onome što 10 milijuna Amerikanaca zaradi godišnje. Nikada u povijesti nije postojala takva razlika u bogatstvu. To je rezultat kapitalističke ideologije u kojoj je kapital najveća i često jedina vrijednost, dok se ljudi ne cijene dovoljno. Ljudi koji nisu dovoljno cijenjeni ne mogu zaraditi dovoljno i, posljedično, ne mogu kupiti dovoljno. To nije samo nepravda, već i problem koji usporava kapitalističku ekonomiju.

I nema vidljivog izlaza iz problema kapitalizma. To je zato što bogati ljudi potiskuju znanje potrebno za poboljšanje društva. To potiskivanje je organizirano kroz politiku, medije i sistem obrazovanja. Glavni predmet u svim školama je učenje poslušnosti prema autoritetima. Studenti kroz obrazovanje uče da je kapitalizam najprosperitetniji društveni sistem pa ga ne pokušavaju promijeniti nego se trude da se uklope u ciljeve kapitalizma. Tako obrazovanje postaje temelj otuđenja društva. Otuđeni ljudi ne mogu pronaći izlaz iz lošeg života.

***

[2] Michael Parenti, *Dirty Truths*, http://www.michaelparenti.org/DirtyTruths.html

Kapitalizam ima svoje unutrašnje kontradikcije koje ga stalno uvlače u krize. Prevelike ekonomske razlike među ljudima i državama, naziru velike probleme u budućnosti, počevši od nekontroliranih migracija sa kriminalom svakojake vrste pa do ratova. Osim toga kapitalizam je izgradio pretjerano veliku proizvodnju koja besmisleno rasipa prirodna bogatstva. Nedostatak prirodnih resursa koji je sa takvim rasipanjem neminovan, će dovesti ljude pred borbu za opstanak. Ako se nešto značajno ne promijeni to će prije ili kasnije dovesti do ratova u kojima će veliki dio čovječanstva biti izbrisan sa lica zemlje. To se mora spriječiti formiranjem daleko boljeg društva.

Ideologija kapitalističkog liberalizma ne može više doprinositi razvoju društva. Došlo je vrijeme da on ode. Ono što danas najviše čuva kapitalizam je nepostojanje boljeg sistema koji bi ga mogao zamijeniti. Ova knjiga predstavlja dobar kapitalizam koji će biti prekretnica u razvoju društva. Dobar kapitalizam mora doprinijeti razvoju jednakih prava među ljudima. On će skratiti radno vrijeme radnika kako bi svi ljudi imali pravo na rad. Ukidanje nezaposlenosti će povećati potražnju za radnicima, čime će oni zarađivati više novca. Kvaliteta života za sve ljude će se poboljšati. To nije lak zadatak za kapitalizam. U svrhu poboljšanja ljudskog života i okoline u kojoj ljudi žive, budućnost će zahtijevati uvođenje kooperacije izmedju radnika, kompanija i država. Posljednje je neostvariv zadatak za kapitalizam što znači da su radikalne promjene političkog i ekonomskog sistema nužnost ostvarenja bolje budućnosti čovječanstva.

2.2.2 Socijalizam

Karl Marx je bio svjedok ogromne eksploatacije radnika od strane vlasnika sredstava za proizvodnju. On se borio za pravdu definirajući kapitalizam i njegove proturječnosti[3]. Njegovi principi izgradnje komunizma su vizionarsko djelo genija. Ali i on je griješio. Karl Marx je autoritet u društvenim naukama i bez ukazivanja na njegove pogreške bi bilo teško izgraditi bolje društvo.

Karl Marx je ispravno definirao eksploataciju radnika analizom viška vrijednosti rada. Međutim, Marx nije precizirao kakvu plaću radnici objektivno trebaju zaraditi da ne bi bili eksploatirani jer je to nemoguće odrediti bilo kakvom analizom ili proračunom. Samo zadovoljstvo radnika sa plaćama može predstavljati eliminaciju eksploatacije, a to se može postići pomoću pravednog tržišta na kojem su poslovi i radnici podjednako traženi.

Međutim, Karl Marx je smatrao da je ekonomska jednakost jedini pravedan sistem, što donosi zaključak da se svi poslovi trebaju jednako vrednovati, ujednačavajući plaće sve dok, prema njemu, radnici ne budu mogli konzumirati robu koliko žele.

Marx je smatrao da tržišna ekonomija uzrokuje eksploataciju radnika, pa je predložio eliminaciju tržišta u zamjenu za proizvodnju organiziranu od strane radnika. U

[3] Karl Marx, *Capital: A Critique of Political Economy,* 1867 (London: Lawrence & Wishart, 1984)

Komunističkom manifestu uveo je slogan, “proleteri svijeta ujedinite se” kako bi preuzeli kontrolu nad proizvodnjom i organizirali proizvodnju kroz “diktaturu proletarijata.” Međutim, Karl Marx nije definirao kako bi ova ekonomija trebala funkcionirati. On je vjerovao je da će radnici planirati i organizirati proizvodnju tako da zadovolje svoje potrebe.

Proizvodnja koju organiziraju radnici zahtijeva društveno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju. Prema Marxu, društveno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju bi uklonilo nedostatke kapitalizma. On je u tome bio u pravu, iako metode za postizanje takvog cilja do sada nisu bile uspješne. Karl Marx je prvu fazu proizvodnje u društvenom vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju nazvao "nižim stupnjem komunizma". U nižoj fazi komunizma, Vladimir Iljić Lenjin je uspostavio princip proizvodnje „od svakoga prema njegovim sposobnostima, svakome prema njegovom radu.“[4] koji je kasnije Josip Vissarionovič Staljin nazvao socijalizmom. Socijalizam je trebao osloboditi radnike od kapitalističke eksploatacije i stvoriti pravedno društvo.

S obzirom da kapitalisti nikada ne bi dopustili radnicima da odlučuju o njihovom kapitalu, Karl Marx je u Komunističkom manifestu predložio revolucionarno preuzimanje privatne imovine kao rješenje za izgradnju dobrog društva[5]. Revoluciju i konfiskaciju privatnog vlasništva pravdao je činjenicom da su kapitalisti izgradili svoj kapital na eksploataciji radnika, što je općenito u velikoj mjeri točno. Ipak, ako neki ljudi ulože godine rada u unapređenje proizvodnje i konstruiranje strojeva koji zamjenjuju mnogo radnika, ne bi li oni trebali zarađivati više od ostalih radnika? Marksisti to nisu smatrali prihvatljivim, zalažući se za ravnopravnost ljudi. Nejednakost plaća bi trebao biti filozofski problem, a dobro rješenje treba pronaći demokratskim putem.

Karl Marx nije definirao pojam revolucije, pa su neki marksistički filozofi dovodili u pitanje njegove nasilne namjere čak i u Komunističkom manifestu.[6] Ipak, nikada nisu objasnili kako se socijalistička revolucija može izvesti mirnim putem. Ova knjiga po prvi put definira mirnu socijalističku revoluciju. Marksistički revolucionari su gradili socijalizam uglavnom upotrebom sile. Iako nasilne revolucije mogu zamijeniti određenu društvenu nepravdu, uvijek su bile zamijenjene novim oblikom nepravde. Da bi se osigurao trajni učinak revolucija, revolucionarno vodstvo mora biti autokratsko i tlačiti ljude. Moć ugnjetavanja sprečava jednaka ljudska prava, blokirajući šansu za izgradnju boljeg društva. Stoga bi poziv na revoluciju trebala biti posljednja opcija za postizanje socijalne pravde i to samo kod ekstremnog ugnjetavanja radnika.

Prisvajajući sredstva za proizvodnju od kapitalista, socijalizam je praktički negirao postojanje vrijednosti minulog rada, što je otvorilo novi problem. U kapitalizmu vlasnici kapitala podnose odgovornost za proizvodnju svojim kapitalom, koji je akumulirana vrijednost njihovog minulog rada. Kapital je učinio kapitaliste vrlo odgovornim u

[4] Vladimir Ilyich Ulyanov, Lenin, *The State and Revolution* (New Delhi: Bahri Publication, 2017)
[5] Karl Marx, *The Communist Manifesto* (London: Penguin, 1983)
[6] Adam Schaff, *Marxist Theory on Revolution and Violence*, Journal of the History of Ideas, (University of Pennsylvania Press, 1973) Vol. 34, No. 2, pp. 263-270.

proizvodnim procesima. Negirajući značaj minulog rada, socijalizam nije imao uspješnu metodu podnošenja odgovornosti radnika u proizvodnim procesima. Nadalje, Marx je znao da uklanjanje tržišne ekonomije uklanja pokazatelje produktivnosti, pa je pozvao radničku svijest da ih zamijeni. Marx je pokušao nametnuti odgovornu proizvodnju pozivajući se na svijest radnika.

Karl Marx je vjerovao da će visoko razvijena ljudska svijest potrebna za komunizam biti sposobna osigurati odgovorno društvo, i u tome je bio u pravu. Također je vjerovao da će ljudi izgraditi svijest u vlastitom interesu. Međutim, nikada nije došlo do značajnog poboljšanja svijesti ljudi, niti je društvo naučilo kako to postići. Ništa svjesno ne može proizaći iz potrebe vlasti da kontrolira ljude. Moć autoriteta povećava njihov narcizam, što pojačava ugnjetavanje ljudi stvarajući više nevolja u društvu nego pogodnosti. Autoritarno revolucionarno ugnjetavanje ljudi stvara strah koji ne može razviti svijest ljudi, i teško može izgraditi bolje društvo. Oslobađanje straha od autoriteta obično stvara neodgovorni narcizam ljudi, stvarajući probleme društvu. Pozivanje na svijest nesvjesnih ljudi je iluzorno. Na primjer, kriminalci uvijek nalaze izgovor za zločine koji počine. Samo sloboda odgovornih ljudi može formirati svijest ljudi, a prema principima ove knjige to mogu osigurati samo jednaka ljudska prava.

Marxova pretpostavka da će ekonomija koju kontrolira proletarijat uspješno slijediti ljudske potrebe bila je od samog početka osuđena na propast jer nijedna ekonomija ne može zadovoljiti potrebe pohlepnih ljudi. Pohlepni ljudi su neizbježni proizvod društva bez jednakih ljudskih prava jer je svaka inferiornost gnijezdo za potrebe nastajanja superiornosti. Osim toga, čak i u slučaju idealne demokracije, ljudi se teško mogu složiti oko bilo čega. Radnici nikada nisu imali efikasnu kontrolu proizvodnje kroz svoju "diktaturu." Najrazvijenija samoupravna proizvodnja je postojala u socijalističkoj Jugoslaviji, gdje su se odluke o proizvodnji temeljile na odobrenju radnika u radničkim savjetima. U praksi je takvo donošenje odluka oduzimalo mnogo vremena, a ako bi proizvodnja bila neuspješna, radničke odluke su oslobađale menadžere odgovornosti. Peter H. Liotta tvrdi: “To je štetilo uspješnosti proizvodnje i dovelo do ekonomske katastrofe.”[7] Liotta je možda bio malo oštar, ali ipak nije bio daleko od istine. Marxova ideja demokratski organiziran ekonomije je bila plemenita, ali je na kraju propala jer je bila inherentno manjkava. Nema bolje proizvodnje od izbora najboljih radnika, uključujući i menadžere, za svako radno mjesto, dozvoljavajući im da slobodno proizvode najbolje što mogu, a istovremeno ih učiniti visoko odgovornim društvu za sve što rade. Ova knjiga prikazuje takvu ekonomiju.

Marxova ideja o demokratski planiranoj ekonomiji bila je plemenita i ispravna, ali on nije imao nikakve pokazatelje temeljene na prethodnom modelu da je ona mogla funkcionirati, niti ideju o tome kako bi ona mogla funkcionirati. Nažalost, marksisti takvu ideju još uvijek nemaju. Socijalizam ima veliki problem u definiranju kako uspostaviti socijalnu politiku koja će zadovoljiti potrebe ljudi. Napuštanjem tržišne ekonomije, socijalizam je izgubio efikasne mjere za odabir produktivnih radnika i menadžera koji mogu postići prosperitetnu proizvodnju. Kao rezultat, revolucionarna vlast je morala

[7] Peter H. Liotta, *Paradigm Lost: Yugoslav Self-Management and the Economics of Disaster* (OpenEdition Journals, 2001) VOL. V, N° 1-2, https://doi.org/10.4000/balkanologie.681

preuzeti kontrolu nad proizvodnjom kako bi takva ekonomija mogla proizvoditi bilo šta. Socijalističke revolucije su zamijenile iskusne poduzetnike neiskusnim revolucionarima koji nisu mogli osigurati uspješniju organizaciju proizvodnje od kapitalizma.

Napuštanjem tržišne ekonomije, socijalistička vlast nije imala drugog izbora nego planirati osnovnu proizvodnju društva. Na primjer, ona je planirala koliko tona pšenice im je potrebno za prehranu ljudi. Bili su relativno uspješni u planiranju potreba države. Bili su prilično sposobni i za razvoj nauka. Ipak, individualne potrebe ljudi jedva su bile razmatrane jer ih socijalistički lideri nisu mogli ni utvrditi. Vlast je također imala poteškoća u upravljanju složenijim proizvodnim procesima iz jednog centra. Kao rezultat, ljudi nisu bili gladni, ali su im materijalne potrebe bile manje zadovoljene nego u kapitalizmu. Zbog toga je socijalistička proizvodnja bila manje zadovoljavajuća od kapitalističke proizvodnje.

U pokušaju da stvori pravednu raspodjelu dohodaka, Karl Marx je zamijenio tržišnu vrijednost rada radnom teorijom vrijednosti koju je prihvatio od Adama Smitha i Davida Ricarda i prilagodio svojoj filozofiji. Prema toj teoriji, "cijena robe se može objektivno mjeriti prosječnim brojem radnih sati potrebnih za proizvodnju te robe." Marxova definicija radne teorije vrijednosti implicira da su vrijednosti rada radnika jednake. Dakle, prema njemu, ukupan broj radnih sati radnika u proizvodnji robe podjednako čini objektivnu cijenu robe. To je bila polazišna točka Marxove filozofije jednakosti među ljudima, koja je trebala eliminirati radničku eksploataciju.

Međutim, takva cijena robe ne može objektivno predstavljati vrijednost rada jer Marxova definicija ne pravi razliku između produktivnog i neproduktivnog rada, odgovornog i neodgovornog rada, teškog i lakog rada. Karl Marx je vjerojatno pretpostavio da će jednakost radnika uključivati njihov optimalni napor u proizvodnji, ali to se nije dogodilo.

Socijalizam je naporno radio na ostvarenju ekonomske pravde u društvu. On je uklonio nezaposlenost dajući pravo na rad svima. Svatko je dobio posao iako njihov rad nije bio dovoljno potreban zajednici. Socijalisti su uravnotežili plaće bez obzira na radna mjesta, produktivnost, napore i odgovornosti, što je izgradilo skladnije društvo nego što ga kapitalizam mogao uspostaviti. Međutim, uravnoteženi raspon u plaćama socijalizma nije motivirao rad. Humanistička ideologija socijalizma štitila je radna mjesta što je u nekoj mjeri pridonijelo neodgovornosti radnika. Socijalistička vlast nije imala drugog izbora nego povećati birokraciju što je smanjilo inicijativu radnika, uključujući i menadžere. Tako je socijalistička ekonomija sprečavala vlastitu mogućnost razvoja.

Slijedeći problem za centralno planiranu ekonomiju je da proizvodnja nije imala mnogo veze s potražnjom i ponudom na tržištu. Police trgovina u socijalističkoj istočnoj Europi su bile ponekad, ako ne često, prazne. Međutim, roba je bila dostupna na crnom tržištu, što je dokazivalo potrebu za tržišnom ekonomijom. Rezultat socijalističke ekonomije nije bio dobar.

Konačno, socijalizam nije uništio klase kako je Marx želio. Politički lideri su bili građani visoke klase. Plaće im nisu puno trebale jer su bili privilegirani i uglavnom su besplatno dobijali ono što su trebali. Ljudi se nisu borili da zarade više novca nego su se nastojali

što više približiti političkoj eliti jer im je to davalo privilegiranu moć u društvu. To je donijelo korupciju sa svim njezinim negativnim pojavama koje su štetile socijalizmu.

SSSR i Kina su prihvatili centralno planiranu ekonomiju. Kao rezultat toga, njihove ekonomije su imale nižu produktivnost od kapitalističkih ekonomija. SSSR se raspao zbog nezadovoljstva ljudi neefikasnošću centralno planirane ekonomije. Kina je naučila iz svojih grešaka i napustila marksističku plansku ekonomiju 1978. godine, usvajajući kapitalističku tržišnu ekonomiju koja je regulirana u interesu društva. Kao rezultat toga, Kina je pokazala da je tržišna ekonomija, izgrađena u interesu naroda, rasla brže od ekonomija Zapada, koje su regulirane u interesu kapitala. Kineska ekonomija prijeti da zauzme prvo mjesto na globalnom nivou. Ovaj studija ima za cilj da pokaže da socijalistička ekonomija može biti produktivnija i od kineske ekonomije.

Socijalizam je doista nastao kao plemenit pokušaj formiranja humanog društva, ali nije uspio. Karl Marx nije imao dovoljno podataka za izgradnju socijalizma i komunizma, tako da o tome nije napisao gotovo ništa. Njegovi sljedbenici su stvarali socijalizam ugnjetavanjem ljudi što nije moglo ostvariti povoljne rezultate. Nijedna nauka ne može riješiti probleme koji proizlaze iz nedostatka ljudskih prava. Kao rezultat, socijalizam je bio neuspješan.

Glavno pitanje za marksističku ekonomiju je zašto Marx nije inzistirao na kraćem radnom vremenu kako bi povećao potražnju za radnicima, što bi prisililo poslodavce da se natječu za njih povećanjem plaća? To bi smanjilo ili uklonilo njihovu eksploataciju? Marx je najvjerojatnije odustao od toga jer je bio svjedok kako je teško bilo postići bilo kakav dogovor između poslodavaca i radnika. Međutim, smanjenje ili eliminiranje eksploatacije kroz kraće radno vrijeme je trebalo biti uporno prezentirano ljudima koliko god to bilo teško provesti. Danas je borba za kraćim radnim vremenom neusporedivo jednostavnija i racionalnija od iniciranja nasilnih revolucija i potpunog mijenjanja društveno-ekonomskog sistema.

Karl Marx je sugerirao da otuđenje u proizvodnim procesima treba eliminirati kroz radničku suradnju i kontrolu proizvodnih procesa, i bio je u pravu. Ipak, do danas nijedna metoda za postizanje takvog cilja nije uspješno ostvarena. Politička ljevica je pokušala konfrontirati kapitalizam razvijajući zadruge koje prakticiraju suradnju radnika u procesima donošenja odluka. Realizacija ove ideje je problematična jer radnici imaju različite potrebe, pa je postizanje dogovora o proizvodni teško ostvarivo. Uspješne zadruge su radije iznimka nego vrsta proizvodnje koja može zamijeniti kapitalizam. Samo produktivnija ekonomija može zamijeniti kapitalizam. Namjera ove studije je da prikaže takvu ekonomiju.

3 Humanizam

3.1 Studija procesa razotuđenja komune

Povijest čovječanstva je povijest nemoći čovjeka i vladavine autoriteta, povijest autoritativnih, nametnutih i stoga otuđenih kategorija vrijednosti, povijest otuđenog djelovanja pa tako i otuđenog znanja. Povijest čovječanstva je povijest otuđenja ili otuđena povijest.

Ljudi vjeruju da je razvoj nauka izrazito unaprijedio društvo u odnosu na prošlost ali to nije potpuno točno. Razvoj nauka je donio nove forme društvenih odnosa iza kojih se krije vjekovna potreba vladanja čovjeka nad čovjekom. Danas se većina predsjednika država kune u demokraciju a na svakom koraku je uspješno izbjegavaju koliko god je to moguće zato što vole vlast u svojim rukama. Većina popova se moli Bogu da Isus Krist dođe što prije ali u stvarnosti oni bi puno više voljeli zadržati pravo da interpretiraju njegove riječi onako kako im to najbolje odgovara. Većina vlasnika kompanija se kune u slobodno tržište dok se u stvarnosti jako trude da ostvare monopol na tržištu. Većina učitelja je uvjerena da vole prenositi znanje učenicima a u stvari oni vole vladati nad učenicima pomoću znanja koje posjeduju. Većina roditelja se kune u vlastitu ljubav prema djeci ali iza te ljubavi se najčešće krije ljubav prema moći koja kontrolira djecu. Svi teže privilegijama ali one su zlo za privilegirane ljude i za cijelo društvo.

Nema sumnje da svi ti vlastodršci nad ljudima sputavaju čovjeka u svakom trenutku njegova života. Čovjek kada postane svjestan sebe u takvom društvu već je vezan za utjecaje otuđenih generacija i prisiljen je da prihvati otuđen svijet jer mu je drugi nedostupan, jer ga ne vidi. Ukoliko čovjek pokuša da prevlada nepogodnosti proizašlih iz otuđenja teško može doći do rezultata jer mu je otuđenje oduzelo mogućnost da prepozna svoje prirodne potrebe, jer uveliko razmišlja preko otuđenih premisa sagledavanja uzroka nepogodnosti, jer nailazi na prepreke otuđenog društva.

Otuđeno društvo je zbog nedostatka objektivnog znanja podložno slučajnom izboru opredjeljenja koje vuku korijen u otuđenim vizijama pogodnosti. Takvo društvo je sklono idolatriji, fetišizmu i vrlo površnom izboru životnih opredjeljenja. Čovjek u otuđenom društvu temelji vlastitu vjeru u pogodnosti na otuđenim postavkama i stoga prije ili kasnije doživljava razočarenje. Tada čovjek dolazi u proturječnosti sa vlastitom prirodom što mu donosi velike nepogodnosti. Kada čovjekove otuđene potrebe u realnom životu naiđu na prepreke, u njegovoj otuđenoj svijesti ugrožena je i njegova egzistencija. Tada i sama sumnja u ispravnost njegove orijentacije donosi napetost koja ga tjera da se bori za otuđenu viziju opstanka. Ta borba često bez ikakve stvarne potrebe ugrožava drugog čovjeka.

Ugrožavanje čovjekovih otuđenih potreba donosi agresiju po kojoj se otuđenje može i prepoznati. Takav čovjek čeka bilo kakvu priliku ili autoritativni poziv da agresivno nastupi. Ukoliko čovjek formira narcisoidnu viziju svijesti tada inducira veliku destrukciju prema svojoj okolini. Destruktivno orijentirani čovjek uništava uvjete za ostvarenje vlastitih pogodnosti. Takav čovjek umjesto da pročisti svoje misli i izvuče zaključke u

granicama mogućnosti i tada krene naprijed, prolazi slijepo sa jakim destruktivnim emocijama kroz život i kao takav bori se u korist vlastite nemoći, za vlastite nepogodnosti.

Kada su u čovjekovoj viziji vanjske sile isuviše jake, tada čovjek potiskuje svoje potrebe. Potisnute potrebe čovjek ne može zadovoljiti što kroz svakodnevni život u čovjeku inducira nedefinirani nemir. Odvajanje života od čovjekove prirode donosi neurotične poremećaje i depresivna stanja. Izlaz iz takvih stanja čovjek često nalazi u privremenom potiskivanu emocija pomoću alkohola, droge ili medikamenata.

Što je čovjek otuđeniji od vlastite prirode, veće su devijacije njegove ličnosti, veće protuvrijednosti u njemu, teže kontrolira vlastita emotivna stanja pa tako i energiju. Tada je čovjek sklon bilo kojem obliku autodestrukcije. U ekstremnom slučaju otuđenje, nezadovoljenjem potreba, formira napetosti takvih razmjera da čovjek ne može objektivno pojmiti prirodu. Takav čovjek je bolestan čovjek, a takvo društvo je bolesno društvo.

Sve što čovjek u životu radi, radi sa idejom vlastitog prosperiteta. Međutim, u današnjem otuđenom društvu, gdje su formirane subjektivne, pogrešne kategorije vrijednosti, učinak je suprotan. Otuđeni čovjek živi po principu vlastite negacije, on djeluje protiv vlastite prirode zato što ne poznaje svoju prirodu.

Problem otuđenja društva je širok i dubok i stoga mu se treba suprotstavljati na sveobuhvatan način. Dosadašnjom analizom se može zaključiti da sve društvene nepogodne pojave proizlaze iz čovjekove nemoći odnosno neznanja i otuđenja nastalog autoritativnim ograničenjima. Sa time u vezi može se zaključiti da sve društveno pozitivne pojave mogu proizaći iz znanja stečenog u prirodnom životu baziranom na slobodi i ravnopravnosti svih pojedinaca jer se samo tako razvija čovjekova produktivna moć.

Vlast pojedinca nad drugim pojedincima nedvojbeno je glavni problem današnjeg društva. Ljudi moraju odbaciti autoritete i subjektivno znanje koje su nametnuli i uspostaviti jednaka ljudska prava kako bi stekli objektivno znanje. Društvo treba formirati sistem koji može produktivno postojati u slobodi i jednakosti svih svojih članova bez utjecaja vlasti i njihovih ideologija,. Taj sistem bi svakom pojedincu trebalo omogućiti stjecanje znanja kroz vlastitu praksu. Pojedincu je teško steći tačnu predodžbu o zakonima prirode i društva jer ga samostalnost usmjerava prema subjektivnim određenjima i, posljedično, prema otuđenju. Društvo, kao skup subjektivnih pojedinaca, može kroz zajedničku praksu jednakih ljudskih prava, oblikovati objektivniju viziju stvarnosti. Jednaka ljudska prava su ključna za učenje prirodnih zakona i objektivnih kategorija vrijednosti. Ona će omogućiti pojedincima i društvu da se približe svojoj prirodi i prosperitetu.

***

Autoriteti su se uvijek žestoko opirali uspostavi jednakih ljudskih prava. Ljudi su se također žestoko odupirali autoritetima i tako su uspjeli povećati ljudska prava. Ujedinjeni narodi su uspostavili “Deklaraciju o ljudskim pravima“, koja je unaprijedila svijet.

Međutim, autoriteti su također razvili svoju sposobnost sprečavanja razvoja društva. Na putu sprečavanja jednakih ljudskih prava i zadržavanja moći i privilegija u društvu oni su se transformirali u elitu koja pomoću ogromne financijske moći snažno utječe ili kontrolira medije, nauku i politiku što kontrolira ljude. Oni i dalje imaju diktatorsku moć u društvu, koja je manje vidljiva ali vrlo kontrolirajuća. Elita je dopustila prihvaćanje jednakih ljudskih prava uglavnom na formalnom nivou, ali u stvarnosti ljudska prava nisu jednaka. Predsjednici država mogu slati ljude u rat, dok ljudi to ne mogu učiniti predsjednicima. Poslodavci mogu otpustiti radnike, što povećava nezaposlenost, dok radnici ne mogu smanjiti nezaposlenost da bi povratili poslove. Učitelji tjeraju učenike da prihvate znanje, dok učenici ne mogu prisiljavati učitelje na to isto.

Može se reći da su jednaka ljudska prava tek djelomično uspostavljena. Ali ne postoje djelomično jednaka ljudska prava jer takva prava nisu jednaka. Nejednaka ljudska prava stvaraju privilegirane autoritete koji onemogućuju uspostavu prosperitetnog društva. Nedostatak jednakih ljudskih prava treba smatrati vodećim uzrokom problema u društvu.

Autoriteti su kroz povijest uspjeli otuđiti društvene znanstvenike od uzroka društvenih problema. Temelj društvenih znanosti je još uvijek baziran na znanju koje su autoriteti nametnuli društvu. Na primjer, današnji zakoni se temelje na starom rimskom pravu, tako da u današnjim državama još uvijek prevladavaju zatvorske, a u nekim slučajevima i smrtne kazne. To znači da se pravo danas nije mnogo razvilo od diktatorskih vremena. Pod utjecajem i pritiskom autoriteta, društvene znanosti nisu prepoznale prirodne zakone društva. Kao rezultat, društveni naučnici ne mogu riješiti probleme društva. Oni zapravo ostavljaju dojam da se prirodni zakoni društva ne mogu definirati zbog složenosti društvenih odnosa. Oni čak ne vjeruju da je moguće kreirati dobro društvo tako da i ne rade na tome.

Ova studija sugerira da društveno znanje koje su kreirali autoriteti ne može izgraditi dobro društvo. Ono bi to već učinilo da je moglo. Također, društveno znanje izgrađeno na otuđenju koje vlast nameće ne može biti ispravno. Dobro društvo zahtijeva stvaranje novog društvenog znanja baziranog na jednakim ljudskim pravima. Ljudi sa jednakim pravima mogu kreirati mnogo objektivnije društveno znanje od subjektivnih autoriteta. Jednaka ljudska prava su potpuno suprotna od hijerarhijskih odnosa i imaju potpuno drugačiji skup logike i rezultata. Također, ova studija tvrdi da jednaka ljudska prava mogu trajno spriječiti autoritete gladne moći da tlače ljude. Stoga je izgradnja jednakih ljudskih prava ključna za stvaranje svijetle budućnosti čovječanstva. Ova knjiga prikazuje kako to ostvariti.

Teorija jednakih ljudskih prava ima značajan problem realizacije. Privilegirani ljudi ne vole jednaka ljudska prava jer im uzimaju privilegiranu moć. Bogati preziru jednaka ljudska prava i potiskuju ih pomoću svoje financijske moći. Političari ne žele gubiti svoju

moć provođenjem jednakih ljudskih prava. Znanstvenici društvenih nauka nerado prihvaćaju znanje potrebno za provedbu jednakih ljudskih prava jer se ono suprotstavlja znanju koje su stekli. Kao rezultat, političari, mediji, društvene nauke i bogataši sprečavaju jednaka ljudska prava. Na taj oni način oni blokiraju svijetlu budućnost čovječanstva. Ova studija su bori protiv te blokade predstavljanjem važnosti jednakih ljudskih prava.

***

Jednaka ljudska prava trebaju značiti da svi ljudi imaju jednaku zakonodavnu, sudsku i izvršnu vlast u društvu. Svatko bi trebao dobiti jednako pravo da ocjenjuje postupke drugih ljudi. Svaka pozitivna ocjena bi trebala donijeti malu nagradu ocjenjenoj osobi, a svaka negativna ocjena bi trebala rezultirati malom kaznom. Takva politika bi motivirala svakoga da ugodi drugim ljudima i da izbjegava povrijediti bilo koga. Jednaka prava ljudi će formirati dobro društvo. Jednaka moć ocjenjivanja među ljudima predstavlja novi oblik demokracije, a sloboda ocjenjivanja predstavlja novi oblik anarhije. Stoga se takva politika može nazvati demokratskom anarhijom. Demokratska anarhija bi sama trebala biti sposobna da izgradi svijetlu budućnost za čovječanstvo.

Društvo je blokiralo jednako pravo na rad dopuštajući postojanje nezaposlenosti. Nezaposleni radnici moraju prihvatiti loše plaćene poslove kako bi se mogli prehraniti. To uzrokuje eksploataciju radnika. Jednaka ljudska prava bi trebala donijeti pravdu u ekonomiju skraćivanjem radnog vremena dok se ne ukloni nezaposlenost. To će povećati potražnju za radnicima i njihove plaće na slobodnom tržištu dok eksploatacija ne bude eliminirana. Tada će radnici ostvariti veću kupovnu moć i privreda će rasti. Takva politika bi riješila današnje društveno-ekonomske probleme i izgradila dobar kapitalizam.

Jednaka ljudska prava bi trebala značajno unaprijediti privredu. Jednog dana će svaki radnik dobiti pravo da radi na svakom javnom radnom mjestu koje želi u bilo koje vrijeme. Svako javno radno mjesto će popuniti radnik koji ponudi veću produktivnost, veću odgovornost i zahtijeva nižu cijenu tekućeg rada. To nije ništa drugo nego razvijeno tržište rada otvoreno u svakom trenutku. Naravno, takva ekonomija se ne može brzo uspostaviti jer zahtijeva razvoj prije nego što je ljudi prihvate. Ali jednom kad je ljudi prihvate, pogodnosti i nepogodnosti življenja će biti pravedno raspodijeljeni među ljudima, gradeći pravedno društvo. Nadalje, privatna poduzeća će gubiti produktivnu bitku sa javnim poduzećima što će kapitalizam poslati u povijest. Ova ideja predstavlja ogromnu mogućnost ekonomskog razvoja sposobnog za izgradnju dobrog socijalizma.

Prirodni zakoni društva su neophodan temelj koji nedostaje u društvenim naukama za stvaranje dobrog društva. Dobro društvo je konačni rezultat razumijevanja prirodnih zakona društva. Svrha ove studije je da objasni ovu teoriju i pruži dokaze za očekivane rezultate njene implementacije koliko god je to moguće.

Ova knjiga prikazuje proces razotuđenja društva. Da bi se razotuđenje moglo provesti mora se uspostaviti sloboda i jednakost među ljudima. Jednaka prava među ljudima i

demokracija koja stvarno daje moć ljudima, će oduzeti moć autoritetima i uspostaviti zdravo i dobro društvo. Ova knjiga prikazuje kako se takvo društvo može izgraditi. Naglasak knjige je na političkim i ekonomskim odnosima jer su oni osnovni odnosi u društvu.

***

Neka osnovna društvena političko ekonomska zajednica bude komuna. Komuna neka zahvaća teritorij najmanje društvene cjeline koja može relativno samostalno egzistirati ili najveće društvene cjeline koja pruža zadovoljavajući uvid u zajedničko djelovanje. Može se pretpostaviti da komuna ima od 100.000 do 1.000.000 stanovnika ali se može odnositi na malu zajednicu sa nekoliko stanovnika teritorijalno udruženih pa do teoretski, udruženih stanovnika cijelog svijeta.

Komuna je dio države i stoga je dužna poštivati državne zakone. Komuna ima pravo na autonomiju koliko to državni zakoni dozvoljavaju. Ovdje treba pretpostaviti pozitivnu orijentaciju društva, a to znači da će državo dozvoliti autonomiju komune u mjeri koja će omogućiti optimalan razvoj društva. Svoje unutarnje uređenje komuna organizira sama. Komuna ima administraciju koja se sastoji od zakonodavnog, pravosudnog i izvršnog organa. Oni djeluju isto kao i danas.

3.1.1 Osnove politike humanizma

Demokratska anarhija je budućnost demokracije

Uvodno izlaganje je donijelo zaključak da demokracija danas u svijetu oscilira između siromašne i nikakve demokracije. U svim demokratskim sistemima postoji veliki problem zaštite interesa slabih pojedinaca od moćnih ljudi u svakodnevnom životu. U današnjam otuđenom društvu čovjek čovjeku može stvarati masu nepogodnosti za koje ne odgovara nikome. Tako se stvaraju nepogodni naboji u društvu. Na „razvijenom“ zapadu autoriteti nameću svoju volju ljudima koji nemaju zadovoljavajuću odbranu. Radnici traže posao doslovno prodajući sebe. Na poslu od radnika se očekuje velika podređenost poslodavcu jer u suprotnom može ostati bez posla. U svakodnevnom životu pojedinac ima slabu ili nikakvu zaštitu od uvreda, prevara, i nasilnog ponašanja koje mu smeta.

Demokracija koju danas poznajemo još uvijek se temelji na privilegijama vlasti, koje stvaraju društvene probleme. Privilegije su glavni izvor društvenog zla, što dovodi do društvenih problema. Čak i male privilegije mogu stvoriti sukobe u društvu. Ovaj rad tvrdi da se društveni problemi mogu eliminirati prihvaćanjem prirodnih zakona društva. Ti zakoni trebali bi zamijeniti vlasti jednakim ljudskim pravima, što je uvjet *sine qua non* za društveni napredak.

Jednaka ljudska prava nikada nisu postojala, pa ne čudi da povijest čovječanstva

nikada nije bila dovoljno dobra. Ova knjiga tvrdi da jednaka ljudska prava mogu riješiti društvene probleme razvojem demokracije. Dobro razvijena demokracija trebala bi pronaći optimalna društvena rješenja za sve, čime bi svijet transformirala u dobro mjesto za život.

Budućnost demokracije se ne bi trebala bazirati prvenstveno na glasanju za ljude, jer je povijest pokazala da takvo glasanje ne daje biračima dovoljno moći da poboljšaju svijet. Budućnost demokracije mora osnažiti ljude da ocjenjuju postupke drugih ljudi. Pojedinci bi trebali imati male, neovisne zakonodavne, sudske i izvršne ovlasti za ocjenu drugih ljudi. Mala moći u rukama ljudi bi trebala potaknuti sve ljude da stvaraju najveće pogodnosti za druge i izbjegnu stvaranje bilo kakvih nepogodnosti. Ova vrsta demokracije bi trebala transformirati temelje socijalne politike, riješiti društvene probleme i poticati prosperitetno društvo. Trebala bi promijeniti svijet i učiniti ga puno boljim mjestom za život.

Neka ljudi dopuste svima koji, unutar svog djelovanja, mogu na bilo koji način utjecati na druge da to čine slobodno po vlastitoj volji. Ljudi ovdje nemaju puno izbora jer se ne mogu miješati u slobodu djelovanja predsjednika, liječnika, mehaničara ili bilo koje druge osobe, niti imaju sposobnost, vrijeme, pravo, pa čak ni želju za to. Međutim, svi ti ljudi mogu svojim djelovanjem stvoriti prednosti i nedostatke za druge.

Ljudi mogu osjetiti da li aktivnosti predsjednika, liječnika, mehaničara ili bilo koje druge osobe donose pogodnosti ili nepogodnosti. Prema ovoj teoriji, ljudi bi trebali imati pravo nagraditi one koji im stvaraju pogodnosti i kazniti one koji stvaraju nepogodnosti. Takvo pravo zahtijevalo bi od svih da drugima donose najveće vrijednosti i najmanje problema. Takva orijentacija društva odražavala bi volju naroda na najbolji mogući način i stoga bi trebala razvijati demokraciju na najbolji mogući način.

Ako prihvatimo da su jednaka prava među ljudima jedina ispravna orijentacija društva, moramo svakoj osobi omogućiti podjednaku moć ocjenjivanja. Oni mogu imati pravo negativno ocijeniti, recimo, tri osobe koje su im najviše naštetile u bilo kojem mjesecu i pozitivno ocijeniti tri osobe koje su im stvorile najznačajnije koristi u mjesecu. Na primjer, ako premijer, susjed i šef najviše naštete nekoj osobi u jednom mjesecu, negativno će ocijeniti te osobe. S druge strane, ako prijatelj, učitelj i pjevač proizvedu najznačajnije koristi za osobu, dobit će pozitivnu ocjenu. Također, ljudi mogu koristiti sve ocjene za pozitivne ili negativne ocjene ili u bilo kojoj kombinaciji. To je suština, a ostalo je tehnička stvar koja će se obavljati putem aplikacije

Suma pozitivnih i negativnih ocjena koje pojedinci dobiju od drugih ljudi može se javno prezentirati na internetu. Prebrojavanje ovih ocjena će svima reći koliko su cijenjeni u društvu. Takve ocjene će ljudima postati barem jednako važne koliko su danas važne posjete stranicama interneta, lajkovi i sljedbenici. Nitko neće željeti biti na negativnoj strani ocjenjivanja, već na pozitivnoj strani koliko god je to moguće. Taj cilj će postići stvaranjem što većih pogodnosti za zajednicu i smanjivanjem ili ukidanjem stvaranja bilo kakvog oblika nepogodnosti. Takav pristup će formirati dobro društvo.

Na taj način će svi ljudi postati jednaki autoriteti koji imaju malu izravnu moć u društvu. S obzirom da će svi ljudi imati jednaka prava i moć davanja nagrada i kazni drugim ljudima neovisno o bilo kakvim pisanim pravilima, takva demokracija će predstavljati anarhiju. To je razlog zašto je ovaj sistem ocjenjivanja nazvan demokratska anarhija. Demokratska anarhija bi trebala formirati dobro društvo.

Ljudi će po prvi put u povijesti čovječanstva dobili izravnu moć u društvu. Ta moć će eliminirati nekontroliranu ili nedovoljno kontroliranu moć pojedinca koja potječe iz privilegiranog društvenog statusa. Ljudi trebaju shvatiti da je privilegirani položaj pojedinaca temelj problema društva. Nedostatak jednakih ljudskih prava je glavni razlog zašto društvo nikada nije bilo dobro. Demokratska anarhija bi usmjerila svakog člana društva da poštuje druge ljude. Ljudi će postati vrijednosti za sve ljude. Ljudi će se prvi put smatrati jednakima, a to će rezultirati skladnim i konstruktivnim društvenim odnosima.

Ljudi danas rijetko imaju priliku intervenirati u pitanjima koja ih muče, pa ostaju nemoćni u društvu. U demokratskoj anarhiji, ljudi će imati moć izraziti svoje odobravanje ili neodobravanje bilo koje pojedinačne akcije koja utječe na njihove interese. Oni će zapravo suditi ljudima koji ih živciraju i izražavati zahvalnost onima koji im uljepšavaju živote. Ljudi će imati priliku samostalno odlučivati o svojim ocjenjivačkim interesima, koja u stvari predstavljaju glasanje, izbjegavajući bilo kakav utjecaj ili ograničenja vlasti, čime će demokracija procvjetati. Osim toga, demokratska anarhija će značajno obogatiti siromašno demokratsko načelo vladavine većine, efikasno odražavajući i služeći interesima svakog pojedinca. Glasovi svih ljudi će oblikovati društvenu politiku kad god daju svoj glas. Takva demokracija će stvoriti nepisana pravila koja najbolje odražavaju društvene potrebe. Tehnički gledano, predstavljat će najrazvijeniji oblik demokracije, donoseći najveće koristi društvu.

***

Sistem ocjenjivanja već postoji u društvu kada se ispituje javno mnijenje o uspješnosti pojedinih akcija u društvu ali nigdje takva ocjene nemaju neposrednu moć. Zato će trebati dosta hrabrosti i mudrosti u društvu da se takva mjera usvoji, kako bi ostvarili velike pogodnosti društvu.

Nešto slično demokratskoj anarhiji već je bilo implementirano na YouTubeu, gdje su ljudi mogli glasati za prenesene pjesme ili videozapise sa "sviđa mi se" ili "ne sviđa mi se". Rezultati tih glasovanja prilično točno odražavaju javno mišljenje o prenesenom sadržaju. Međutim, takvo glasanje ne predstavlja nužno objektivnu osnovu za ocjenjivanje jer subjektivni ljudi mogu ocjenjivati druge po volji. Demokratska anarhija će puno bolje služiti društvu od YouTubea, jer će ljudi imati jednaka, ograničena prava ocjenjivanja tako da nikada neće iracionalno trošiti svoje ocjenjivanje. Vjerojatno bi ocjenjivali druge najbolje što mogu jer bi se osjećali počašćenima što imaju izravnu moć u društvu. Demokratska anarhija će objektivnije prikazati utjecaj glasova nego što to može YouTube.

Svatko će slobodno suditi o drugima. Sa time u vezi, mnogi ljudi su se žalili da pojedinci mogu zlonamjerno ocjenjivati druge ljude zbog inata ili zavisti. Odgovor na takvu primjedbu jest da takav rizik postoji, ali individualna ocjena ne može nikome nanijeti značajnu štetu. Šteta koju pojedinac može prouzročiti je neznatna u odnosu na državnu vlast koja može cijelu državu odvući na pogrešnu stranu. U predloženom sistemu takva bi vlast dobila velik broj negativnih ocjena od ljudi, što bi uz pomoću male regulacije moglo spriječiti lošu vlast da čini zlo kao što su ga činili diktatori kroz povijest. Da li je vrijedno dopustiti pojedincima da krivo sude drugima ako bi takva “suđenja” spriječila velika razaranja u društvu?

Može se s velikom sigurnošću pretpostaviti da će jednaka moć ljudi po svojoj prirodi učiniti da zloba i zavist jedva postoje. No, ako se tako nešto ipak dogodi, svaka bi osoba mogla ispraviti moguću pogrešnu ocjenu koju je dala drugima pomoću ispravne ocjene čak i mnogo godina kasnije kada doživi prosvjetljenje pod utjecajem jednakih ljudskih prava. Na to će ih potaći njihova savjest.

Nadalje, sistem omogućava svakom čovjeku da dosegne satisfakciju davanjem loše ocjene čovjeku koji mu stvara nepogodnosti kao i društvu u cjelini. Takva satisfakcija je povoljnija, konstruktivnija i efikasnija od svih oblika osvete koje otuđeno društvo upražnjava. Naravno da zadovoljstvo donosi i moć nagrađivanja pozitivnom ocjenom ljudi koji mu stvaraju pogodnosti. Jednom kad se uvede demokratska anarhija, ona bi se ljudima mogla jako svidjeti.

Za one koji su još uvijek sumnjičavi prema demokratskoj anarhiji, ona se može prvo provesti tako da se ocjene prezentiraju samo ocjenjenim ljudima, i nikome drugome. To bi bilo kao da ljudi slušaju anonimne tračeve o sebi, što su manje više svi zainteresirani da čuju. Kao rezultat, većina ljudi će pokušati poboljšati svoje ponašanje u društvu. Međutim, tajni rezultati ocjenjivanja neće spriječiti najgore ljude da se i dalje loše ponašaju. Tada društvo može odlučiti da obeshrabri prestupnike demokratskim prihvaćanjem potpune provedbe demokratske anarhije. Pa čak i tada, ako ljudi dobiju više pozitivnih nego negativnih ocjena, oni će moći rezultat ocjenjivanja držati tajnim za druge ljude. Ako je ukupna ocjena negativna, to će biti vidljivo svima, prisiljavajući negativno ocijenjene ljude da poboljšaju svoje ponašanje.

Mnogi ljudi, uključujući sveučilišne profesore, su kritizirali demokratsku anarhiju, govoreći da ljudi ne mogu objektivno suditi drugima. Odgovor na takve primjedbe jest da je objektivnost poželjna, ali ne i nužna. Birači danas ne moraju biti pametni niti obrazovani da bi imali pravo glasa, pa zašto bi to morali biti u demokratskoj anarhiji? Ljudi će suditi o drugima na temelju toga kako se osjećaju i svatko će biti dužan razmotriti posljedice svojih postupaka na druge. To je ono što je potrebno za stvaranje dobrog društva. Nadalje, usvajanjem demokratske anarhije, ljudi će cijeniti druge ljude, što će donijeti znatne pogodnosti zajednici.

Nadalje, sistem koji podržava jednaka prava ljudi će razviti objektivnost u zajednici. Ljudi koji primaju negativne ocjene morat će naučiti što nije u redu s njima, što će ih naučiti objektivnosti. Objektivnost će ukloniti sukobe u društvu. U budućnosti će ljudi

vjerojatno davati i primati samo dobre ocjene, a tada će znati da žive u dobrom društvu. Nakon ovih objašnjenja, nitko s dobrim namjerama za svijetlu budućnost čovječanstva ne bi trebao odbiti demokratsku anarhiju. Međutim, budući da su vlasti kroz povijest imale ideološki utjecaj, ljudi oklijevaju raspravljati o demokratskoj anarhiji.

***

Može se pretpostaviti da će sistem međusobnog ocjenjivanja grupirati ljude prema zajedničkim interesima. Članovi društva sa specifičnim interesima težit će izolaciji kako bi postigli veću pogodnost u međusobnom kontaktu i izbjegli stvaranje problema članovima sa suprotstavljenim interesima. Na taj će način sustav omogućiti ostvarivanje različitih interesa u društvu i razvoj različitih usmjerenja.

Jednom kada društvo prihvati demokratsku anarhiju, ona neće davati veliku moć pojedincima, ali će njihove ocjene zajedno imati ogromnu moć. Osoba koja dobije velik broj negativnih ocjena bi se još više trudila da izbjegne stvaranje bilo kakvih nepogodnosti drugim ljudima. Štoviše, ljudi koji dobiju loše ocjene nikada neće znati tko ih je negativno ocijenio, pa će nastojati poboljšati svoje ponašanje prema svima. Kao rezultat toga, nasilnici neće postojati u školi, poslodavci neće zlostavljati svoje zaposlenike, susjedi neće proizvoditi neugodnu buku noću, prodavači neće varati svoje kupce, političari neće lagati ljude, itd. Demokratska anarhija će oduzeti privilegirana ovlaštenja svim ljudima. To će eliminirati društveno zlo i formirati dobro društvo u kojem će svi ljudi pokušati ugoditi drugim ljudima na najbolji mogući način.

Kada se ljudi naviknu na međusobnu ocjenjivanje, oni mogu demokratski odlučiti da povećaju snagu svake ocjene dodjeljivanjem vrijednosti, na primjer u iznosu od jednog dolara svakoj od njih. Svaka pozitivna ocjena koju osoba dobije od nekoga će joj donijeti vrijednost od jednog dolara a svaka negativna ocjena će joj oduzeti vrijednost od jednog dolara. Ove ocjene ne bi puno utjecale na obične ljude. Ako se dvoje ljudi ne voli, oni se mogu godinama negativno ocjenjivati, što ne bi bila velika stvar. Dobiti ili izgubiti vrijednost od jednog dolara mjesečno u razvijenom svijetu ne znači puno.

Moć ocjenjivanja će iznimno efikasno utjecati na autoritete odgovorne za donošenje odluka u društvu. Što autoritet ima viši položaj u društvu, to će biti veća njegova odgovornost pred ljudima. Na primjer, američki predsjednik bi mogao dobiti 100.000.000 negativnih ocjena od američkog naroda za lošu politiku, laži i kriminalnu agresiju na zemlje. To bi predsjednika koštalo 100.000.000 dolara u samo jednom mjesecu. Sa druge strane, predsjednikove pristalice ne moraju nužno pozitivno ocijeniti takve predsjednike jer bi mogli imati veće prioritete pozitivnog ocjenjivanja pa će svoje pozitivne ocjene potrošiti negdje drugdje. Ne privilegirani predsjednici se više ne bi usuđivali provoditi lošu politiku. I ako bi se to ipak nekako dogodilo, oni bi napustili svoje pozicije brzo. Samo najsposobniji i najhrabriji pojedinci bi se usudili voditi zemlje. Ali oni više neće biti autoriteti, nego iskrene sluge naroda. Demokratska anarhija bi u korijenu uklonila mogućnost nastanka ekstremno nepogodnih vođa, fašista, nacionalista, šovinista, rasista i svih potencijalnih diktatora koji vrše nepogodan ili destruktivan utjecaj na društvo.

Pa što ako utjecajni ljudi koji posjeduju masovne medije informiranja nepravedno optuže nekoga za zlo u društvu i tako potaknu ljude da daju loše ocjene pogrešnoj osobi? Takve su stvari lako moguće u današnjem društvu. Međutim, postoji poslovica koja kaže: "U laži su kratke noge." Jednog dana će se laži otkriti, a onda nitko ne bi htio biti na mjestu tih lažljivih pojedinaca jer će ih narod zasigurno kazniti lošim ocjenama. Oni mogu primati takve kazne dugo i neće se usudili ponovo biti nemoralni.

Svrha demokracije je stvaranje pravila koja ljudima omogućuju dobar život. Do sada su najbolji rezultati postignuti kroz zakonodavstvo; međutim, ono nije riješilo društvene probleme. Demokratska anarhija može uspješno riješiti sve sporove u društvu dajući izravnu moć narodu. U budućnosti, demokratska anarhija može ponuditi efikasnije rješenje za pojedince i društvo nego što ga mogu pružiti zakoni. Kada ljudi budu imali moć da samostalno provode pravdu rjeđe će tražiti pravdu na sudovima. Sudovi bi počeli gubiti na važnosti, zajedno s državnim opresivnim aparatom, uključujući policiju i zatvore. Nakon što se uspostavi demokratska anarhija, ona će početi zamjenjivati ogromnu regulaciju koju nameću vlasti. Mnogi državni zakoni mogu zastarjeti u budućnosti, ostavljajući ih u povijesti. Međutim, suci i tužitelji, koji vode postupke protiv pojedinaca i agencije za provođenje zakona koje štite društvo, još će uvijek imati posla i stoga moraju imati evaluacijski imunitet.

Nadalje, demokratska anarhija ne može biti korumpirana. Naprotiv, najvjerojatnije će eliminirati nemoral u društvu. Kroz jednaka prava na evaluaciju, ljudi će naučiti što je, a što nije objektivno etično. Ljudi će se pokoravati etici koju spontano uspostave. Ne postoji veći moral od onog koji mogu pružiti jednaka ljudska prava. Zapravo, ovo je vjerojatno jedini mogući moral jer se etika teško može temeljiti na privilegijama. Privilegirane osobe teško mogu izbjeći promicanje svojih sebičnih interesa, brzo ih pomičući izvan morala. Sama demokratska anarhija bi trebala biti sposobna stvoriti etično i pravedno društvo.

Demokratska anarhija će, po prvi put, provesti Zlatno pravilo: „Čini drugima ono što želiš da oni čine tebi“, koje je sposobno stvoriti dobro društvo. U biti, demokratska anarhija je prihvatila načelo pravedne tržišne ekonomije, kojim nagrađuje dobro ponašanje pojedinaca. Demokratska anarhija će pokazati čak i bolje rezultate od tržišne privrede jer uključuje negativne ocjene koje ne postoje na tržištu, što znači da će ljudi razmotriti posljedice koje njihovi postupci mogu imati na druge. Demokratska anarhija bi trebala savršeno funkcionirati. Ona može pokrenuti brza i značajna društvena poboljšanja.

Nakon što ljudi steknu pravo ocjenjivati druge i biti ocjenjivani od strane drugih, bit će manje spremni da se suprotstave drugima, a više da im ugode. Nitko se neće usuditi biti arogantan ili agresivan. Postojat će samo ljubazni ljudi. To je najbolji mogući ishod demokracije. Povijesno gledano, kada su ljudi težili stvaranju najvećih mogućih pogodnosti za pojedince i društvo, zajednica je napredovala i živjela prosperitetnim i konstruktivnim životom, dok se u sistemima gdje su pojedinci pronalazili pogodnosti na štetu društva, javljala destruktivna orijentacija, što je dovodilo do raspada društvenog poretka. S vremenom će tako mala količina moći u rukama ljudi najvjerojatnije eliminirati

društveno zlo iz svijeta i stvoriti svijetlu budućnost za čovječanstvo.

Tehnologija potrebna za provedbu demokratske anarhije već je dostupna. Demokratska anarhija mogla bi se uskoro provesti, omogućujući brzu izgradnju mnogo boljeg društva. Demokratska anarhija bi vjerojatno ispunila snove sanjara kroz ljudsku povijest.

Neposredna demokracija će također biti potrebna

Pod pritiskom demokratske anarhije, komunalna vlast će slijediti potrebe ljudi. Vlast se neće usuditi samostalno donositi najvažnije odluke za društvo jer lako može pogriješiti što bi moglo izazvati gnjev naroda i veliki broj negativnih ocjena. Pretpostavimo da vlast komune nije sigurna kakve su potrebe ljudi. U tom slučaju, njihova odgovornost, jasno definirana uvažavanjem ocjena ljudi, će ih usmjeriti da otkriju ljubav prema participaciji ljudi u procesima strateškog odlučivanja putem referenduma. U tom smislu, najvjerojatnije će razvijati neposrednu demokraciju koja će brzo i efikasnu izravno uključiti ljude u odlučivanje o zajedničkim potrebama, vjerojatno putem interneta.

Ljudi moraju direktno donositi strateške društvene odluke, kao što je prihvaćanje osnovnih zakona, jer je njihovo direktno učešće najbolja garancija za stvaranje pravedne socijalne politike. Prilikom donošenja političkih odluka, ljudi će imati jednaka prava glasa.

Ljudi bi također trebali da učestvuju direktno u ekonomskoj politici društva, jer je to temelj koji usmjerava ekonomiju. Oni mogu direktno kreirati fiskalnu politiku dajući svakom pojedincu pravo da odluči koliki dio svog bruto prihoda želi da plati za porez. Ukupna suma svih odluka svih ljudi o oporezivanju bi odredila ukupan iznos poreskih sredstava komune. Ljudi neće plaćati poreze koliko žele. Ukupan iznos poreskih sredstava će se prikupljati proporcionalno njihovim plaćama.

Slično tome, svaka osoba može učestvovati u odlučivanju o tome kako rasporedili poreski fond komune. Oni će odrediti koliko novaca će izdvojiti za podršku razvoju ekonomije, sigurnosti društva, za obrazovanje, zdravstvo, poboljšanje infrastrukture i zadovoljavanje drugih kolektivnih potreba društva. Teoretski, ljudi mogu odlučivati o kolektivnoj potrošnji unutar potrošačkih grupa koliko god žele. Sve zajedničke potrošačke grupe će imati daleko značajniji ukupni utjecaj ako se demokratski raspodjele. Prateći životno iskustvo, ljudi će naučiti koliko novca treba da prikupe za poreze i kako ga najbolje potrošiti. Na taj način porezna politika više ne bi bila otuđena od društva, već bi najefikasnije pratila potrebe ljudi.

Uprava komune može odrediti moguće intervale poreske politike, koji će biti predmet odobravanja skupštine komune. Na primer, ako je tekuća poreska stopa 20%, pojedinci će moći izdvajati, recimo od 5% ispod pa do 5% iznad stope od 20%. Prosječno izražavanje ljudi bi stvorilo novu poresku stopu koja bi se mogla mijenjati kroz svako glasanje neposredno slijedeći potrebe svih ljudi.

Ekonomska demokracija neće dati jednaku moć glasa ljudima sve dok oni imaju različite prihode. Ljudi bi trebalo da imaju ekonomsku moć glasa proporcionalno svom doprinosu stvaranju društvenog bogatstva. Veći doprinosi radnika društvenom bogatstvu trebalo bi da donesu veće dohotke i veću moć glasa. Veća ekonomska moć glasa bi trebala stimulirati veću produktivnost ljudi, čime se promovira društveni prosperitet.

Ništa ne može bolje predstavljati interese naroda od njihovog direktnog učešća u donošenju najbitnijih odluka za društvo. Profesionalci će donositi sve druge odluke, a za te odluke će biti izravno odgovorni ljudima. Kada ljudi dobiju izravnu moć da sudjeluju u procesu donošenja strateških odluka i kad budu mogli suditi onima koji donose odluke u njihovo ime, to će najvjerojatnije predstavljati najrazvijeniji oblik demokracije. Teško da se može definirati bolji politički sistem. Ljudi će biti zadovoljni sa takvom demokracijom i neće dopustiti nikome da im je oduzme.

Politika komune se više neće formirati u otuđenim centrima političke moći. Ona će polaziti od potreba svakog pojedinog stanovnika i zato se može nazvati humanistička politika. Ona predstavlja budućnost demokracije. Jednog dana će neka politička partija negdje usvojiti demokratsku anarhiju i pobijediti na izborima. To će biti početak velike reforme političkog sistema i velikog razvoja društva u svakom pogledu.

3.1.2 Osnove ekonomije humanizma

3.1.2.1 Dobar kapitalizam

Puna zaposlenost je prijelomna tačka kapitalizma

Humanistička reforma ekonomije mora krenuti od uklanjanja nezaposlenosti radnika. Nezaposlenost radnika ne može formirati zdravu osnovu za formiranje dobrog društva. Dobro društvo se može uspostaviti samo razvojem jednakih prava među ljudima. U pravednom društvu rad mora biti dostupan svima.

Nezaposlenost proizvodi eksploataciju radnika. Nezaposleni radnici često moraju prihvatiti slabo plaćene poslove kako bi izdržavali svoje porodice. Kada se na tržištu otvori radno mjesto tokom perioda visoke nezaposlenosti, obično se prijavi veliki broj kandidata. Konkurencija među nezaposlenim radnicima može spustiti njihove prihode na nivo dovoljan samo za osnovni opstanak. Nezaposlenost je proširila jaz između bogatih i siromašnih, stvarajući nepravdu i probleme u kapitalizmu.

Poslodavci favoriziraju nezaposlenost jer profitiraju od iskorištavanja radnika.
To nije teško postići kada nove tehnologije prečesto zamjenjuju radnike. Pored toga, veliki poslodavci podržavaju političke stranke koje održavaju nezaposlenost ekonomskom politikom. Ona počinje uvozom jeftine radne snage, a završava sa podizanjem kamatnih stopa. Tako nezaposlenost postaje državna politika, koja eksploatira radnike. Da bi osigurali svoje privilegije, bogati su ovjekovječili ideju da je

nezaposlenost neizbježna posljedica tehnološkog razvoja. Ubijedili su ekonomsku nauku da prihvati da „0% nezaposlenosti nije pozitivna stvar“[8], što je i prihvaćeno.

Kapitalisti su otkrili da im stopa nezaposlenosti od približno 5% najviše odgovara, pa je nezaposlenost od 5% postala “normalno” stanje u kapitalizmu. Ovo “normalno” stanje čini radnike ovisne o kapitalistima što predstavlja osnovu eksploatacije, dok ukupna kupovna moć radnika proizvodi dovoljan profit za poslodavce. Tržišna ekonomija bi trebala više cijeniti radnike, ali kapitalizam se tome opire. Radnici su kroz dugu borbu uspjeli izboriti neka prava kroz zakone i sindikate. Ipak, postojanje siromaštva potvrđuje da interesi radnika nisu dovoljno zaštićeni.

Kapitalizam je učinio ekonomiju primarnim interesom društva, što ne bi trebalo da bude. Treba shvatiti da ekonomija postoji zbog ljudi, a ne obrnuto. Društvo može uvesti pravdu u proizvodne procese kroz potpunu zaposlenost koja će uravnotežiti broj radnih mjesta sa brojem radnika. Skraćivanje radnog vremena će ostvariti punu zaposlenost radnika. Takva mjera će zahtijevati sprečavanje uvoza rada i regulaciju prekovremenog rada. Ona će povećati potražnju radnika na tržištu što će staviti radnike u povoljniji položaj u proizvodnim procesima. Povećana potražnja za radnicima na tržištu će povećati plaće radnika i smanjiti njihovu eksploataciju.

Međutim, niti jedna formula ne može odrediti šta je eksploatacija radnika. Eksploataciju mogu prezentirati samo radnici nezadovoljni svojim primanjima. Radnici će sigurno biti zadovoljniji na pravednom tržištu rada gdje je njihov rad jednako tražen kao i poslovi koji im trebaju. Puna zaposlenost se može regulirati kroz politiku radnog vremena. Ako više radnika traži posao nego što se poslova nudi, potrebno je skratiti radno vrijeme i obrnuto; ako postoji više radnih mjesta nego radnika na raspolaganju, radno vrijeme treba produžiti. Što je tržište rada uravnoteženije, to su proizvodni procesi pravedniji. Što su radnici zadovoljniji, to su manje eksploatirani.

Društvo može povećati zadovoljstvo radnika smanjenjem radnog vremena i stvaranjem negativne nezaposlenosti. Negativna nezaposlenost je manjak radnika na tržištu. To će dodatno poboljšati potražnju i prihode radnika. Negativna nezaposlenost može dovesti radnike u privilegiranu poziciju u kojoj su poslodavci praktično bili oduvijek. Kada radnici nisu dostupni na tržištu, poslodavci kojima je potrebno više radnika moraju privući radnike iz drugih kompanija podizanjem plaća. Konkurencija među poslodavcima će pokrenuti lančanu reakciju, što će dovesti do povećanja plaća radnika.

Povećanje plaća radnika u okruženju negativne nezaposlenosti dokazano je u 14. stoljeću kada je kuga ubila jednu trećinu evropskog stanovništva. Odjednom su usjevi na poljima propadali jer nije bilo dovoljno radnika da obave žetvu. “Kronika kuge“, izvještaj iz prve ruke završen 1350 godine, govori: „Nedostatak sluga, obrtnika i radnika, poljoprivrednih radnika i djelatnika, je ostavio velik broj gospodara i ljudi bez službe i

[8] Mike Moffatt, *Why 0% Unemployment Isn’t Actually a Good Thing* (ThoughtCo, 2020) www.thoughtco.com/what-a-0-percent-unemployment-means-1147540www.thoughtco.com/what-a-0-percent-unemployment-means-1147540

pratnje. Mnogo manje ljudi je bilo da obrađuju zemlju: seljaci su mogli tražiti bolje uvjete i veće plaće od svojih zemljoposjednika."

Odjednom su radnici i njihov rad bili mnogo traženiji, što je omogućilo onima koji su preživjeli kugu da budu u puno boljoj poziciji u pregovorima o uvjetima rada. Nedostatak radnika povećao je plaće radnika. Veće plaće djelatnika su pridonijele privrednom rastu, ali poslodavci time nisu bili zadovoljni.

- U Cuxhamu (Oxfordshire), orač koji je zarađivao 2 šilinga tjedno prije kuge tražio je 3 šilinga 1349. i 10 šilinga 1350.[9]
- "Predstavnici u parlamentu 1351. godine su zamolili Edwarda III. za energičnije i efikasnije odlučivanje. Žalili su se da 'sluge potpuno zanemaruju spomenutu uredbu u interesu svoje lakoće življenja i pohlepe i da uskraćuju svoje usluge velikanima i drugima ukoliko ne dobiju odjeću i dvostruko ili tri puta veće plaće [od prije kuge] što uzrokuje ozbiljnu štetu velikana i osiromašenje svih pripadnika spomenutog zajedničkog dobra.'"[10]

Prema ovom povijesnom primjeru, ako politička partija ponudi smanjenje rada na 5 sati dnevno i pobijedi na izborima, nedostatak radnika bi povećao najniže plaće radnika dva do tri puta po satu u roku od jedne godine. Minimalne dnevne plaće radnika povećale bi se za 30-90% za samo 5 sati rada. Pravedno tržište rada je najbolji izbor za postizanje pravde u ekonomiji. Smanjenje radnog vremena možda neće dati isti rezultat kao primjer iz 14. vijeka; ali će nesumnjivo postaviti radnike u mnogo bolji položaj u proizvodnim procesima.

Prvi problem sa ukidanjem nezaposlenosti leži u činjenici da poslodavci ne žele povećati plaće radnicima jer profitiraju na njihovom iskorištavanju. Sa druge strane, pretjerani zahtjevi radnika za povećanjem plaća mogu učiniti ekonomiju neodrživom. To bi smanjilo interese poslodavaca za proizvodnjom i usporavalo privredu.

Negativna nezaposlenost bi poslodavce učinila nezadovoljnima. Vrlo nezadovoljni poslodavci mogu izbjeći isplatu većih plaća radnika u potpuno zaposlenom društvu premještanjem svojih kompanija izvan zemlje. Ljudi moraju shvatiti da je zapadni kapitalizam uspostavio zakone koji kapitalu daju više slobode nego radnicima, što se mora promijeniti. U najmanju ruku, zakoni trebaju osigurati ista prava radnicima kao i kapitalu.

Svaki odlazak kapitala rezultira zatvaranjem poduzeća i novim nezaposlenim radnicima, što donosi probleme domaćoj privredi. Puna zaposlenost bi opet zahtijevala smanjenje

---

[9] David Routt, *The Economic Impact of the Black Death*, (Economic History Association EH.Net Encyclopedia, 2008) http://eh.net/encyclopedia/the-economic-impact-of-the-black-death/

[10] Michael Bennett, *The Impact of the Black Death on English Legal History* (South Wales: Australian Journal of Law and Society, 1995) Vol. 11, p 197 http://classic.austlii.edu.au/au/journals/AUJlLawSoc/1995/1.pdf

radnog vremena. Skraćenje radnog vremena bi kratkoročno smanjilo prihode radnika. Radnicima se to ne bi svidjelo. S druge strane, poslodavcima nije lako organizirati novu proizvodnju pronalaskom novih radnika u drugim zemljama i novih tržišta. Izlaz leži u pronalaženju radnog vremena koje će optimalno zadovoljiti potrebe radnika i poslodavaca.

Skraćivanje radnog vremena će nesumnjivo donijeti nove izazove kapitalizmu. Međutim, pronalaženje rješenja za ova pitanja pomoći će u rješavanju problema kapitalizma i učiniti ga pristojnim društveno političkim sistemom. Rješenje leži u određivanju optimalne dužine radnog vremena koja zadovoljava potrebe i radnika i poslodavaca. Pravedno tržište rada je nesumnjivo najbolji izbor za donošenje pravde u ekonomiju i rešavanje problema kapitalizma.

Danas je prihvaćen 8-satni radni dan koji je predložio Robert Owen početkom 19. stoljeća. Ne postoji poseban razlog za osmosatni radni dan. Društvo ga je jednostavno prihvatilo i prilagodilo mu se. Dužina radnog dana bi trebala biti varijabla funkcije koja uravnotežuje potrebe radnika i poslodavaca u ekonomiji. Ta funkcija se prvenstveno treba temeljiti na punoj zaposlenosti radnika. Ponoviti ću jer je to ključno: Ako više radnika traži posao nego što poslodavci traže radnike, radno vrijeme bi trebalo skratiti. I obrnuto, ako poslodavcima treba više radnika nego što ih ima na raspolaganju, ekonomska politika treba razmotriti produženje radnog vremena.

Dužina radnog dana može biti moćan regulator slobodne tržišne privrede i osnovna tačka demokracije u ekonomiji. Političke stranke mogu predložiti najbolji period punog radnog vremena za radnike i poslodavce. Vjerojatno će to biti jedna od najkritičnijih odluka političkih stranaka koja će im omogućiti da budu izabrani na izborima ili ne. Sa druge strane, radnici također mogu izravno odrediti radno vrijeme prema radnim potrebama. Svaki radnik može izraziti najpoželjnije radno vrijeme, a prosječna vrijednost svih radnika će odlučiti. Demokratski određeno radno vrijeme može kreirati pravedno tržište rada koje će donijeti prekretnicu kapitalizmu, čineći ga pristojnim društvenim sistemom.

Utvrđivanje minimalnih plaće više neće biti neophodno. Puna zaposlenost će povećat plaće svim slabije plaćenim radnicima na račun visoko plaćenih radnika i profita poslodavaca, uravnotežujući ogroman jaz između plaća ljudi u zapadnom svijetu. Osim toga, veća kupovna moć radnika će pridonijet rastu ekonomije, donoseći poslodavcima veću dobit, a radnicima veće plaće, čineći dobrobit svima.

***

Skraćivanje radnog vremena proporcionalno stopi nezaposlenosti će samo po sebi unaprijediti kapitalizam ali namjera ove studije je od početka bila da ostvari puno više. Bolja budućnost zahtijeva rekonstrukciju kompletne ekonomije. Uvodno izlaganje pokazalo je da je planska privreda stabilnija od tržišne, dok je tržišna privreda znatno produktivnija. Nova ekonomija treba da pokupi prednosti oba sistema i da odstrani nedostatke.

3.1.2.2 Dobar Socijalizam

Razvijeno tržište rada će kreirati socijalizam

Većina problema današnje tržišne ekonomije je prvenstveno bazirana na nerazvijenosti tržišne ekonomije. Ova studija će pokušati prikazati da glavni problem današnje kapitalističke ekonomije nije previše tržišta nego premalo tržišta.

Roba je uvijek na tržištu čak i ako to formalno nije jer će se svaka roba prodati ako se pojavi dovoljno dobra ponuda. Radna mjesta nisu gotovo nikada na tržištu i to je veliki problem današnje ekonomije. Razvijeno tržište rada treba donijeti takmičenje radnika za ostvarenje veće produktivnosti na svakom javnom radnom mjestu u bilo kojem trenutku. Takva će ekonomija značajno unaprijediti društvo.

Radnici u kapitalizmu imaju poslove zaštićene zakonima i sindikatima; poslovi u kapitalizmu su privilegirani, iako u manjoj mjeri nego u socijalizmu. Produktivniji radnik se ne može prijaviti za radno mjesto koje već zauzima drugi radnik. Zato podjela rada u kapitalizmu ne može dovoljno efikasno alocirati rad i postići maksimalnu moguću produktivnost. Treba štititi egzistenciju radnika, a ne radna mjesta. Bolja budućnost čovječanstva nužno zahtijeva da radnici postanu subjekti s jednakim pravima u procesu proizvodnje. To će se postići kada svi radnici dobiju jednaka pravo biranja posla koji žele u javnim poduzećima. Društvo treba uspostaviti standard za odabir radnika. Povijest je pokazala da nema društveno opravdanijeg principa zapošljavanja od zapošljavanja najboljeg raspoloživog radnika na svakom radnom mjestu.

Kapitalizam je naučio ljude da vole takmičenja i biti pobjednik donosi ogromno zadovoljstvo. Kao rezultat, ljudi se ne ustručavaju uložiti napor kako bi se istakli. Pa zašto društvo ne bi otvorilo natjecanje za svako javno radno mjesto u bilo kojem trenutku? To zvuči nemoguće jer takva podjela rada nikada nije postojala. Međutim, realizacija takve raspodjele rada je samo tehnički problem, a društvu će donijeti ogromne koristi.

Radna konkurencija kao oblik zapošljavanja na tržištu rada predstavlja kontinuirani otvoreni natječaj za sva javna radna mjesta. To znači da svaki radnik može u svakom trenutku zauzeti javno radno mjesto drugog radnika ukoliko takav posao obavlja na produktivniji način.

Da bi se postigao takav ekonomski sistem, ljudi moraju pronaći efikasni način za procjenu produktivnosti rada, definiranje radnih odgovornosti i usklađivanje nagrada za rad u bilo kojem trenutku. Ukratko, radnici koji ponude najveću produktivnost i odgovornost i zahtijevaju najnižu cijenu tekućeg rada za bilo koji posao u kompanijama u društvenom vlasništvu bi dobili taj posao u bilo kojem trenutku. To ne bi bilo ništa drugo nego razvijeno tržište rada. Međutim, tržište rada će trebati dosta vremena da se

dovoljno razvije i bude prihvaćeno od strane naroda.

Radna konkurencija na tržištu će puno više potaknuti radnike na rad nego što to može kapitalizam kroz plaće. Egzistencija radnika nikada ne bi mogla biti ugrožena jer će svaki radnik moći pronaći posao u okruženju pune zaposlenosti. Radna konkurencija će uspostaviti tako jaku odgovornost radnika da se nitko neće usuditi da ponudi radnu produktivnost koju ne bi mogao zadovoljiti. Tržište će također najobjektivnije regulirati visinu plaća radnika. Životni standard svih ljudi može porasti na besprimjeran način. Ljudi bi mogli biti vrlo zadovoljni što žive u takvom sistemu. Samo to bi se trebalo zvati socijalizam.

Podjela rada u socijalizmu

Nema pravednije ili bolje podjele rada od konkurencije najproduktivnijih radnika za bilo koje javno radno mjesto u bilo kom trenutku. Produktivnost će se mjeriti zarađenim novcem, količinom i kvalitetom proizvedene robe ili ocjenom produktivnosti radnika od strane potrošača. Radnik koji ponudi veći profit, više proizvedene robe, bolju, čistiju i jeftiniju proizvodnju dobit će željeni posao. Uspoređivanje produktivnosti radnika može biti složeno, ali i vrlo jednostavno. Demokratska anarhija će je učiniti vrlo jednostavnom.

Trajno otvoren radni natječaj među radnicima nikada nije postojao jer nitko nije vjerovao da je to moguće ostvariti i nije ulagao trud u razvoj takve ideje. Ova knjiga analizira potencijalne probleme koje bi otvoreni radni natječaj mogao donijeti društvu i formulira odgovore koji rješavaju te probleme. Naravno, zbog potrebe izbjegavanja mogućih nestabilnosti u takvoj raspodjeli rada, radna konkurencija će se provoditi na visoko reguliran način. Jednom kada ljudi uzmu u obzir takvu podjelu rada, otvorit će se mogućnost za značajan privredni i društveni napredak.

Naravno, radna konkurencija će se odnositi samo na javna poduzeća jer kad bi se primijenila na privatna poduzeća to bi praktički značilo oduzimanje privatne imovine. Privatna poduzeća će nastaviti sa poslovanjem isto kao što to čine danas. Novu podjelu rada u javnim poduzećima će biti potrebno regulirati i demokratski prihvatiti zakonom. Jednog će dana predložena podjela rada biti prihvaćena jer su načela takve podjele rada prirodna, pravedna i najproduktivnija.

Radnik koji ponudi najveću produktivnost za bilo koje radno mjesto u bilo kojem trenutku odmah postaje glavni kandidat za tu poziciju, bez obzira da li je radno mjesto zauzeto ili ne. Ako na takvim radnim mjestima već postoje zaposleni radnici koji ne žele napustiti posao, oni će morati prihvatiti produktivnost konkurenata, te bi u tom slučaju ostali na svojim radnim mjestima. Ako ne mogu preuzeti nove obveze ili to ne žele, oni će odmah napustiti svoja radna mjesta i prepustiti ih konkurentima.

Egzistencijalna sigurnost radnika je nužna kao uvjet stabilnosti društva, pa će je društvo garantirati. U predloženom ekonomskom sistemu svi će radnici automatski biti ekonomski zbrinuti nakon napuštanja bilo kojeg posla. Gubitak posla neće donijeti

dohodovni stres, a radnici u okruženju pune zaposlenosti će imati mogućnost brzog nalaženja novog posla. Takva sigurnost će otklonit strah od nezaposlenosti koji prevladava diljem svijeta. Kapitalizam nalazi primarnu motivaciju za rad u strahu za ekonomski opstanak radnika, pa ljudima ne pruža dovoljnu financijsku sigurnost. Novi sistem će motivaciju za rad graditi u slobodnom izboru posla i u zadovoljstvu koje iz njega proizlazi.

Prednosti takve podjele rada će biti ogromne. Najbolji radnik na svakom radnom mjestu osigurava maksimalnu produktivnost kompanija i najefikasnije zadovoljenje potreba potrošača. Zato takva podjela rada nalazi svoje dovoljno opravdanje. Nadalje, tržište rada će ljudima dati slobodu izbora poslova koje više vole. Oni će uživati u poslu mnogo više nego danas. Rad za sebe će postati neposredna vrijednost.

Nadalje, otvoreno tržište rada će eliminirati privilegije. Danas ljudi mogu gubitak privilegija doživjeti kao značajnu nepogodu. No, treba reći da su privilegije jedan od vodećih uzroka problema u društvu. Ukidanje radnih privilegija znači ostvariti povećanje produktivnosti i smanjenje, ako ne i uklanjanje, korupcije i nemorala u društvu. Sa vremenom će ljudi shvatiti da gubitak privilegija znatno povećava mogućnost pronalaska posla koji povećava produktivnu moć radnika. Bivstvena moć razvija kreativnost i donosi veliko i stabilno zadovoljstvo koje privilegije ne mogle postići. Predloženo socijalističko tržište će omogućiti stalan razvoj bivstvenih produktivnih snaga u društvu što će donijeti značajne koristi društvu.

Ovakav sistem privređivanja postaje moguć po prvi put u povijesti čovječanstva zato što je razvoj kompjutorske tehnologije omogućio efikasno planiranje, praćenje i obradu produktivnosti rada radnika, vrijednosti njihovog rada i odgovornosti koju podnose za svoj rad u sistemu brzih promjena rada i radnih obaveza. Već danas postoje dovoljno razvijeni ERP sistemi koji to omogućavaju ali njih će trebati prilagoditi novom sistemu poslovanja.

Radna teorija vrijednosti u socijalizmu

Ova knjiga razvija Marxovu pojednostavljenu radnu teoriju vrijednosti proširivanjem kompenzacije radnika funkcijama koje mogu povećati produktivnost i pravednost u ekonomiji. Svaka proizvedena roba u sebi sadrži vrijednosti minulog i tekućeg rada. Stoga bi se plaće radnika trebale temeljiti na njihovom prijašnjim i sadašnjem doprinosima u proizvodnim procesima.

Vrijednost tekućeg rada treba pokazati koliko rad donosi prednosti i nedostataka radniku u odnosu na druge poslove. Recimo da prosječna vrijednost i cijena tekućeg rada ima vrijednost 1. Tada će radnik koji je 10% više zainteresiran za određenu poziciju vjerojatno zatražiti cijenu tog rada u vrijednosti od 0,9 da bi njegova ponuda bila konkurentnija za željeni posao. Tako će njegova zarada biti 10% manja nego na prosječnom poslu. Veću šansu za posao imat će radnik koji traži najnižu cijenu za tekući rad. Opravdanje za prihvaćanje najniže ponude cijene rada leži u činjenici da je takav

posao najpovoljniji za radnika i najjeftiniji za društvo.

Cijena tekućeg rada će biti jedan od faktora koji određuju plaće radnika. U tom smislu tržište rada će omogućiti da prikladna radna mjesta ostvare relativno niže dohotke, a nepogodna radna mjesta će biti nadoknađena sa većim dohodcima. Razvijeno tržište rada će formirati objektivnu cijenu tekućeg rada kao što to čini tržište roba, a radnici će biti zadovoljni zaradom. Sindikati kao posrednici u određivanju prihoda više neće biti potrebni.

Vrijednost minulog rada radnika pokazuje koliko su radnici doprinijeli stvaranju vrijednosti koje društvo posjeduje. U kapitalizmu, vrjedniji minuli rad je proizveo veće bogatstvo, tako da bogatstvo prikazuje vrijednost minulog rada. Vlasnici kapitala koji dobrovoljno prepuste svoje bogatstvo društvu će u zamjenu dobiti ekvivalentnu količinu bodova minulog rada, što će im donijeti veći dohodak u javnim kompanijama.

Ali kapitalizam ne priznaje druge vrijednosti koje postoje u društvu. Na primjer, rođenje, rađenje i produktivni razvoj ljudi su najveći opseg vrijednosti koju ljudi mogu proizvesti, i ljudi ih moraju prepoznati kao vrijednost minulog rada. Takve vrijednosti su neprocjenjive pa se ne mogu objektivno odrediti, ali se mogu formirati arbitražom u najboljem interesu svih ljudi. Na sličan način je društvo uspostavilo kazne za krivična djela koja nemaju nikakve veze sa objektivnošću ali su vrlo korisne jer sprečavaju krivična djela.

Ljudi će pomoću vrijednosti minulog rada podnositi odgovornost za svaku štetu koju naprave društvu. Na primjer, svaki kriminal se može procijeniti pomoću vrijednosti minulog rada ljudi. Kazneni zakon će preračunati zatvorske kazne kriminalaca oduzimanjem vrijednosti minulog rada kriminalaca proporcionalno počinjenim kaznenim djelima. Gubljenje određene vrijednosti minulog rada će biti efikasnija i humanija kazna za kriminalce nego zatvorske kazne.

Sa druge strane, vrijednost minulog rada će uključivati sva poboljšanja koja ljudi mogu stvoriti u društvu. To će motivirati ljude da unaprjeđuju sve vrijednosti, donoseći tako više koristi društvu. Vrijednost minulog rada će biti efikasno sredstvo za podnošenje odgovornosti u društvu. Ona će biti vrlo korisna i potrebna za uspostavljanje napretka čovječanstva. Arbitraža za vrijednovanje minulog rada bi trebala biti regulirana pomoću zakona i demokratski prihvaćena od naroda. To će biti težak zadatak i najvjerojatnije glavni razlog zašto se socijalistička podjela rada ne može uskoro provesti.

Vrijednost rada

Pretpostavimo da je prosječna vrijednost minulog rada 100.000 bodova, dok je prosječna vrijednost tekućeg rada 1. Množenjem ovih vrijednosti će se ustanoviti vrijednost rada radnika ili cijena rada. To znači da će prosječna plaća radnika imati 100.000 novčanih jedinica. Prosječna vrijednost minulog rada može se prilagoditi bruto nacionalnom dohotku po stanovniku, dok se prosječna vrijednost tekućeg rada može

prilagoditi vrijednosti 1, čime će se dohodci svih stanovnika uskladiti s vrijednostima proizvedenih dobara i usluga.

Samo tržište može uspostaviti objektivnu cijenu robe. Ako poduzeće ostvari višu cijenu roba na tržištu odnosno veću dobit nego što to dohodci radnika zahtijevaju, oni bi zarađivali više novca nego što su tražili. Razlika između traženih i dobivenih dohodaka bi predstavljala višak vrijednosti. U poduzećima koja ostvare manju cijenu robe na tržištu od potrebne, odnosno manju dobit nego što to dohodci radnika zahtijevaju, radnici bi dobivali niže plaće nego što su tražili iako su ostvarili ponuđenu produktivnost. Kako bi se izbjegla konkurencija za rad u profitabilnijim javnim poduzećima, profitabilnija javna poduzeća će ustupiti viškove vrijednosti zarade javnim poduzećima koja ostvare manjak vrijednosti na tržištu.

Prelijevanje viškova vrijednosti javnih poduzeća u ona koja ostvaraju manjak zarade na tržištu će spriječiti narušavanje ravnoteže u podjeli rada. Kao rezultat, svatko će zaraditi onoliko novca koliko je tražio za ostvarenu produktivnost. Tako će tržište rada uravnotežiti zaposlenost u svim javnim poduzećima, bez obzira na prihode poduzeća koji proizlaze iz tržišnih proturječnosti. Treba naglasiti da je tržište najbolji dar koji je majka priroda dala ekonomiji, sposobno donijeti pravdu i stabilnost u proizvodne procese.

Privredni razvoj se više neće bazirati na pogodnostima tržišta nego će proizaći iz svjesnih odluka ljudi. Ljudi će razvojnu politiku privrede bazirati na količini novca koju će izdvojiti iz poreza za razvoj privrede.

Odgovornost radnika

Novi ekonomski sistem ne bi imao smisla bez efikasne regulacije odgovornosti radnika u proizvodnim procesima. Na razvijenom tržištu rada radnici mogu nerealno povećati svoju ponudu produktivnosti kako bi dobili posao koji žele. Takva neodgovornost može rezultirati kolapsom privrednog sistema. Danas, na primjer, političari rade upravo to, što je jedan od vodećih uzroka razočaranja ljudi i nemorala u društvu.

Predložena socijalistička ekonomija uspostavit će efikasnu individualnu i kolektivnu odgovornost radnika u proizvodnji kroz njihove plaće i vrijednost minulog rada. Ako radnici ne ispune predloženu produktivnost, snosit će odgovornost smanjenjem plaća i gubitkom vrijednosti minulog rada proporcionalno neostvarenoj produktivnosti. Ovo je potpuno nova ideja o tome kako da se radnici odgovorno odnose prema vlastitoj produktivnosti koju nude za dobivanje posla, što socijalizam nikad nije imao. Radnici će numerički određivati opseg svojih odgovornosti u proizvodnim procesima javnih poduzeća pomoću koeficijenta odgovornosti. Recimo da prosječni koeficijent odgovornosti ima vrijednost 1. Što je veća odgovornost koju radnici nude željenim radnim mjestima, to će im biti veće pravo na rad na tim radnim mjestima i obrnuto.

Zatim će radnici dijeliti kolektivnu odgovornost za ostvarenu proizvodnju pomoću

vrijednost minulog u visini ponuđenih koeficijenata odgovornosti. Na primjer, ako kompanija poveća prihod, radnik koji nudi radnu odgovornost u vrijednosti od koeficijenta 2 zaradit će dvostruko više bodova minulog rada od radnika koji ponudi odgovornost u vrijednosti od 1. I obrnuto, ako kompanija izgubi novac, radnik koji ponudi radnu odgovornost u vrijednosti od 2 izgubit će dvostruko više bodova minulog rada od onoga koji ponudi odgovornost u vrijednosti od 1. Nakon što se utvrdi dobit ili gubitak poduzeća i numerički odrede odgovornosti radnika, nagrađivanje i kažnjavanje radnika pomoću bodova minulog rada će biti automatsko.

Osim toga, radnici će biti odgovorni za svoj individualni doprinos kolektivnoj produktivnosti kroz demokratsku anarhiju. Demokratska anarhija dat će krajnju moć ljudima dajući im jednako pravo da nagrađuju i kažnjavaju druge ljude malom vrijednošću koja odražava njihov minuli rad.

Socijalistička podjela rada u praksi

Sljedeći fiktivni primjeri prikazuju kako bi podjela rada u socijalizmu funkcionirala: Neka pekar proizvede 1000 peciva dnevno, što čini standardnu produktivnost koja ima vrijednost koeficijenta 1. Zatim neka on vrednuje svoj rad u veličini od 1 (pod pretpostavkom da je je prosječna cijena rada). Konačno, neka preuzme odgovornost za svoju produktivnost u vrijednosti od 1 (pod pretpostavkom da je to prosječna odgovornost za sve poslove). Tada novi pekar koji želi zauzeti poziciju postojećeg pekara treba ponuditi produktivnost u vrijednosti većoj od 1, ili treba zatražiti nižu cijenu tekućeg rada koja bi imala vrijednost manju od 1, ili treba ponuditi veću odgovornost koja će biti u vrijednosti većoj od 1. Ako novi pekar predloži bolju radnu ponudu izraženu brojčanom veličinom od postojećeg pekara koji je ne može ili ne želi slijediti, novi pekar dobija željeni posao.

Uspostavljanje radne konkurencije radnika može biti zahtjevno jer uspoređivanje različitih produktivnost može biti kompliciranо. Zatim treba ocijeniti radnu produktivnost novog pekara, što bi zahtijevalo ocjenu količine i kvalitete proizvedenog peciva. Ako se ponuđena produktivnost ne ostvari, mogući su sporovi, a pronalaženje rješenja može biti problematično. Na primjer, ako isporučeni sastojci peciva nisu zadovoljavajući, to može utjecati na ostvarenu produktivnost pekara za što on možda nije odgovoran. Konačno, s obzirom na to da je opis posla obično složeniji nego što je prikazano u ovom primjeru, radnici bi mogli potrošiti dosta vremena na rješavanje takvih problema, skraćujući vrijeme potrebno za rad. Nobelovac Ronald Coase izjavio je da bi rješavanje takvog problema zahtijevalo veći trošak nego što je to ekonomski opravdano[11]. On je vjerojatno u pravu, ali otvoreno takmičenje među radnicima bi još uvijek donosilo bolju ekonomsku produktivnost od kapitalizma.

[11] Ronald Coase, *The Nature of the Firm* (Economica, Wiley Online Library, 1937) https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-0335.1937.tb00002.x

Ipak, demokratska anarhija može u potpunosti riješiti taj problem. Prihvaćanjem demokratske anarhije radnici više neće ni morati nuditi svoju produktivnost; pretpostavit će se da njihova produktivnost mora biti jednaka ili bolja od produktivnosti zamijenjenog radnika. Cijena rada je manji problem u usporedbi s produktivnošću i mogla bi se standardizirati na isti način na koji su danas standardizirane cijene robe na tržištu. Praktično, najveća odgovornost koju svaki radnik ponudi za bilo koji posao će biti glavni ako ne i jedini zahtjev za dobivanje posla. Fino podešavanje odgovornosti radnika će se vršiti kroz demokratsku anarhiju, pomoću ocjena koje im daju njihovi suradnici ili kupci. Sljedeći odlomci će predstaviti šta to znači.

Recimo da pekar dobije posao nudeći radnu odgovornost od 1,2. Ocjene ljudi će biti ograničene. Tri pozitivne ili negativne ocjene mjesečno po osobi, namijenjene pojedincima koji su im stvarali najveće pogodnosti ili nepogodnosti, mogu biti dovoljne za stvaranje odgovorne proizvodnje i odgovornog društva u cjelini. Ako pekar ne dobije nikakvu ocjenu, vrijednost njegovog minulog rada će ostati nepromijenjena. Ako pekar dobije dvije negativne ocjene od ljudi iz bilo kog razloga, izgubiti će 2,4 boda od vrijednosti svog minulog rada. Takva odgovornost će rezultirati trajnim smanjenjem 2,4 novčane jedinice od njegove plaće. To znači da će pekar preuzeti veliku odgovornost za sve što je vezano za pecivo koji proizvodi.

Pekar će također podnositi istu odgovornost ako bude negativno ocjenjen za bilo koji postupak koji utječe na društvo izvan proizvodnje peciva, što će ga učiniti odgovornim za svoje postupke u društvu. Sa druge strane, pretpostavimo da pekar učini kupce ili druge ljude veoma zadovoljnim pecivom ili bilo kojim postupkom. On tada može očekivati pozitivne ocjene, što će rezultirati trajnim povećanjem njegove plaće. Utjecaj ocjena može biti smanjen sto puta, ali će i dalje podsticati ljude da se ponašaju odgovorno.

Još jedan primer: Izborna kampanja za predsjednika jedne zemlje će trajati samo toliko koliko je potrebno da kandidati registruju vrijednosti svojih odgovornosti za predsjedničku poziciju. Ovo će također predstavljati izborni proces, jer će najviša ponuda osigurati predsjednički posao. Ako je život u zemlji običan, predsjednik možda neće dobiti nikakvu ocjenu. Ako se životni standard pogorša ili poboljša iz bilo kog razloga, ljudi mogu dati svom predsjedniku negativne ili pozitivne ocjene jer će predsjednik biti smatran najodgovornijim za zemlju.

Pretpostavimo da predsjednik ponudi vrijednost radne odgovornosti u veličini 1,6 i da dobije posao. Ako dobije milion negativnih ocjena od naroda, od kojih svaka utječe u veličini od 0,01 boda na njegov minuli rad, on će izgubiti 16.000 bodova minulog rada. Ako je predsjednik posjedovao 100.000 bodova minulog rada prije glasanja, on će izgubiti 16% bodova minulog rada, imajući 84.000 bodova nakon glasanja. Ocjenjivanje ljudi će se vršiti mjesečno. Pa tako, ako predsjednik dobije deset miliona negativnih ocjena, pasti će u negativnu vrijednost bodova minulog rada, u dug od 60.000 bodova. U tom slučaju, predsjednik bi trebao da plati kaznu privredi umjesto da zarađuje plaću. S obzirom da ljudi ne bi mogli da plate takvu kaznu, predsjednik će primati minimalnu

plaću sve dok se ne oslobodi duga. Naravno, ako predsjednik poboljša društveni život, biće dobro nagrađen pozitivnim ocjenama koje dobije od ljudi. Milion pozitivnih ocjena će mu donijeti 16.000 bodova minulog rada, povećavajući mu plaću za 16%.

Postoji uzrečica, oni koji ne mogu podnijeti vrućinu treba da se drže podalje od kuhinje. Novi socijalizam će razviti tako značajnu odgovornost radnika za poslove koje obavljaju da se neće usuditi takmičiti za poslove za koje nisu dovoljno kvalificirani. Međutim, ako ipak odluče da se prijave za takve poslove, oni će podnositi teške posljedice za lošu produktivnost. Odgovornost koju će podnositi može biti vrlo bolna i prisiliti ih na brzu ostavku. Ili još bolje, oni bi mogli tražiti svoje zamjene kako bi izbjegli velike gubitke vrijednosti minulog rada.

U praksi, zamjena radnika na radnim mjestima se teško može ostvariti bez dogovora radnika. Kada radnici preuzmu poslove od prethodnih radnika, smatralo bi se da su prethodni radnici ostvarili potrebnu produktivnost i oni će ostvariti profiti od toga iako su zamijenjeni i ne doprinose takvoj produktivnosti. Novi radnici koji prisiljavaju prethodne na odlazak će morati održati produktivnost svojih prethodnika, ali će profitirati samo od povećanja produktivnosti koju su sami ponudili. Osim toga, treba očekivati da bi zamjena radnika bez dogovora vjerojatno izazvala nezadovoljstvo zamijenjenih radnika. Oni će moći uzvratiti svojoj zamjeni negativnom ocjenom kroz demokratsku anarhiju. Njihovi suradnici i prijatelji mogu ih u tome podržati. Stoga će radnici koji žele zamijeniti postojeće najvjerojatnije pregovarali o uvjetima za dobivanje poslova. Može se očekivati smjena radnika bez dogovora samo ako novi radnici donesu osjetno veću produktivnost.

Menadžeri će imati veliku operativnu moć, ali će ih radnici moći kontrolirati čak i prije nego što donesu izvršne odluke. Na primjer, pretpostavimo da menadžeri poduzeća žele povećati proizvodnju pomoću značajnih investicija. U tom slučaju radnici će ih morati podržati jer će porast produktivnosti donijeti nove odgovornosti i radnicima. Radnici će imati pravo mijenjati vrijednosti preuzetih odgovornosti za svoj rad na temelju unapređenja proizvodnje koje nude menadžeri. Ako smanje svoje odgovornosti, to može značiti da nisu sigurni u promjene koje predlažu menadžeri, što bi moglo odgoditi ili blokirati unapređenje proizvodnje. Menadžeri će morati uvjeriti radnike da prihvate njihove prijedloge objašnjavajući proizvodne rizike i koristi.

Značajna odgovornost u procesu proizvodnje će naučiti radnike da uspostavljaju međusobne odnose više na suradnji nego na konkurenciji. Međutim, svaki posao će i dalje pronaći najboljeg radnika na tržištu kao što svaka roba danas pronalazi najboljeg kupca. Također, oni koji znaju kako unaprijediti proizvodnju i društvo neće više moći biti spriječeni da to i ostvare. A povrh svega radnici će biti vrlo zadovoljni sa takvom ekonomijom. Otvoreno tržište rada će donijeti izniman doprinos razvoju ekonomije i društva.

S obzirom da se u socijalizmu radnici neće usuditi prijavljivati za poslove za koje nisu dovoljno kvalificirani, nije potrebno uvjetovati bilo čije zapošljavanje posjedovanjem diploma. Prvo, diploma ne može garantirati sposobnost niti produktivnost koju radnici

nude. Drugo, uvjetovanje rada diplomama nepotrebno smanjuje slobodu pristupa željenim poslovima. Ograničenje mogućnosti zapošljavanja posjedovanjem diploma evoluiralo je do razine apsurda koji u velikoj mjeri birokratski ograničava slobodu izbora posla.

Ogromna količina znanja koje obrazovni sistemi nameću studentima obično nema veze sa njihovim profesijama. Ona služi autoritetima da osiguraju opstanak autoritarnog sistema i predstavlja nepotreban teret koji učenike otuđuje od objektivne realnosti. Osim toga, otuđeni ljudi imaju velike teškoće u rješavanju društvenih problema i teško mogu unaprijediti društvo. Sa tim u vezi, potrebno je ukloniti obrazovanje kao birokratski uvjet za ostvarivanje prava na rad. To i dalje znači da će stručno obrazovanje biti neosporno potrebno i dobrodošlo, ali ne i nužno za zapošljavanje jer ljudi mogu steći znanje samostalno kao i kroz praksu.

Očekivanja socijalizma

Neke će regije u svijetu jednog dana prihvatiti radnu konkurenciju jer nijedna ekonomija ne može biti produktivnije od one u kojem svaki posao dobija najbolji raspoloživi radnik. Pod pritiscima konkurencije javnih poduzeća, vlasnici privatnih poduzeća će nastojati povećati svoju produktivnost kao što to čine javna poduzeća. Međutim, oni neće imati operativnu mogućnost da se suprotstave javnim poduzećima. S obzirom da radnici u privatnim poduzećima neće imati slobodu kao radnici u javnim poduzećima i ne mogu dijelili profit, oni će biti manje zainteresirani za rad u privatnim poduzećima. Budući da će privatna poduzeća biti manje produktivna od javnih poduzeća, njihovi vlasnici će biti potaknuti da se pridruže javnim poduzećima.

S obzirom na to da zasićeno tržište ne donosi značajnu dobit, što je konačni rezultat svake proizvodnje, vlasnici privatnih kompanija će se vjerojatno pridružiti javnim poduzećima. U zamjenu za svoje kompanije, oni će dobiti ekvivalentnu vrijednost minulog rada. To će im razmjerno povećati prihode u javnim poduzećima.

S vremenom se može očekivati da će se sve kompanije u regiji udružiti u jedno javno poduzeće, koje će poslovati slično velikim korporacijama. Kompanija će imati rukovodstvo koje će ostati najbolja opcija za organizaciju proizvodnje. Novi sistem će ih učiniti visoko odgovornim za donošenje odluka, što jamči efikasnu proizvodnju. Menadžeri će otvarati radna mjesta tamo gdje su najpotrebnija i zatvarati ona koja nisu dovoljno potrebna. Visoka efikasnost proizvodnje će biti osigurana spuštanjem konkurencije sa nivoa poduzeća na razinu radnih mjesta.

Velika odgovornost koju predložena podjela rada zahtijeva od radnika će prisiliti proizvođače da izbjegnu ekonomske gubitke na nepredvidivom tržištu organiziranjem proizvodnje prema zahtjevima potrošača. Ljudi će demokratski odrediti poreznu stopu i neposredno rasporediti novac od poreza na različite potrošačke grupe kolektivne potrošnje. Nadalje, od pojedinačnih potrošača će se sve više tražiti da svoje skupe potrebe naručuju unaprijed. Proizvodnja po narudžbi potrošača predstavlja demokratsku

plansku tržišnu privredu. Takvu privredu treba smatrati najproduktivnijom i najstabilnijom mogućom. Informacijska tehnologija može pomoći tako složenoj proizvodnji da djeluje efikasno, što socijalisti do sada nisu mogli.

Demokratska anarhija će biti nosioc kompletne društvene moći u socijalizmu. Kada se u društvu u potpunosti uspostave jednaka prava, ljudi neće imati razloga da djeluju protiv zakona. Kriminal će biti eliminiran. Manji prekršaji mogu postojati i oni će se rješavati demokratskom anarhijom. Jednom kada se uspostave jednaka ljudska prava, policija, sudovi i zatvori kao simboli autoritarne vlasti će zastarjeti i otići u povijest. Tako će i države otići u povijest.

Samo potpunu provedbu jednakih ljudskih prava u ekonomiji treba nazvati socijalizmom. Ništa drugo ne zaslužuje to ime. Socijalizam će doći spontano kao konačan rezultat jednakih ljudskih prava. On neće zamijeniti kapitalizam kako je Karl Marx vjerovao; on će biti finalni rezultat njegove nadogradnje.

Izgradnja socijalizma je mnogo kompliciraniji zadatak od reformiranja kapitalizma. Socijalističko rješenje prikazano u ovoj knjizi nije konačno jer ova knjiga otvara spektar mogućnosti. Teško je odabrati najbolja rješenja bez prakse. Znanstvenici društvenih nauka će dalje razvijati najbolja rješenja socijalizma kroz iskustvo bazirano na teoriji jednakih ljudskih prava. Razvoj socijalizma će zasigurno eliminirati društveno zlo i stvoriti svijetlu budućnost izvan najsmionijih snova današnjice.

***

U čemu je poenta novog sistema? Sistem postavlja društvo na zdrave temelje. On daje svakom čovjeku pravo da participira u donošenju odluka od vlastitog interesa u društvu. On omogućava svakom čovjeku da sudi onima koji donose odluke u njegovo ime. On omogućava slobodno djelovanje svakog pojedinaca pa tako i nalaženje puta koji više odgovara čovjekovoj prirodi i društvu u cjelini. Sloboda omogućava sumnju, formiranje kritičnog stava, mogućnost djelovanja koje praksom stvara objektivno znanje. Praksa demistificira kategorije vrijednosti i stoga omogućava rušenje dogmatskog, nekritički prihvaćenog i otuđenog znanja koje je uzrok nepogodnosti u društvu. Praksa je jedini mogući put prema znanju, prema čovjekovoj moći, jedini mogući put otkrivanja ispravnog stava i orijentacije društva u cjelini. Tako će se formirati proces razotuđenja društva.

U ovakvom sistemu čovjek je prisiljen da se oslanja na vlastite snage pri realizaciji potreba. Konstantno oslanjanje na vlastite snage uz definiranu odgovornost, naučilo bi čovjeka da prihvati realnu predodžbu o vlastitoj moći, a to znači da će prihvatiti vlastitu nemoć tamo gdje je ne može prevladati. Objektivnom spoznajom vlastite moći čovjek će živjeti u skladu sa vlastitom prirodom. Takav čovjek bi formirao potrebe samo tamo gdje ima moć da ih realizira, što predstavlja osnovu čovjekove ravnoteže i formiranja konstruktivne orijentacije u odnosu sa prirodom i društvom.

U ljudima postoji živahan unutarnji svijet u kojem obitavaju sve emocije, uključujući

ljubav, mržnju, očaj i radost. U društvu u kojem ljudi razumiju da su jednaki sa svima ostalima, bez obzira na svoja postignuća, oni će izgubiti potrebu da se uspoređuju sa drugima. U takvom društvu, iskorištavanje vanjskog svijeta teško da može donijeti primjetne koristi ljudima. Stoga će ljudi početi tražiti vrijednosti u svom unutarnjem svijetu. Kada se prihvati takva orijentacija, mržnja i bijeda bit će eliminirane jer ne postoje u unutarnjem svijetu pojedinaca koji su oslobođeni potrebe da se uspoređuju sa drugima. Nasuprot tome, ljubav i radost će se značajno razviti jer ništa destruktivno ne postoji u unutarnjem svijetu pojedinaca koji su oslobođeni potrebe da se uspoređuju s drugima. Ljudi koji se ne natječu s drugima to uglavnom dokazuju.

Najkritičnija točka stvaranja pojedinaca su oni sami. Istraživanje unutarnjeg svijeta omogućuje ljudima da se prosvijetle i postanu produktivniji. Što više ljudi upoznaju sebe, to više slobode, mira, radosti i mudrosti mogu postići. Razvijeni ljudi sami postižu ono što im je potrebno; oni bezuvjetno vole svijet samo zato što postoji. Mi kroz život učimo što je dobro, a što loše. Jednaka ljudska prava su najbolji učitelj. Ona će prosvijetliti ljude, omogućujući im da stvore prosperitetno društvo koje nadilazi čak i najluđe snove današnjice.

***

Novi oblik društveno ekonomskih odnosa zahtjeva formiranje novih elemenata za utvrđivanje: cijene rada, raspodjele rada, odgovornosti, cijene robe, akumulacije novca, kreditno monetarne politike, obrtnih sredstava, razvoja i amortizacije proizvodnje, raspodjele individualne i zajedničke potrošnje kao i korištenja nekretnina. Nova društveno ekonomska politika će u granicama mogućnosti biti detaljno prikazana u slijedećim poglavljima.

3.1.2.2.1 Cijena rada

Rad ima posrednu i neposrednu vrijednost. Posredna vrijednost rada se izražava pomoću vrijednosti proizvoda rada dok se neposredna vrijednost rada izražava pomoću vrijednosti koje nastaju u samom trajanju rada.

U kapitalizmu se vrijednost rada prikazuje gotovo isključivo u posrednom obliku pomoću vrijednosti proizvoda rada jer rad sam po sebi uglavnom nije pogodan pa tako gotovo da nema neposrednu vrijednost. Osim toga ne postoji nikakvo mjerilo koje može prikazati veličinu takve vrijednosti. Privatna poduzeća u komuni će formirati cijenu rada radnika odlukom poslodavaca na tržištu rada kao što to rade danas. Vrijednost proizvoda rada u kapitalizmu se formira ponudom i potražnjom roba a utvrđuje je cijena robe. Rad nalazi potvrdu svoje posredne vrijednosti prodajom robe na tržištu. Tada vrijednost robe predstavlja i vrijednost uloženog rada.

***

U socijalizmu je prihvaćena Marxova radna teorija vrijednosti koja bazira vrijednost robe na prosječnoj količini rada sa kojim radnici sudjeluju u proizvodnji roba. Karl Marx je

prihvatio ideologiju jednakosti između ljudi pa je zapostavio istraživanje koje bi razvilo objektivne vrijednosti rada. To je na kraju dovelo do kolapsa socijalističke privrede.

Minuli rad je osnova svega što je društvo stvorilo a tekući rad je osnova svega što društvo stvara i stoga se moraju objektivno uvažavati. Takvim uvažavanjem mogu se ostvariti uvjeti za pravednu raspodjelu u proizvodnji što će stimulativno djelovati na rad i doprinijeti prosperitetu društva.

U vezi sa navedenim neka se prihvatiti da je posredna vrijednost rada (u daljem tekstu cijena rada) u jedinici vremena jednaka produktu dohodovne vrijednosti minulog rada i cijene tekućeg rada.

Cijena rada = (Vrijedost minulog rada) x (Cijena tekućeg rada)

Vrijednost minulog rada

Novi socijalistički sistem predviđa takmičenje radnika za svako radno mjesto u društvenom vlasništvu pomoću veće produktivnosti. Radna konkurencija na otvorenom tržištu rada će ostvariti veću produktivnost nego što ga kapitalizam može ostvariti. Da bi to socijalizam mogao ostvariti potrebna su mu poduzeća u društvenom vlasništvu. Sa time u vezi socijalizam treba pronaći prihvatljivu metodu transformacije privatnog kapitala u društveni. Vlasnici privatnog kapitala će dobrovoljno ustupiti svoje privatno vlasništvo društvu ukoliko društvo pravedno vrednuje i otkupi njihov kapital. Takav kapital će predstavljati novu vrijednost u socijalizmu, generirajući veći prihod onima koji prodaju svoju imovinu društvu. Tako se vlasnici kapitala mogu potaknuti da prodaju svoju vrijednost zajednici.

Socijalizam je prihvatio radnu teoriju vrijednosti koja vezuje vrijednost robe s radnim vremenom potrebnim za njihovu proizvodnju. Međutim, svaki proizvod u sebi sadrži ogroman broj sati rada utrošenih na otkrivanje i razvoj procesa proizvodnje koje taj proizvod koristi počevši od otkrića vatre, kotača pa do danas. Nije moguće sumirati svu količinu minulog rada svih generacija koje su stvarale materijalne i spoznajne vrijednosti koje društvo danas posjeduje.

Zbog toga su socijalistički sistemi vrjednovali minuli rad radnika formalno pomoću godina radnog staža. Veći radni staž je ostvario nešto veći dohodak. Takva mjera vrijednosti rada nije zastupala objektivno individualne doprinose ostvarenoj produktivnosti, i zato nije bila produktivno stimulativna. Veliki nedostatak leži i u činjenici da socijalizam nije uzimao u razmatranje vrijednost minulog rada predaka koji su doprinijeli stvaranju svega što društvo posjeduje.

Kapitalistički sistem efikasnije utvrđuje vrijednosti minulog rada jer ga prikazuje pomoću vrijednosti ostvarenog kapitala. Marxisti prigovaraju da je dio vrijednosti vlasništva nad kapitalom nastao kao proizvod eksploatacije radnika što je u osnovi točno ali ne postoji

nikakva metoda koja bi utvrdila koji dio njihovog vlasništva je nastao eksploatacijom. Privatno vlasništvo je prihvaćeno u svijetu pa ga stoga i socijalizam treba prihvatiti jer nema drugog dobrog rješenja. Socijalizam treba reformirati sistem raspodjele u proizvodnji kako bi povećao pravdu i unaprijedio društvo.

Treba prihvatiti da vrjedniji kapital prikazuje veću vrijednost minulog rada. Veća vrijednost minulog rada treba ostvariti veći dohodak i to će stimulirati vlasnike privatnog kapitala da ustupaju svoj kapital društvu. Nazovimo jediničnu vrijednost minulog rada bod minulog rada. Vrijednost boda minulog rada može zamijeniti privatno vlasništvo u obliku nekretnina, pokretnina, vrijednosnih papira i novca u komuni. Sve vrijednosti koje se mogu izraziti u novcu mogu se prikazati i u bodovima minulog rada. Privatni vlasnici materijalnih dobara će dobiti onoliku količinu bodova minulog rada koliko njihovo vlasništvo ima vrijednost. Osoba koja ima vrjedniji minuli rad će dobiti više bodova minulog rada i ostvariti će veći dohodak.

Ljudi koji nemaju privatno vlasništvo će ostvariti vrijednost minulog rada u mjeri u kojoj su zajedno sa svojim predcima doprinijeli stvaranju vrijednosti u zajedničkom vlasništvu stanovnika komune. Svaka komuna posjeduje materijalne vrijednosti u vlasništvu društva kao što su poduzeća, zemljišta, objekti, infrastruktura, prirodna bogatstva, i ostali resursi. Biti će potrebno procijeniti ukupnu vrijednost zajedničkog vlasništva stanovnika komune i utvrditi njenu protuvrijednost u bodovima minulog rada.

Ukupnu vrijednost zajedničkog materijalnog bogatstva izraženu bodovima minulog rada treba utvrditi arbitražom a zatim je treba rasporediti članovima društvene zajednice po zajednički dogovorenom i prihvaćenim kriterijima koje će valorizirati sve doprinose u izgradnji današnjeg društva. Takav kriterij treba da formira stručna komisija a odobrava ga skupština komune. Na kraju će društvo na referendumu znatnom većinom prihvatiti pravila takve raspodjele. Takva pravila se neće lako uspostaviti ali bi mogli uspjeti poslije optimalno prihvatljivih korekcija svim ljudima. Rješenje koje će se dobiti, koliko god se može činiti pojedincu ili grupi relativno nepogodno, će predstavljati veliki korak naprijed svakom pojedincu i društvu u cjelini.

Neka se određena količina bodova minulog rada ostvari rođenjem. Rad koji čovjek obavlja stvarajući sebe donosi najveće savršenstvo koje čovjek može napraviti, donosi najveću vrijednost koju čovjek može stvarati za sebe i za drugog čovjeka. Osim toga socijalizam može regulirati natalitet društva pomoću bodova minulog rada. Na primjer, u slučaju pada nataliteta može se roditeljima sa više djece dodijeliti veća količina bodova minulog rada čime bi se stimulirao porast nataliteta i obratno u slučaju prevelikog nataliteta moguće je prekomjerno rađanje djece sankcionirati oduzimanjem određene količine bodova minulog rada roditeljima.

Nadalje vrijednosti minulog rada se može linearno povećavati sa godinama radnog staža, obrazovanjem i po svim kriterijima koji trajno unapređuju čovjeka, društvo i prirodu. Raspodjela bodova minulog rada će se formirati tako da stimulativno djeluje na realizaciju društvenih potreba. Ova mjera se prvenstveno odnosi na proizvodnju gdje bi se nagrađivao rad koji unapređuje produktivnost.

Ukupna količina bodova minulog rada svih stanovnika komune se može uskladiti sa numeričkom vrijednosti dohotka komune. Sa porastom proizvodnje, raste i dohodak komune. Sa porastom dohotka raste i količina bodova minulog rada predviđenih za raspodjelu među stanovništvom komune. Radnicima koji unapređuje produktivnost bi se automatskim postupkom dodijelio određeni broj bodova minulog rada ovisno o povećanju produktivnosti i njihovoj odgovornosti. Na taj način će se stimulirati porast produktivnosti poduzeća čime će zajednica ostvariti veći prosperitet.

Sa druge strane, proizvodnja u društvenom vlasništvu nije do današnjeg dana pronašla zadovoljavajuće rješenje pitanja odgovornosti radnika u procesu proizvodnje, što znatno umanjuje njihovu efikasnost. Osim toga, rad može i trajno oštetiti produktivnost poduzeća. Odgovornost u društvenom obliku proizvodnje se može podnositi pomoću bodova minulog rada. Razlika između predviđene i ostvarene produktivnosti ima svoju vrijednost, i ta vrijednost se može utvrditi i zatim dogovorenim postupkom oduzeti od vrijednosti minulog rada odgovornih radnika. Primjena takvog načina podnošenja odgovornosti može riješiti osnovne probleme u socijalističkoj proizvodnji kao i u neprofitnim poduzećima. Podnošenje odgovornosti dohodovnim bodovima minulog rada će biti izrazito efikasno jer na taj način ljudi odgovarati svojim minulim radom i svojim tekućim i budućim dohotkom. Principi odgovornosti u proizvodnji su detaljno definirani u poglavlju „Razvoj privrede“.

Određena količina bodova minulog rada se može raspoređivati samostalnim stvaraocima kao znak priznanja za naučna, kulturna, sportska ili druga dostignuća što bi stimuliralo neprivredne aktivnosti koje doprinose razvoju društva. Takvu raspodjelu vršile bi ocjenjivački sudovi i arbitražne komisije na temelju valorizacije stvaralačkih dostignuća i koristi koje društvo od njih ima.

Svako društvo ima izgrađen pravosudni sistem kojim se štiti od kriminalnog djelovanja slobodnih ljudi. Današnji sistem rješava probleme kriminala uglavnom oduzimanjem slobode zatvorskim kaznama. On je okrutan i nedovoljno efikasan kada čovjek nema što izgubiti. Socijalizam može ostvariti prihvatljiv i efikasan oblik sankcija za počinjen kriminal oduzimanjem zakonom predviđene količine bodova minulog rada. Sudovima ne bi trebao biti nikakav problem preračunati zatvorske kazne u bodove minulog rada. Podnošenje odgovornosti pomoću bodova minulog rada je prihvatljivije od nehumane zatvorske kazne jer ljudi zadržavaju svoju slobodu i produktivnu moć u društvu. Ukoliko ljudi počine velika krivična djela oni mogu izgubiti sve bodove minulog rada i čak upasti u negativnu vrijednost. Predloženi sistem može negativnu vrijednost bodova minulog rada učiniti psihološki, sociološki i ekonomski bolnijim nego što je to zatvor. Ljudi koji upadnu u negativnu količinu bodova minulog rada će ostvariti samo minimalni dohodak kakav god posao radili dok se ne izvuku iz negativne vrijednosti minulog rada.

Nadalje, ljudi koji upadnu u negativnu vrijednost bodova minulog rada mogu biti prisiljeni da nose specijalnu odjeću koja će svima govoriti da su loše osobe. One će se sramiti takve odjeće i to im može donijeti veće nepogodnosti od zatvora. Ljudi će se više kloniti krivičnih djela i prekršaja nego danas. Ukoliko ljudi ipak uđu u negativnu vrijednost

minulog rada oni će se jako truditi da se iz nje izvuku, a to će biti moguće samo pomoću izrazito produktivnog rada i ekstremno dobrog ponašanja kroz duži period.

Pravosudni organi mogu na isti način preuzeti funkciju nagrađivanja ljudi koji društvu donose značajne pogodnosti čime će se u društvu stimulirati razvoj produktivne orijentacije. Međutim, pravosudni organi imaju veliki nedostatak u tome što je njihov oblik utvrđivanja pravde u društvu autoritativan a to znači da je otuđen od društva. Kako društvo teži porastu demokracije tako treba svakom članu dodijeliti jednaku moć kojom može sankcionirati i nagraditi druge ljude za stvaranje pogodnosti i nepogodnosti u društvu. Takvim pravom svaki čovjek dobija neposrednu i ravnopravnu izvršnu vlast u društvu, što bi na anarhičan način stimuliralo pogodno društveno djelovanje na svim nivoima kompleksnog društvenog odnošenja. Takva moć ocjenjivanja ljudi je nazvana demokratska anarhija.

Negativna ocjena treba svakom čovjeku oduzeti neki mali dio bodova minulog rada. Uvođenjem ovakve mjere svaki čovjek će nastojati da ne stvara nepogodnost drugom čovjeku ili da ih stvara u što manjoj mjeri na svim razinama složenog društvenog odnošenja. Drugim riječima, svaki čovjek treba da zna što drugom čovjeku ne odgovara i to će izbjegavati. Ukoliko čovjek ne zna da stvara nepogodnosti drugim članovima zajednice, negativne ocjene i sankcije sa oduzimanjem bodova minulog rada će ga natjerati da nauči gdje griješi.

Takav način ocjenjivanja uz opsežnu primjenu kroz dulji period može zamijeniti pravosudne organe, zakone i propise pa će isti postati suvišni. Društvo će formirati nepisanu pravdu baziranu na prirodnom saznanju o ostvarenju prirodnih pogodnosti u društvu. Sa druge strane svakom članu društvene zajednice treba omogućiti da svojim glasom na isti način nagradi pojedince koji doprinose stvaraju pogodnosti za njih i društvo. Demokratska anarhija može formirati najveće pogodnosti u društvu.

Količina bodova minulog rada će predstavljati oblik humanističkog akcionarstva jer će osigurati prihode bazirane na minulom radu. Veća količina bodova minulog rada će ukazivati na vrjedniji minuli rad pa će ostvariti veći dohodak. Ona će prezentirati produktivnu moć ljudi pa će postati velika vrijednosti u društvu. Komuna treba omogućiti i zamjenu bodova minulog rada za novac kako bi povećalo povjerenje stanovnika komune u ovakav oblik vrijednosti. Ta vrijednost će i dalje biti otuđena od čovjekove prirode ali će efikasno graditi dobro društvo.

Bodovi minulog rada će biti neprikosnovena čovjekova svojina koja će se nasljeđivati kroz generacije. Tako će postati mjera vrijednosti rada kroz generacije. Bodovi minulog rada će tako zahtijevati vrlo odgovorno ponašanje donoseći socijalnu stabilnost kroz generacije. Takav sistem bi bio prihvatljivo represivan jer ne bi oduzimao slobodu djelovanja ljudi ali bi spriječio članove društva da koriste svoju slobodu na taj način da stvaraju nepogodnosti u društvu.

Cijena tekućeg rada

Cijena tekućeg rada ovisi direktno o neposrednoj vrijednosti samog rada. Neposredna vrijednost rada pokazuje odnos pogodnosti i nepogodnosti proizašlih iz samog rada nezavisno od vrijednosti proizvedenih rezultata rada.

Pogodnosti vezane za sam rad proizlazi iz zadovoljenja čovjekovih neposrednih radnih potreba, iz nužne razmjene energije sa prirodom, iz oživotvorenja fizičkih i duhovnih potreba, iz potrebe razvoja čovjekovih bivstvenih snaga, iz statusne vrijednosti radnog položaja, iz prezentacije produktivne moći pojedinaca u društvu, iz pružanja pomoći drugima, kao i iz sudjelovanja u razvoju društva. Pogodnosti proizašle iz samoga rada po svojoj prirodi donose zadovoljstvo.

Sa druge strane rad donosi i nepogodnosti i kao takav ne može biti prihvaćen kao vrijednost. Nepogodnosti u radu nastaju kao posljedica prisilnog rada u kojem je čovjek sredstvo ostvarenja njemu otuđenih potreba ili prisilnog rada neophodnog za osiguravanje egzistencijalnih potreba. Takav rad nije slobodan i stoga ne može oživotvoriti čovjekove produktivne snage pa ne donosi čovjeku neposredne pogodnosti.

Veću neposrednu vrijednost će ostvariti rad koji više odgovara čovjekovoj prirodi, njegovim individualnim osobinama, koji ostvaruje više pogodnosti u svom trajanju. Neka se prihvati da je prosječan rad ima neposrednu vrijednost tekućeg rada u veličinu 1 (jedan). Ako bi interval između krajnje nepogodnog i krajnje pogodnog rada bio od 0,1 do 10 tada bi matematički, pogodan rad bio sto puta vrijedniji od nepogodnog.

Neposrednu vrijednost tekućeg rada može na najefikasniji način utvrditi svaki radnik samostalno jer on najbolje zna koliko mu je posao koji obavlja pogodan ili nepogodan. Svaki radnik treba procijeniti odnos veličina svakodnevnog radnog opterećenja i relaksacije sa svim svojim psihofizičkim faktorima i usporediti ih sa drugim radnim obavezama. Rezultat takvog izjašnjavanja će biti veličina između 0,1 i 10 koja će ukazivati odnos pogodnosti i nepogodnosti rada na određenom radnom mjestu u odnosu na prosječan rad.

Manja vrijednost tekućeg rada zastupa veće nepogodnosti u trajanju rada pa sa tog stanovišta treba da ostvari veći udio u raspodjeli dohodaka sa čime će kompenzirati radne nepogodnosti. Veća vrijednost tekućeg rada zastupa veće pogodnosti u trajanju rada u odnosu na prosječan rad i sa tog stanovišta treba da ostvari manji udio u raspodjeli dohodaka pa će ostvariti manje pogodnosti u rezultatima rada.

Udio u raspodjeli rezultata rada se utvrđuje cijenom tekućeg rada. Cijena tekućeg rada je obrnuto proporcionalna od neposredne vrijednosti tekućeg rada. Cijena tekućeg rada će isto imati skalu vrijednosti od 0,1 do 10. Pogodniji rad će ostvariti neposrednu vrijednost tekućeg rada veću od 1 (jedan) pa će cijena tekućeg rada biti manja od 1 (jedan) i sa time će ostvariti manji dohodak od prosječnog. Na primjer: Izrazito nepogodan rad koji neposrednim iskazom radnika dobije neposrednu vrijednost tekućeg rada u veličini 0,2 će biti pet puta nepogodniji od prosječnog rada pa će ostvariti cijenu

tekućeg rada u veličini 5 i sa time pet puta veći dohodak od prosječnog rada.

U sistemu zaštićenih radnih mjesta svaki radnik bi svojom subjektivnom sviješću mogao procijeniti svoj rad kao izrazito nepogodan pa bi zahtijevao znatno veći udio u raspodjeli rezultata zajedničkog rada nego što ga objektivno zaslužuje. U socijalizmu će se osigurati objektivno vrednovanje rada uz pomoć radne konkurencije na tržištu rada. To znači da će uz jednaku produktivnost pravo na rad ostvariti radnik kojem tekući rad donosi veću neposrednu prometnu vrijednost, odnosno radnik koji će zahtijevati manju cijenu tekućeg rada, odnosno manji dohodak.

Na taj način se može ostvariti novi trend u društvu u kojem bi radu rasla neposredna vrijednost do te mjere da postane potrebniji nego rezultat rada. Takav trend može formirati prekretnicu u razvoju društva. To je moguće postići automatizacijom proizvodnje, preraspodjelom nepogodnih oblika rada i povećanjem mogućnosti izbora rada u kojima čovjek može nailaziti na izvore oživotvorenja svojih produktivnih, bivstvenih snaga. Rad kao oblik oživotvorenja čovjekova bića može naći neiscrpnu inspiraciju pa tako i potrebu, pogodnost i vrijednost. Takav rad ima svoju upotrebnu vrijednost. U pristupu u kojem rad u svom trajanju postaje vrijednost, u kojem donosi pogodnosti veće ili najmanje jednake pogodnostima provedenim izvan rada leži prosperitet društva.

Rezultat ovakvog pristupa vrednovanja tekućeg rada jest broj koji pokazuje cijenu tekućeg rada svakog radnika zaposlenog u poduzećima, tamo gdje radnici svojim radom neposredno ostvaraju dohodak. Međutim, trebalo bi svako društveno korisno djelovanje proglasiti vrijednim bez obzira da li neposredno sudjeluje u proizvodnji. Čovjek koji nije neposredno u radnom odnosu svakodnevno daje svoj doprinos društvu u nekom obliku. Čovjek je čovjeku vrijednost i taj stav društvo mora da prihvati da bi se takva vrijednost mogla razvijati.

Ova mjera odnosi se na sve nezaposlene, na predškolski uzrast, na učenike, zatim na ostarjele osobe koje više nisu u mogućnosti da rade, na invalide i na sve one koji ne žele da rade. Prihvaćanje vrijednosti tekućeg rada svakog čovjeka znači osigurati svakom čovjeku dohodovnu kompenzaciju u visini priznate cijene tekućeg rada. Cijenu tekućeg rada nezaposlenog stanovništva treba da određuje rukovodstvo komune na temelju potreba i mogućnosti komune a usvaja ih skupština komune. Te vrijednosti mogu biti promjenljive prema ekonomskim mogućnostima i potrebama društvene zajednice. Ukoliko radnici ne bi bili u dovoljnoj mjeri zainteresirani za rad, cijena tekućeg rada kod nezaposlenog dijela stanovništva bi ovisno o kategoriji nezaposlenih padala što bi im smanjilo dohotke pa bi se dohodovno povećao radni interes.

Sa druge strane ukoliko bi radnici bili više zainteresirani za rad nego što je to potrebno, odnosno ukoliko neposredan rad postane vrijednost, cijena tekućeg rada nezaposlenog dijela stanovništva će rasti, čime bi im se povećao njihov udio u raspodjeli proizvoda rada što bi smanjilo dohodovni udio radnog interesa. Takvom regulacijom dohotka između neposredno zaposlenog i nezaposlenog dijela stanovništva će se doprinositi ravnoteži ponude i potražnje za radom a to znači i ravnoteži unutar složenih društvenih

odnosa.

Ovakav pristup vrednovanja rada će osigurati ekonomsku a to znači i egzistencijalnu neovisnost odnosno slobodu svakom čovjeku što je osnovni uvjet društvene slobode, stabilnosti i prosperiteta. Svakom čovjeku je nužno osigurati zadovoljenje minimalnih egzistencijalnih potreba jer ugrožena egzistencija pojedinca dovodi do ugrožavanja egzistencije društva. Ova mjera ne predstavlja ništa drugo nego univerzalnu zamjenu za socijalno, mirovinsko i invalidsko osiguranje, za solidarno davanje nezaposlenima, za dječje doplatke odnosno poreske olakšice kod višečlanih obitelji. Ovakav sistem raspodjele stoga ne predstavlja dodatno opterećenje društvu, jer svi i onako troše, već predstavlja jednostavniju, pravedniju, efikasniju, društvenim određenjima prirodniju i mudriju preraspodjelu.

Svaki rad sadrži elemente tekućeg i minulog rada. Minuli rad bez tekućeg koji ga održava nema vrijednost, dok tekući rad bez minulog ne može postojati. Kako su tekući i minuli rad međusobno povezani i obzirom da se proizvodnja razvija geometrijskom progresijom cijena svakog rada se može prikazati produktom vrijednosti minulog rada izraženog bodovima minulog rada i cijene tekućeg rada.

Cijena rada = (Bodovi minulog rada) x (Cijena tekućeg rada)

Ovakva cijena tekućeg rada treba da bude osnova posredne vrijednosti rada - dohotka. Iz formule je vidljivo da je cijena svakog rada proporcionalna količini bodova minulog rada i cijeni tekućeg rada. Što radnik prikupi više bodova minulog rada to će cijena njegovog rada biti veća pa će i pretpostavljeni neto dohodak biti veći. Sa druge strane što radnik više obavlja produktivniji i teži, odgovorniji, opasniji, složeniji, neugodniji, nezdraviji rad to će neposredna vrijednost tekućeg rada biti manja pa tako će cijena rada biti opravdano veća čime će i dohodak biti veći.

Udruživanjem poduzeća komune radnici ostvaruju pravo na rad na svakom radnom mjestu, a metodom supstitucije posrednih oblika vrijednosti minulog rada ostvaruju dohodak proporcionalan količini bodova minulog rada. Radnik sa većom količinom bodova minulog rada će ostvariti veći dohodak od radnika koji ima manju količinu bodova minulog rada čak i ako oba radnika ostvare jednaku produktivnost. Bodovi minulog rada će postati oblik humanističkog kapitala kao zamjene za sve oblike profita, rente, kamate, dividenda kapitalističkog oblika proizvodnje. Veliki dohodak pojedinih radnika neće predstavljati veći dohodovni teret poduzećima jer će se dohodak obračunavati na nivou komune. Ovo će biti bolje objašnjeno u poglavlju „Cijena robe“.

Cijena tekućeg rada će biti maksimalno objektivna jer će je utvrditi neposredno radna konkurencija na tržištu rada. Mala vrijednost cijene tekućeg rada u odnosu na vrijednost bodova minulog rada ne treba zbunjivati jer će povećanje tekuće cijene rada od koeficijenta 1 do koeficijenta 2 prema formuli udvostručiti cijenu rada.

Cijena rada razvija radnu teoriju vrijednosti i biti će osnova za formiranje dohodaka u

socijalizmu. Kako će cijena rada bila objektivno utvrđena društvo će prihvatiti i sistem raspodjele dohodaka kao pravedan. Tako će se prevladati veliki problemi raspodjele dohodaka koji danas postoji u društvu. Takav sistem raspodjele dohodaka može formirati put kontinuirane produktivne orijentacije u društvu. Naravno cijena rada će naći svoju potvrdu ili negaciju u ostvarenom dohotku koji će ovisiti i o ostvarenoj produktivnosti rada kao i o mnoštvu drugih faktora.

3.1.2.2.2 Raspodjela rada

Socijalizam će uvesti velike promjene u sistemu raspodjele rada. Glavni nedostatak današnje raspodjela rada leži u nedovoljnoj mogućnosti izbora rada. Naime, zauzeta radna mjesta u kapitalizmu nisu pristupačna drugim kandidatima i nezaposlenim ljudima. Takva radna mjesta su privilegirana i u kapitalizmu i kao takva ne ostvaruju dovoljnu produktivnost privrede. Zato će socijalizam uvesti stalno otvoreni natječaj za svako radno mjesto i na svako radno mjesto zapošljavati najboljeg radnika na raspolaganju.

U socijalističkoj proizvodnji sva radna mjesta će podlijegati radnoj konkurenciji na tržištu rada u okviru operativne mogućnosti koje svako radno mjesto ima. Radnik koji ponudi najveću produktivnost, odgovornost i najmanju cijenu tekućeg rada će ostvariti pravo na rad na svakom radnom mjestu.

Socijalistička organizacija rada u komuni može slobodno varirati između centralizirane organizacije proizvodnje do potpuno slobodnog poslovanja manjih poduzeća a rukovodstvo komune će odrediti takvu organizaciju rada i moći odlučivanja u proizvodnji koja će donijeti najveće pogodnosti komuni. Rukovodioci komune će organizirati proizvodnju tako da ona ostvari maksimalnu produktivnost. Oni će imati ovlaštenja da formiraju nova poduzeća i da zatvaraju poduzeća koja ne ostvaruju dovoljnu produktivnost.

Rukovodioci će morati poštovati proizvodne obaveze u kompanijama. Ukoliko se za nekom vrstom proizvodnje smanjuje obim potreba, rukovodioci će tada smanjivati broj radnika koji ih obavlja do mogućeg potpunog zatvaranja poduzeća. Radnicima kojima prestaje radni odnos zbog preusmjeravanja privrede priznaje se da su izvršili ugovorene obaveze pa stoga primaju nagrade za rad kao da su svoje obaveze izvršili i traže nova radna mjesta koja im rukovodstvo osigurava.

Rukovodstvo će imati veliku operativni moć koja je nužna za uspostavu brze i efikasne koordinacije rada koja je opet neophodna za dobre ekonomske rezultate. Neki takvu moć mogu usporediti sa moći diktatora ali ništa neće biti dalje od toga jer će oni neposredno podnositi odgovornost narodu, jer mogu biti zamijenjeni u svakom trenutku.

Svaki radnik će na svom radnom mjestu pod pritiskom radne konkurencije nastojati da ostvari najveću produktivnost u okviru radnih ovlaštenja koje njegovo radno mjesto ima.

Promjene ovlaštenja na svakom radnom mjestu su moguće samo dogovorom između radnika i rukovodioca sa tim da rukovodioci imaju pravo odlučivanja. U prijelaznom razdoblju rad menadžera će kontrolirati skupštine općine i radnički savjeti, ali će ljudi vjerojatno odustati od toga kada sistem pokaže da je efikasan i bez njih.

Privatna poduzeća će nastaviti proizvodnju isto kao što to rade danas.

***

Radnik koji ponudi najveću produktivnost i odgovornost uz najmanju cijenu vlastita tekućeg rada jest najpovoljniji za kolektiv i za društvo u cjelini i zato treba da ostvari pravo na rad na željenom radnom mjestu. Svaki rad pa tako i rukovodeći se može definirati u funkciji produktivnosti, odgovornosti i cijene rada. Da bi se navedene različite funkcije rada mogle lakše uspoređivati potrebno je za svako radno mjesto izraziti navedene vrijednosti formulom pomoću koeficijenata:

$$\textbf{K-radne konkurentnosti} = \frac{\textbf{K-produktivn osti x K-odgovornos ti}}{\textbf{Cijena tekuceg rada}}$$

Formula će zahtijevati usklađivanje moći utjecaja svake varijable. Poslije toga one će dati vrijednost koja ukazuje na konkurentsku sposobnost svakog radnika za željeno radno mjesto. Svaki radnik sam predlaže veličine koeficijenata izražene brojevima prema vlastitim sposobnostima za radno mjesto koje želi obavljati. Radnik koji ponudi veću produktivnost i veću odgovornost rada uz manju cijenu tekućeg rada će izboriti pravo na rad na željenom radnom mjestu. Osim toga veći ostvareni K-radne konkurentnosti omogućava svakom radniku da zauzme radno mjesto drugog radnika uz obavezu da preuzme sve radne obaveze i odgovornosti takvog radnog mjesta.

Produktivnost rada

Svaki rad ima svoju mjeru produktivnosti. Danas se mjera produktivnosti na najobuhvatniji i najefikasniji način može utvrditi novčanom dobiti na tržištu. Novčana dobit na slobodnom tržištu u sebi sadrži sve elemente produktivnog poslovanja kao što su količina i kvalitete rada, ekonomičnost, racionalnost, korisnost, uslužnost itd. Novčana dobit je društvena ocjena uspješnosti poslovanja samostalnih radnika i poduzeća. Međutim, unutar poduzeća nema robno novčanih odnosa pa se produktivnost treba iskazati količinom i kvalitetom proizvedene robe i usluga u određenom vremenu.

Tamo gdje nije moguće egzaktno utvrditi produktivnost rada proizvedenom robom ili tamo gdje bi utvrđivanje produktivnosti zahtijevalo isuviše vremena, produktivnost se može iskazati ocjenom vrijednosti rezultata rada. Neka postojeća produktivnost izražena ocjenom za svako radno mjesto ima vrijednost 1 (jedan). Radnik koji misli da može povećati produktivnost na određenom radnom mjestu za 10% će povećati 10%

ponudu vlastite produktivnosti pa će njegova predviđena produktivnost imati vrijednost 1,1. Ocjena predviđene produktivnosti rada može zamijeniti sve ostale oblike vrednovanja produktivnosti rada. Svaki radnik može svoj K-produktivnosti prikazati formulom:

$$\textbf{K-predviđene produktivnosti} = \frac{\textbf{Predvidjen a produktivn ost}}{\textbf{Postojeca produktivn ost}}$$

Predviđena produktivnost izražena novcem, proizvodima ili ocjenom rada, ukoliko bude identična sa postojećom formirati će koeficijent veličine 1. Koeficijent veći od 1 će ukazivati na produktivniji rad od postojećeg. Radnik koji ponudi veći koeficijent će ostvariti pravo na rad na željenom radnom mjestu.

Po završetku perioda obračuna, potrebno je valorizirati ostvarenu produktivnost da bi se ustanovila uspješnost radne ponude radnika. Ostvarena produktivnost se može prikazati koeficijentom pomoću formule:

$$\textbf{K-ostvarene produktivnosti} = \frac{\textbf{Ostvarena produktivn ost}}{\textbf{Predvidjen a produktivn ost}}$$

Ostvarena produktivnost izražena novčanom dobiti na tržištu može efikasno prikazati uspješnost poslovanja pa stoga ostali oblici vrednovanja produktivnosti nisu potrebni. Međutim, navedeni oblik vrednovanja rada primjenljiv je samo za samostalne poduzetnike i rukovodstvo udruženog rada u privredi.

U neposrednoj proizvodnji roba, produktivnost se može utvrditi omjerom ostvarene i predviđene količine proizvoda i usluga. Tamo gdje se produktivnost ne može egzaktno izraziti količinom proizvoda i usluga ili gdje bi utvrđivanje količine zahtijevalo isuviše vremena uvodi se ocjenjivanje posredne vrijednosti rada.

Ocjenu rezultata rada radnika mogu davati upravni odbori, radnička vijeća i sami radnici međusobno. Upravni odbori i radnička vijeća poduzeća će pratiti i ocjenjivati operativna poboljšanja i pogoršanja rada radnika. Njihove ocjene će pokazati ostvarenu produktivnost radnika. Međutim, radnici najbolje znaju kvalitetu i nedostatke jedni drugih, pa bi najbolje ocjene radnika dali radnici. Oni bi trebali dobiti jednako pravo da anonimno ocjenjuju rad nekoliko drugih kao odgovor na njihovu predviđenu produktivnost.

Dobivena ocjena će biti potvrda ili negacija predviđene ocjene koju je svaki radnik sam sebi dao kao ponudu svoje produktivnosti. Predložena subjektivna ocjena produktivnosti radnika će dobiti svoju potvrdu ili negaciju što će utjecati na razvoj objektivnih kategorija vrijednosti u proizvodnji. Valorizacija rada je nužna ne samo za utvrđivanje odgovornosti radnika za ostvarenu produktivnost, već i kao određenje koje definira priznavanje

čovjekove bivstvene moći. Čovjeku treba objektivna skala vrijednosti da bi objektivno mogao spoznati sebe i mogućnost vlastitog usavršavanja.

Koeficijent ostvarene produktivnosti koji ostvari vrijednost veću od 1 (jedan) će predstavljati veću ostvarenu produktivnost od predviđene pa će ostvariti i viši dohodak. I obratno koeficijent ostvarene produktivnosti manji od 1 (jedan) će predstavljati manju ostvarenu produktivnost od predviđene pa će i dohodak biti manji.

Treba naglasiti da je prikazano knjigovodstvo bazirano na kapitalističkom obliku vođenja ekonomije koje je prilično zahtjevno. Ono je tako prikazano da bi moglo objasniti novu ekonomiju ljudima koji razmišljaju na tradicionalan način, Socijalistička ekonomija će prihvatiti princip demokratske anarhije koja će primijeniti značajno jednostavnije vođenje knjigovodstva nego u kapitalizmu, dok ni u čemu neće zaostajati za njim.

Odgovornost radnika

Bez definiranog načina podnošenja odgovornosti, radnici ne bi imali obavezu da ostvare predloženu produktivnost pa bi i njihovo izjašnjavanje u radnoj konkurenciji bilo preuveličano a radni učinci ih ne bi mogli slijediti. Takva neodgovornost bi mogla imati katastrofalne posljedice za ekonomiju. Zato je potrebno formirati sistem pomoću kojeg će svaki radnik podnositi odgovornost za ostvarenje ponuđene produktivnosti. Ona će se bazirati na koeficijentu ostvarene produktivnosti. Sistem podnošenja odgovornosti treba da bude temeljit, višeslojan i efikasan.

Svaki radnik mora podnositi odgovornost za svoj rad a kako je njegov rad neotuđiv od rada kolektiva tako podnosi odgovornost i za produktivnost kolektiva. Pitanje visine odgovornosti koju radnik preuzima može se riješiti pomoću koeficijenta odgovornosti.

Neka prosječni koeficijent odgovornosti poprimi vrijednost broja 1 (jedan). Neka interval između minimalne i maksimalne odgovornosti bude od 0.1 do 10. Odgovornost utvrđena vrednoću 0.1 bi bila najmanja odgovornost, a odgovornost utvrđena brojem 10 neka bude maksimalna odgovornost. Neka svaki radnik sam utvrdi visinu svoje odgovornosti koju može preuzeti za svoj rad i za rad kolektiva izraženu koeficijentom. Veći koeficijent odgovornosti treba da daje veću radnu konkurentnost na tržištu rada za obavljanje posla na svakom javnom radnom mjestu i obratno.

Radnici će primarno podnositi odgovornost u procesu proizvodnje pomoću svojih bodova minulog rada. Ukupna količina bodova minulog rada svih radnika komune treba da bude jednaka ostvarenom dohotku komune. Privredna poduzeća koja ostvare porast produktivnosti će ostvariti višak novčanih sredstava koja će u obliku bodova minulog rada raspodijeliti radnicima proporcionalno njihovom koeficijentu odgovornosti. S druge strane, ako poduzeća izgube novac, on će se oduzeti od bodova minulog rada svih radnika proporcionalno koeficijentu njihove odgovornosti.

Poduzeća u neprofitnim djelatnostima kao što su uprava, zdravstvo, obrazovanje i u ostalim djelatnostima koje komuna putem rukovodstva i skupštine takvima proglasi, ne

ostvaruju neposredan dohodak na tržištu već ga ostvaruju izdvajanjem iz dohotka komune. U neprofitnim poduzećima mjera vrijednosti rezultata rada se treba temeljiti na ostvarenoj ocjeni zadovoljstva korisnika usluga. Veća ocjena dobivena od korisnika usluga će biti ekvivalent većoj novčanoj dobiti profitnih privrednih poduzeća. Na taj način će neprofitna privredna poduzeća dobiti mjeru za produktivnost i odgovornost za produktivnost djelovanja.

Sistem treba da u potpunosti izjednači mjeru uspješnosti poslovanja profitnih i neprofitnih poduzeća. Primjenom matematičkih koeficijenata moguće je uspoređivati novčanu dobit profitnih poduzeća i ostvarenu produktivnost neprofitnih poduzeća izraženih u bilo kojoj veličini pa tako i u ocjeni produktivnosti.

Nezaposleni stanovnici će također imati određeni C-odgovornost koju će im dodijeliti rukovodstvo komune kao minimalni C-odgovornosti u komuni, a koju će usvojiti skupština komune. Prilikom konačnog usklađivanja ukupnog broja bodova minulog rada svih stanovnika komune i prihoda komune, oni će primati ili gubiti bodove minulog rada, ali u manjoj količini od radnika u proizvodnji. Na ovaj način, cjelokupno stanovništvo komune će snositi odgovornost za produktivnost komune.

Obzirom da proizvodnja, odnosno novčana dobit na tržištu može iskazati oscilacije u periodima obračuna, zajedničku odgovornost pomoću bodova minulog rada treba vezati za period u kojem poslovanje poduzeća iskazuje objektivne pokazatelje uspješnosti. Period obračuna može biti različit za različite djelatnosti ali se može uzeti da će u periodu od godinu dana proizvodnja koja u mjesečnom obračunu daje veće ili manja odstupanja dati realističan iskaz produktivnosti.

Kada je poznata količina bodova minulog rada koje svako poduzeće u cjelini ostvaruju ili gube, tada se vrši raspodjela ili oduzimanje tih bodova proporcionalno koeficijentima odgovornosti radnika. Primjenom kompjutorske tehnologije u periodu obračuna raspodjela bodova minulog rada kao i njihovo oduzimanje može se izračunati za neograničeni broj radnika pomoću formule:

Radnik-1 : Radnik-2 : Radnik-3 :.... : Radnik-n =
K-odgov.-1 : K-odgov.-2 : K-odgov.-3 : .... : K-odgov.-n

Tada kompjuteri mogu brzo i lako izbaciti rezultate u obliku:

Radnik-1 = +/- Količina bodova-1
Radnik-2 = +/- Količina bodova-2
Radnik-3 = +/- Količina bodova-3
...
Radnik-n = +/- Količina bodova-n

Odbijene vrijednosti su različite brojčane veličine koje prikazuju bodove minulog rada

koji se dodaju (ili oduzimaju) količinama bodova minulog rada koje radnici posjeduju.

Primjer: Radnik koji je izrazio koeficijent odgovornosti 1.5 će ostvariti po funkciji odgovornosti tri puta veći dobitak bodova minulog rada od radnika koji izjasni koeficijent odgovornosti 0.5 u slučaju porasta dobiti poduzeća i tri puta veći gubitak bodova minulog rada u slučaju gubitka poduzeća.

U predloženom sistemu svaki radnik podnosi odgovornost za rad kolektiva proporcionalno iskazanoj veličini koeficijenta odgovornosti. Na taj način radnici postaju aktivni kreatori vlastitih pogodnosti i nepogodnosti i nisu više pasivni članovi kolektiva. Takva odgovornost će zahtijevati od radnika da se upoznaju sa zakonitostima poslovanja, što će biti veliki doprinos prevladavanja otuđenja u procesu proizvodnje.

U kapitalističkom obliku proizvodnje, veći profit je u pravilu vezan za veći rizik ulaganja novca. Novi sistem uvodi K-odgovornosti sa kojim radnici mogu po svojoj volji špekulirati o veličini preuzetog rizika za uspješnost zajedničke proizvodnje. Međutim, takva špekulacija je neotuđiva od neposrednog rada radnika što će doprinijeti boljem poznavanju ekonomskog procesa koji će opet doprinijeti porastu neposredne odgovornosti u proizvodnji. Veća odgovornost zahtjeva viši stupanj uzajamnog povjerenja, zajedništva što će donijeti veću produktivnost i prosperitet društva. Veći stupanj odgovornosti će formirati radnici koji su u većoj mjeri upoznati sa tokovima privređivanja, koji imaju veće povjerenje u sebe i kolektiv u cjelini.

***

Osim kolektivne odgovornosti radnika, potrebno je definirati i osobnu odgovornost radnika u proizvodnim procesima. Radnici pojedinačno mogu proizvesti koristi i štete u zajedničkom procesu proizvodnje. Za stvaranje produktivne orijentacije društva koja će motivirati produktivan rad i spriječiti neodgovornost u proizvodnim procesima, biti će potrebno utvrditi principe nagrađivanja i sankcioniranja radnika određenim brojem bodova minulog rada na temelju njihovog osobnog doprinosa kolektivnoj proizvodnji. Takvo nagrađivanje i sankcioniranje radnika trebaju provoditi arbitražna komisije poduzeća u skladu sa usvojenim propisima.

Ipak, vjerojatno najbolji način utvrđivanja pojedinačne odgovornosti će se ostvariti međusobnim ocjenjivanjem rada radnika kroz demokratsku anarhiju. Demokratska anarhija bi nagrađivala dobre i kažnjavala loše radnike u vrijednosti koeficijenta odgovornosti koji su radnici predložili za svoj rad. Neka svaka pozitivna ocjena donese radniku bodove minulog rada u vrijednosti samostalno iskazanog koeficijenta odgovornosti. I obratno, neka svaka negativna ocjena oduzme radniku bodove minulog rada u funkciji samostalno iskazanog koeficijenta odgovornosti.

Takav sistem ocjenjivanja vrijednosti rada i podnošenja odgovornosti zastupa u najširem smislu sve utjecaje koje rad donosi. On može nagraditi svaku pogodnost i sankcionirati svaku nepogodnost koju radnik učini drugom radniku ili u proizvodnji. Svaki radnik će paziti da svojim djelovanjem ne nanosi nepogodnosti ili da nanosi što manje nepogodnosti bilo kom drugom radniku kao i u proizvodnom procesu. To će

predstavljati suštinu produktivne društvene orijentacije koja će unapređivati međuljudske odnose i proizvodnju.

Primjeri: Potpuno proizvoljno pretpostavimo da je prosječan dohodak u komuni 100.000 novčanih jedinica, tada je i prosječna količina bodova minulog rada 100.000 bodova. Ukoliko radnik ne može preuzeti veliku odgovornost za svoj rad tada će se izjasniti mali koeficijent odgovornosti. Kada bi predložio vlastiti koeficijent odgovornosti u visini 0,1 tada bi mu jedan pozitivan glas donio 0,1 bod, a pet negativnih glasova -0,5 boda. Tada će u prvom slučaju radnik sa prosječnom količinom bodova minulog rada imati 100.000,1 a u drugom slučaju 99.999,5 bodova.

Radnik koji želi povećati svoju radnu konkurentnost može povećati i koeficijent odgovornosti. Koeficijent odgovornosti u veličini 1,2 će donijeti radniku koji dobije deset pozitivnih ocjena 12 bodova. Ukoliko isti radnik posjeduje 100.000 bodova minulog rada, poslije ocjenjivanja će imati 100.012 bodova. Ako umjesto toga dobije 20 negativnih glasova oduzeti će mu se 24 boda pa će imati ukupno 99.976 bodova. Obzirom da se obračun vrši svaki mjesec, takav sistem međusobnog ocjenjivanja radnika će zahtijevati vrlo odgovoran rad radnika. Treba ponoviti da su primjeri potpuno proizvoljni i da provođenje takvih mjera u praksi zahtijeva široku studiju i društvenu prihvatljivost.

Jednom kad se demokratska anarhija prihvati u društvu radnici više neće morati nuditi svoju produktivnost. Pretpostavit će se da njihova produktivnost treba zadovoljiti potrebe potrošača i kolektiva u udruženom radu. Cijena rada bit će standardizirana na isti način na koji se standardiziraju cijene robe danas na tržištu. Praktično, najveća odgovornost koju svaki radnik nudi za bilo koji posao će biti glavni ako ne i jedini pokazatelj produktivne moći radnika. Fino ugađanje odgovornosti radnika će se brzo i efikasno odrediti kroz demokratsku anarhiju kao što je to prikazano u gornjem primjeru.

Prihvaćanjem demokratske anarhije, produktivnost koju nude političari i menadžeri gubi smisao. Ako ljudi budu smatrali da njihov rad nije zadovoljavajući, onda će oni dobiti loše ocjene bez obzira kakvu su produktivnost ponudili ili da li su ostvarili ono što su obećali kada su pobijedili na izborima.

***

U ovakvom sistemu je nesumnjivo da će svaki radnik biti oprezan prije nego što izjasni vlastitu produktivnost i stupanj odgovornosti. Taj oprez će spriječiti hirovito izjašnjavanje i voluntarizam koji su opasni u proizvodnim procesima. Sistem će omogućiti svakom radniku da spozna vlastitu moć, da djeluje u skladu sa vlastitom moći i tako zadovoljava vlastite potrebe. Taj čin je uvjet konstruktivne orijentacije društva u cjelini.

Nezaposleno stanovništvo također treba podnositi odgovornost za svoje djelovanje, ali obzirom da oni ne rade, rukovodstvo komune će odrediti njihov koeficijent odgovornosti. Oni će vjerojatno podnositi odgovornosti u visini najniže odgovornosti u proizvodnim procesima. Ta odgovornost će biti dovoljna da se ponašaju sa poštovanjem prema društvu i njegovoj okolini. To znači da nezaposleni ljudi također mogu biti nagrađeni i kažnjeni od strane članova zajednice za svoje ponašanje u zajednici. Oni će dobivati i

gubiti bodova minulog rada u vrijednosti minimalnog koeficijenta odgovornosti u komuni. Na taj način će cjelokupno stanovništvo komune imati pravo ocjenjivati ponašanje drugih ljudi i biti ocjenjivano od strane drugih ljudi za svoje ponašanje. To će značajno doprinijeti boljitku društva

Po obavljenom godišnjem obračunu, ukupna količina bodova minulog rada svih stanovnika komune treba da bude jednaka ostvarenom dohotku komune. Poslije svih dodavanja i oduzimanja bodova minulog rada vezanih za individualnu odgovornost svih stanovnika, potrebno je izvršiti poravnanje ukupne količine bodova minulog rada svih ljudi sa ostvarenom dobiti komune. Konačno poravnanje se može vršiti proporcionalno koeficijentu odgovornosti stanovnika komune na isti način kao što se obračunavaju nagrade i kazne u poduzećima.

Cijena tekućeg rada

Na kraju, konkurentsku snagu u izboru rada formira cijena tekućeg rada. Cijena tekućeg rada ovisi o svim pogodnostima i nepogodnostima koje rad donosi kod ostvarenja potrebne produktivnosti u odnosu na pogodnosti i nepogodnosti drugih oblika rada ili stanja provedenog izvan rada.

Sistem predviđa da radnici sami odrede cijenu tekućeg rada koeficijentom u intervalu vrijednosti dva broja koji mogu biti u rasponu od recimo 0,1 do 10. Cijena prosječnog tekućeg rada će imati vrijednost 1, dvostruko nepogodniji rad će imati cijenu u veličini broja 2 a dvostruko pogodniji rad će imati cijenu u veličini broja 0,5.

Veću radnu konkurentnost će ostvariti radnik koji za jednaku produktivnost zahtjeva manju cijenu tekućeg rada na tržištu rada. Sistem radne konkurencije će za svako radno mjesto formirati graničnu vrijednost cijene tekućeg rada koja će biti prihvaćena kao objektivna. Takva cijena tekućeg rada će biti jedna od osnova pravedne raspodjele dohodaka. Takva cijena rada će biti jedna od osnova izgradnje pravednog društva.

Socijalizam će poslati kapitalizam u povijest

Socijalizam će zaposliti sve ljude koji žele da rade skraćivanjem radnog vremena, a to znači da nepovoljni oblik nezaposlenosti koji postoji u kapitalizmu više neće postojati. Privatne kompanije će također biti prisiljene da skrate radno vrijeme radnika dok se ne osigura puna zaposlenost. Skraćivanje radnog vremena će povećati potražnju za radnicima. Povećana potražnja za radnicima će povećati plaće radnika i smanjivati profite poslodavaca. Poslodavci će gubiti privilegije pa će kapital gubiti značaj. Vlasnici niskoprofitnih tvrtki suočenih s većim troškovima rada mogli bi biti zainteresirani za prodaju svojih poduzeća komuni.

Vlasnici privatnih kompanija koje ostvaruju visoki profit neće biti zainteresirani za prodaju svoje imovine komuni. Takve kompanije će nastaviti svoju proizvodnju kao što to rade danas. Socijalizam se može početi realizirati čak i ako ni jedan privatni

poduzetnik ne udruži svoje vlasništvo u komunu. Tada će se socijalistički sistem bazirati na kompanijama i ustanovama koje su u vlasništvu komune. Socijalizam će u njima pokazati značajan napredak privređivanja.

Socijalizam će uvesti takmičenje radnika za svako javno radno mjesto. Ni jedna ekonomija ne može biti produktivnija od one u kojoj svaki posao dobija najbolji raspoloživi radnik. Privatne kompanije neće moći dovoljno efikasno alocirati rad radnika da bi mogle konkurirati javnim kompanijama pa će javna poduzeća postati produktivnija i profitabilnija od privatnih. Povrh svega, privatna poduzeća neće moći prihvatiti sudjelovanje radnika u podjeli profita kao što će to moći radnici u javnim poduzećima. Radnici će biti manje zainteresirani za rad u privatnim poduzećima. Kao posljedica, rad u privatnim kompanijama neće biti atraktivan radnicima kao rad u javnim kompanijama.

Manja produktivnost privatnih kompanija i manja zainteresiranost radnika da rade u njima predstavljaju kraj kapitalizma. Već na početku implementacije socijalističkog oblika proizvodnje u javnim kompanijama, mnoge privatne kompanije u komuni će pokazati interes da se pridruže javnim kompanijama. Vlasnici privatnih kompanija će u zamjenu za svoje vlasništvo dobiti protuvrijednost u bodovima minulog rada koji će im donijeti proporcionalno veći dohodak u javnim kompanijama. Uz to vlasnici privatnih kompanija će uvidjeti da je socijalizam stabilniji na promjene konjunkture što će osigurati veću stabilnost vrijednosti koje posjeduju. Kad bi se vlasnici privatnih kompanija danas mogli pridružiti socijalizmu, oni bi to najvjerojatnije i učinili jer bi tako više sačuvali vrijednost svog kapitala u učestalim problemima kapitalizma.

Komuna treba omogućiti stanovnicima i da prodaju svoje bodove minulog rada u zamjenu za novac. Tako bi bodovi minulog rada mogli postati oblik humanističkih akcija u koje će stanovništvo komune imati povjerenja. U takvom sistemu privatni poduzetnici mogu nalaziti veliki interes u prodaji svog vlasništva komuni. Sa vremenom komuna može kupiti burzovne akcija, nekretnine i ostale vrijednosti koje posjeduju stanovnici komune. Kada vlasnici privatnog kapitala prepuste svoje vlasništvo društvu njihova količina bodova minulog rada će zamijeniti vrijednosti kapitalističkog sistema i nadopuniti ih novim vrijednostima koje će omogućiti dalji prosperitet društva.

Psihološke koristi od socijalizma

Ljudi su oduvijek bili pritisnuti autoritativnim silama koje su im donosile osjećaj inferiornosti. Iz toga proizlazi reakcija koja stvara potrebu za superiornošću nad drugim ljudima. To je sve pogrešno ali obzirom da je takvo ponašanje ugrađeno u ljude ono se mora prihvatiti kao realno stanje koje će socijalizam prevladati. Ljudi imaju potrebu ispoljavanja svoje moći kroz takmičenja. Biti pobjednik čovjeku predstavlja veliku vrijednost, jer tako dokazuje svoju moć. Pobjeda kompenzira subjektivni doživljaj nemoći.

Radna konkurencija predstavlja stalnu borbu za ostvarenje veće produktivnosti. To je borba koja omogućava svakom radniku da bude najbolji na svom polju rada. To će biti

oblik kompenzacije nemoći uzrokovane autoritativnim utjecajima. Ljudi će na svojim radnim mjestima prezentirati svoju takmičarsku moć. Ta moć će biti priznata od društva i sigurno će donositi zadovoljstvo radnicima. Nesumnjivo je da je takmičenje u radu prihvatljivije od svih ostalih oblika takmičenja i zato što donosi društveno korisne rezultate rada i doprinosi blagostanju društva.

U socijalizmu rad više neće biti privilegiran. Ukinute privilegije će rušiti vlast čovjeka nad čovjekom, odnosno mehanizam eksploatacije ljudi koja je osnova problema u društvu. U socijalizmu će svi radnici imati jednaka prava u raspodjeli rada i rezultata rada. Svatko će moći birati posao koji voli raditi, i biće zadovoljan sa ostvarenim dohotkom.

Radna konkurencija neće nikom dozvoliti da spava na lovorikama. Može se sa vremenom očekivati zamor i zasićenje od preintenzivnog djelovanja na širokom društvenom planu pa će posustati i ambicije. Takva orijentacija će formirati ravnotežu između čovjekovih prirodnih potreba i mogućnosti. Sloboda u socijalizmu će omogućiti radnicima da sa interesom prate radne procese, razvijaju kritički stav i da djeluju oslanjajući se na vlastite snage. Taj put će omogućiti svakom radniku da ispita valjanost premisa koje su ga usmjeravale pri formiranju potreba. To će doprinijeti formiranju objektivnih vrijednosti u proizvodnji.

Tako će se ljudi približiti svojoj prirodi, nalaziti vrijednosti koje proizlaze iz njihove prirode. Socijalizam će doprinijeti uklanjanju subjektivne vizije stvarnosti koji su autoriteti nametali kroz povijest čovječanstva koja je osnova otuđenja i problema u društvu. To je proces razotuđenja. To će donijeti vrijednosti koje će omogućiti ljudima da pronađu vlastitu ravnotežu i zadovoljstvo.

U socijalizmu čovjek će prihvatiti vlastitu nemoć tamo gdje je ne može prevladati i pronalazi će polja na kojima može objektivno ispoljiti svoju moć i tako zadovoljiti svoje potrebe. Čovjek koji uspije konstantno zadovoljavati svoje potrebe nije destruktivan. Takav čovjek nema depresije, neuroze, psihoze, nije alkoholičar, narkoman, mazohist, sadist, ni agresor. Proces razotuđenja će uključiti ljude u odgovoran život. Socijalizam će omogućiti produktivnu i konstruktivnu orijentaciju ljudi, a tada će oni vjerovati u prosperitet, baziranom na produktivnosti, solidarnosti, uzajamnosti. Tada čovjek može vjerovati u mir, ljubav, radost življenja.

Tada će društvo formirati konstruktivan odnos prema mladima. Taj odnos više neće biti autoritativan iz razloga što ni jedan čovjek u društvu neće biti podčinjen autoritativnim silama pa neće imati ni uzor za takav odnos prema mladima. Može se pretpostaviti da će takvo društvo formirati prirodan način življenja, sa prirodnim potrebama, a to znači da će stanovništvo odustati od otuđenih ambicija u korist formiranja zdravog odnosa u društvu. Formirati će se odnosi u kojem će odrasli uvažavati mlade i gdje će se međusobne suprotnosti rješavati dogovorom. Formirati će se odnosi koji će omogućiti čovjeku da se od najranije mladosti ispravno razvija. I tek tada društvo može pronaći vlastitu dugoročnu konstruktivnu orijentaciju.

3.1.2.2.3 Cijena robe

Roba ima svoju prometnu vrijednost izraženu cijenom. U tržišnoj privredi cijenu robe određuje zakon ponude i potražnje. Cijena proizvoda se usklađuje sa proizvodnim mogućnostima, kupovnom moći i potrebama društva. Roba također ima svoju proizvodnu vrijednost koja je bazirana na troškovima proizvodnje.

U socijalizmu proizvodna vrijednost robe treba biti određena: bruto dohotkom svih radnika koji proizvode robu (1); pripadajućem odnosu bruto dohotka radnika u neprofitnoj privredi (2); pripadajućem odnosu bruto dohotka nezaposlenih ljudi na teritoriji komune (3), i pomoću obrtnih novčanih sredstava uloženih u proizvodnju robe (4).

U socijalizmu obračun proizvodne vrijednosti robe je precizniji i pravedniji nego u kapitalizmu pa će omogućiti više pravde u sistemu raspodjele dobara nego što je to danas moguće. Proizvodnu vrijednost robe je moguće prikazati formulom:

$$A = \sum (B \times (1+C+D)) + E$$

Formula ukazuje da proizvodna vrijednost robe uključuje cijenu rada radnika koji neposredno proizvode robu, zatim davanja za radnike u neprofitnim radnim organizacijama, i za nezaposlene radnike kao i vrijednost uloženih obrtnih sredstava. U daljem tekstu proizvodna vrijednost se odnosi na ukupno proizvedenu robu u poduzeću u periodu obračuna od mjesec dana.

Detaljnije obrazloženje formule:

A – Bruto proizvodna vrijednost robe poduzeća u mjesec dana.

B – Bruto cijena rada svakog pojedinog radnika koji sudjeluje u izradi proizvoda. Cijenu definira količina dohodovnih bodova minulog rada i cijena tekućeg rada radnika. Bruto prihod obuhvaća neto prihod radnika i sredstva koja oni uplaćuju za kolektivnu potrošnju komune.

Količina bodova minulog rada određena je posjedom radnika a cijenu tekućeg rada određuju radnici slobodnim konkurentskim iskazom. Produkt ta dva vrijednosna koeficijenta daje cijenu rada radnika

C - Koeficijent zaposlenih radnika u neprofitnim organizacijama. Taj koeficijent se izražava omjerom bruto cijene rada svih zaposlenih radnika u neprofitnim organizacijama i svih zaposlenih radnika u profitnoj privredi na području komune.

Omjer količine radnika zaposlenih u profitnoj privredi i neprofitnim organizacijama regulira rukovodstvo komune prema potrebama i mogućnostima. Bruto cijena rada radnika u neprofitnim organizacijama utvrđuje se identično kao i radnika u profitnoj privredi. Radnici u profitnoj privredi proizvode robu čijom prodajom ostvaruju dobit na tržištu roba. Radnici zaposleni u neprofitnim organizacijama kao što su učitelji i policajci

za svoj rad ne ostvaruju neposredno novčanu dobit iz razloga što je ista djelatnost besplatna radnicima u profitnoj privredi i stanovništvu komune. To znači da su ukupna proizvedena roba i usluge plod zajedničkog rada u profitnoj privredi i neprofitnoj privredi. Kako svi radnici u profitnoj privredi koriste usluge neprofitnih privrednih djelatnosti tako po principu uzajamnosti i radnici neprofitnih privrednih djelatnosti moraju koristiti proizvode rada radnika u profitnoj privredi. Primjenom ovog koeficijenta u cijenu proizvoda se ugrađuje doprinos radnika u neprofitnoj privredi i faktički se utvrđuje njihov udio u raspodjeli proizvoda rada radnika u profitnoj privredi.

D - Koeficijent nezaposlenih stanovnika a izražava se omjerom količine nezaposlenih i zaposlenih radnika u profitnoj privredi na području komune u funkciji cijene tekućeg rada i količine dohodovnih bodova minulog rada.

Koeficijent zastupa cjelokupno stanovništvo koje neposredno ne privređuje: mlade, učenike, umirovljenike, domaćice, invalide i općenito svo stanovništvo koje nije zaposleno u poduzećima komune. Nezaposleno stanovništvo u ime minulog i budućeg rada kao i zbog ekonomske sigurnosti stanovništva, treba da prima dohodak i taj dohodak treba da se uračunava u cijenu proizvedene robe.

Količina bodova minulog rada nezaposlenih radnika određena je vrijednošću njihovog minulog rada. Cijenu tekućeg rada nezaposlenih radnika određuje rukovodstvo komune. Manja cijena tekućeg rada nezaposlenih će formirati manji dohodak što bi povećavalo interes za radom. I obratno, veća cijena tekućeg rada nezaposlenog stanovništva će formirati veći dohodak čime će se smanjiti dohodovni radni interes. Na taj način rukovodstvo komune usmjerava društveno djelovanje prema društvenim i proizvodnim potrebama. Na primjer, povećanje cijene tekućeg rada učenika i studenta stimuliralo bi obrazovanje.

Navedeni koeficijenti zastupaju bruto dohodovna davanja svim stanovnicima komune u cijeni koštanja robe. Prodajom robe na tržištu svi stanovnici komune ostvaruju svoj udio u ostvarenoj dobiti. Bruto prihod se odnosi na neto prihod svih stanovnika komune i sredstva koja oni plaćaju za kolektivnu potrošnju komune.

E - Količina novčanih obrtnih sredstava utrošenih na proizvodnju robe. Obrtna sredstva podrazumijevaju vrijednost dijela proizvoda koji proizvode drugi proizvođači, a odnose se na repromaterijal, poluproizvode i sirovine.

Obrtna sredstva se uglavnom izdvajaju iz rezervnog fonda komune formiranog otkupom novčanih sredstava u zamjenu za bodove minulog rada. Obrtna sredstva se uzimaju prema potrebama privrede ali sa obavezom vraćanja u periodu obračuna.

U periodu obračuna faktori C i D su jedinstveni pa se mogu prikazati koeficijentom **k**. Proizvodna cijena robe se može izraziti formulom:

$$A = \sum (B \times k) + E$$

Suma svih cijena rada radnika koji sudjeluju u izradi proizvoda opterećena doprinosima za radnike u neprivredi i nezaposlenim radnicima daje ukupnu cijenu rada za izradu određenog proizvoda. Pridoda li se tome vrijednost utrošenih obrtnih sredstava dobija se proizvodna vrijednost robe.

Ovim načinom računanja vrijednosti cijene robe se izjednačava ukupna vrijednost cjelokupne robe proizvedene u komuni sa dohotkom stanovnika komune. Drugim riječima izjednačuju se cijene robe sa kupovnom moći društva. Tako se ostvaruje ravnoteža u sistemu proizvodnje i raspodjele.

***

Jako je važno utvrditi proizvodnu vrijednost robe zato što se pomoću nje može vidjeti efikasnost poslovanja poduzeća u komuni. Tamo gdje je proizvodna vrijednost robe veća nego tržišna cijena robe poduzeće posluje nerentabilno. A tamo gdje je proizvodna vrijednost robe manja od tržišne cijene robe poduzeće posluje profitabilno.

Uslijed različite materijalne opremljenosti rada poduzeća ostvaruju različitu produktivnost a plasmanom robe na slobodnom tržištu ostvaruju različite dohotke. U sistemu slobodnog izbora rada radnom konkurencijom radna mjesta koja ostvaruju višak vrijednosti uz jednaka radna opterećenja bi pobudila velik interes radnika. Sa druge strane radna mjesta koja ostvaruju manji dohodak uz jednaka radna opterećenja bi pobudila znatno manji interes. To bi zasigurno izazvalo nestabilnost na tržištu rada pa tako i u društvu.

Uravnoteženje potražnje za svim radnim mjestima u poduzećima komune treba da riješi rukovodstvo komune analizom prednosti i nedostataka različitih oblika proizvodnje. Ravnoteža se može poboljšati zapošljavanjem većeg broja radnika u poduzećima koja ostvaruju veću dobit i smanjivanjem broja zaposlenih radnika u poduzećima koja ostvaruju manju dobit. Ukoliko takva opcija nije ekonomski opravdana ravnoteža se može uspostaviti, a također se mogu povećati profiti, investiranjem u poduzeća koja već ostvaruju dobit i zatvaranjem poduzeća koja proizvode gubitke. Ukoliko ni takva opcija nije opravdana, ravnoteža se može uspostaviti investiranjem u poduzeća koja posluju sa manjim dobiti što bi ostvarilo veću produktivnost pa tako i povećanje dobiti.

Međutim, razlika u produktivnosti pa tako i u ostvarenom dohotku između poduzeća u komuni će postojati dokle god postoji razlika u materijalnoj opremljenosti rada. Velika automatizacija procesa proizvodnje će uvijek značajno smanjivati potreban rad radnika. Na taj način će povećavati produktivnost i dohodak radnika u odnosu na proizvođače u komuni koji imaju manju automatizaciju proizvodnje. Dakle, ukoliko bi radna konkurencija bila jedini koordinator između ponude i potražnje rada, ona bi stvarala nestabilnosti u raspodjeli rada nastalu potražnjom radnika za bolje plaćenim poslovima.

Predloženi sistem obračuna platnog prometa u kojem ukupan dohodak svih radnika u komuni odgovara ukupnoj vrijednosti proizvedenih roba i usluga, predviđa da će ukupan višak dohotka koji ostvare poduzeća sa boljom materijalnom opremljenošću rada

odgovarati manjku dohotka koji ostvaruju poduzeća sa slabijom materijalnom opremljenošću rada.

Ravnoteža između ponude i potražnje za radnom snagom u komuni se može postići na taj način da se poduzeća koja ostvaruju višak vrijednosti, u kojima radnici zarađuju više nego što traže, odriču svog viška vrijednosti u korist poduzeća koja zarađuju manje novca nego što radnici traže. Ovo je subvencija. Subvencija je nužna jer bi se u sistemu slobodne konkurencije radnika radnici natjecali za posao u produktivnijim poduzećima, gdje bi zarađivali više novca nego što su tražili. To bi dovelo do nestabilnosti u podjeli rada. Takva mjera ima isključivu zadaću da izjednači dohodovni interes radnika za sve potrebne poslove.

Na taj način komuna postaje osnovna radna organizacija. Ona će prelijevanjem dohotka omogućiti da se sva roba u svim poduzećima komune plasira po tržišnoj vrijednosti jer je to još uvijek najbolja moguća distribucija robe potrošačima. Ujedno svi radnici će ostvariti dohodak proporcionalno vrijednosti udjela njihovog rada u procesu proizvodnje bez obzira na prihode koje poduzeća ostvaruju.

Radnici koji imaju više bodova minulog rada će ostvarit veće dohotke čak i u poduzećima koje ostvaruju manju dobit na tržištu. Oni neće biti dohodovni teret u svojim kompanijama zato će se dohodci prelijevati između kompanija. Radnici koji imaju veliki broj bodova minulog rada sa kojim ostvaruju velike dohotke neće opterećivati svoje suradnike jer će prelijevanjem dohotka svi ostvarivati plaće istovjetne cijeni rada koju su tražili za postignutu produktivnost. Visoko produktivne kompanije će biti uskraćene za višak vrijednosti ostvaren zahvaljujući boljoj opremi ili tržišnim prednostima, subvencionirajući radnike koji zarađuju manje nego što su tražili za ostvareni rad.

Sa stanovišta kapitalističkog privatnog poduzetništva socijalizam je potpuno destimulativan jer ne omogućava stvaranje profita špekulacijama izvan neposrednog rada. Umjesto toga socijalizam će formirati novu radnu stimulaciju koja će proizaći neposredno iz radne konkurencije. Iz potreba nalaženja i potvrde individualne produktivne moći koja predstavlja jedan od najznačajnijih pokretača čovjeka.

U socijalizmu špekulacije su moguće samo pomoću različitog iskaza koeficijenta odgovornosti koji se neposredno veže za produktivnost rada radnika i poslovanje kolektiva. I dalje će se ostvarivati individualni i kolektivni profiti nastali porastom produktivnosti ali ti profiti će biti manji jer neće uključivati privilegije nastale boljim položajem u društvu, boljom materijalnom opremljenošću rada u proizvodnji i slučajnih tržišnih pogodnosti već isključivo ravnopravnom borbom radnika za ostvarenje većih pogodnosti u društvu.

Drugim riječima, ako svaki radnik koristeći novija razvijena sredstva za proizvodnju može podjednako povećati produktivnost kolektiva tu se ne može govoriti o njegovom značajnom doprinosu u proizvodnji i on ne treba biti posebno nagrađen. Ali ukoliko pojedini radnik poveća produktivnost više nego što bi to mogli ostvariti drugi radnici na njegovom položaju onda je to njegov doprinos i isti se treba priznati i nagraditi.

Produkt svih cijena proizvoda i količine proizvoda daje ukupnu vrijednost tekuće proizvedene robe. Realizacija takve proizvodnje zahtjeva ekvivalentnu količinu novca u opticaju kao platežno sredstvo robe.

3.1.2.2.4 Novac

Novac je prometno sredstvo plaćanja robe i usluga u tržišnoj privredi. Novac u opticaju emitira državni aparat kroz centralnu banku. Država nastoji da izjednači količinu novca u opticaju sa vrijednošću ukupno proizvedene robe i usluga kako bi omogućila stabilnu ekonomiju. Državna centralna banka regulira ponudu novca na tržištu monetarnom politikom. Glavni instrument ekonomske politike države je formiranje kreditno kamatne stope.

Država pomoću niskih kamatnih stopa stvara ekspanzivnu novčanu politiku koja stimulira investicije. Razvoj privrede povećava zaposlenost radnika, nacionalni dohodak i blagostanja društva. Međutim povećana masa novca u opticaju stvara inflaciju koja podiže cijene robe i dovodi do nestabilnosti na tržištu što je nepogodno za ekonomiju.

Država nastoji kontrolirati inflaciju i stabilizirati ekonomiju restriktivnom monetarnom politikom koja povećanjem kamatnih stopa ograničava ponudu novca. Tada se javlja deflacijska napetost koja guši promet robe i dovodi do recesije u proizvodnji. Recesija smanjuje profite kompanija što povećava nezaposlenost, smanjuje standard ljudi i dovodi do ekonomskih kriza.

Tržišna regulacija količine novca u opticaju ne stvara dovoljno stabilnu ekonomsku politiku jer je teško uravnotežiti ogroman broj nezavisnih faktora koji prevladavaju u ekonomiji društva. Tako se javlja cikličko kolebanje konjunkture, što je nepovoljno za privredu i društvo. Monetarna politika država se znatno više prilagođava anarhičnim promjenama tržišta nego što je bazirana na organiziranoj ekonomskoj politici.

Stabilna ekonomska politika zahtjeva uravnoteženu raspodjelu rada, poznatu kupovnu moć stanovništva i poznate potrebe društva te efikasnu privredu koja takve potrebe zadovoljava. Potpuno uravnoteženu ekonomsku politiku može voditi samo razvijena planska privreda i zato će ona morati nastupiti u budućnosti. Ona će nužno zahtijevati kreiranje takve monetarne politike koja će osigurati odgovarajuću količinu novca u opticaju i demokratsku kontrolu njegovog korištenja.

***

Svakoj privredi bi najviše odgovaralo da se u prometu nalazi upravo tolika količina novca kolika je vrijednost proizvedene robe. U idealnom slučaju privreda proizvodi upravo ono što društvo treba, a novac u opticaju omogućava kupovinu proizvedene robe. To bi kreiralo ekonomsku stabilnost društva.

Potrošači posjeduju veliku količinu novca. Ona je znatno veća od vrijednosti tekuće proizvodnje i znatno manja od ukupne vrijednosti svega što društvo posjeduje jer su te

vrijednosti nastale obrtanjem istog novca. Dio tog novca se obrće za potrebe platnog prometa proizvodnje i potrošnje, a velika količina novca je akumulirana za ostvarenje ekonomske sigurnosti i investiranje ljudi. Veliki problem za ekonomiju leži u tome što se privatno akumulirani novac koristi slobodno što privredi stvara poteškoće planiranja proizvodnje. Potrebno je uvesti više reda u ekonomsku politiku komune kroz proces planiranja proizvodnje.

Komuna ne emitira novac, ali ga može pribaviti otkupom akumuliranog novca u vlasništvu stanovništva pomoću bodova minulog rada. Veća količina bodova minulog rada radnika donosi veći dohodak pa ljudi koji posjeduju novac mogu naći svoj interes u zamjeni novca za bodove minulog rada. Prodajom novca stanovništvo komune gubi mogućnost rentijerstva sa bankovnom kamatom, ali ostvaruje porast dohotka proporcionalno porastu količine bodova minulog rada.

Socijalističko društvo materijalno osigurava svakog pojedinca, pa individualna akumulacija novca kao oblik sigurnosti više nije neophodna. Čovjek više neće morati štedjeti da bi osigurao svoju budućnost kao što je to slučaj danas, te se može očekivati značajna dobrovoljna zamjena novca za bodove minulog rada. Svaka komuna treba da osnuje svoju javnu banku. Otkupljeni novac će biti udružen u javnoj banci komune. Komuna će također udružiti i cjelokupne novčane fondove udruženih poduzeća komune. Novac prikupljen porezima od privatnih lica i kompanija se također udružuje.

Tako će komuna akumulirati veliku količinu novčanih sredstava. Ekonomska politika socijalizma će iz akumuliranog novca izdvojiti novac namijenjen dohodcima stanovnika kako bi oni mogli kupiti proizvedenu robu i platiti usluge koje koriste. Međutim, kada bi se količina novca u opticaju vezala samo za proizvedenu vrijednost robe tada bi radnici mogli ostvariti dohodak iako se proizvedena roba ne proda na tržištu. Takva proizvodnja bi stvarala zalihe na skladištu i trošila akumuliran novac komune dok komuna ne bi bankrotirala. Zato količinu novca u opticaju treba formirati i prema ostvarenoj novčanoj dobiti na tržištu. Sa tim u vezi količinu novca za dohotke stanovnika treba formirati između vrijednosti ukupno proizvedene vrijednosti robe i usluga u komuni i ostvarene dobiti na tržištu u periodu obračuna.

Javna banka komune treba formirati količinu novca u opticaju tako da komuna ostvari ekonomsku stabilnost i prosperitet. Takva količina novca predstavlja dohodak komune. Dohodak komune je manji od količine novca koju komuna posjeduje. Višak novčanih sredstava će se koristi kao obrtna i rezervna novčana sredstva komune.

Demokracija u ekonomiji

U socijalizmu rukovodioci imaju veliku slobodu odlučivanja u ime društva ukoliko se usude donijeti odluke nezavisno od ljudi, jer će za svoje odluke neposredno podnositi odgovornost društvu. Svaki član društva će moći bolno kazniti rukovodioca koji donese odluke koje mu ne odgovaraju. U takvim uvjetima ni jedan rukovodilac ne može samostalno preuzeti odgovornost za donošenje političkih odluka koje usmjeravaju cijelo

društvo jer ne može sa sigurnošću znati koliko će takve odluke odgovarati članovima društva.

To se prvenstveno odnosi na formiranje makroekonomske politike komune. Iz tog razloga nema sumnje da će uprava komune uključiti stanovnike u proces donošenja odluka o dohodovnoj, fiskalnoj i razvojnoj politici komune. Socijalizam će uvesti novi oblik demokracije u kojem će stanovnici komune odlučivati koliko od svojih prihoda žele izdvojiti za poreze.

Uprava komune će nedvojbeno omogućiti stanovništvu da odluči koliki iznos svojih plaća želi izdvojiti za individualnu i zajedničku potrošnju. Fond za individualnu potrošnju definira ukupni iznos novca za prihode svih stanovnike komune, isključujući radnike u privatnim poduzećima jer privatna poduzeća zadržavaju svoju dobit i sama raspodjeljuju plaće. Kolektivna potrošnja definira iznos novca koji pojedinci žele odvojiti od svojih plaća za zajedničku potrošnju svih stanovnika komune.

Individualna potrošnja podrazumijeva prihode radnika ali također uključuje porezni novac na plaće radnika u neprofitnim tvrtkama i nezaposlenim osobama. U ovom glasanju ljudi odlučuju o iznosu novca koji žele izdvojiti iz svojih prihoda za individualnu i zajedničku potrošnju. Svaki čovjek će svoj iskaz svoje odluke upisivati na internetsku aplikaciju povezanu sa centrom za obradu podataka uprave komune.

Budući da će bodovi minulog rada određivati visinu prihoda, ljudi će raspodijeliti bodove minulog rada koje posjeduju za individualnu i kolektivnu potrošnju. Na taj način će svaki stanovnik odlučivati srazmjerno posjedovanju bodova minulog rada. Ljudi s vrjednijim minulim radom imat će veću moć u donošenju odluka.

Obrazloženje: S obzirom da svi članovi društva nisu jednako doprinijeli stvaranju zajedničkog bogatstva, ne bi trebali imati jednaku moć odlučivanja o ekonomskoj politici društva. Produktivniji rad bi trebao imati veću moć donošenja odluka kako bi se takav rad više motivirao. Moć ekonomskog odlučivanja treba se temeljiti na vrijednosti minulog rada koji je određen brojem bodova minulog rada. To će doprinijeti razvoju ekonomije i društva. Ova mjera je ekvivalentna moći glasačkih prava dioničara u kapitalizmu koji dobro funkcionira.

Pretpostavimo da netko želi izdvojiti više novca za individualnu potrošnju, a manji iznos za kolektivnu potrošnju. Tada će u takvom omjeru podijeliti vrijednost svojih bodova minulog rada. Vodstvo komune prije toga treba definirati minimalni postotak poreznog novca kako bi komuna mogla zadovoljiti svoje osnovne potrebe zajedničke potrošnje. Sumirane vrijednosti iskaza svih stanovnika komune za individualnu i zajedničku potrošnju će odrediti ukupan iznos novca za individualnu i zajedničku potrošnju. Tako će društvo izravno kreirati dohodovnu i djelomičnu fiskalnu politiku komune.

Ukupna količina novca za individualne dohotke će se raspoređivati stanovništvu komune (radnici u privatnim kompanijama su isključeni) prema zaslugama. Te zasluge će se prvenstveno bazirati na ostvarenoj produktivnosti i na cijenama rada radnika. O

tome će biti više riječi u poglavlju “Raspodjela dohodaka.“

Društvo treba na isti način odrediti i minimalni dohodak pojedinca, koji će regulirati raspon razlika u visini dohodaka. Na taj način će se regulirati odnos solidarnosti i dohodovne zainteresiranosti za rad. Ukoliko bi radnici bili nezainteresirani da obavljaju nepogodan rad i time smanjili produktivnost komune, društvo može neposrednim iskazom smanjiti minimalni dohodak radnika. Tako bi dohodovno stimulirali radnike na veći rad čime bi ostvarili veću produktivnost i veći udio u raspodjeli rezultata rada. Sa druge strane ukoliko se u društvu ostvari veća produktivnost nego što je potrebna tada će društvo povećavati minimalni dohodak i na taj način smanjiti dohodovnu stimulaciju rada.

Sistem predviđa jedinstvenu poreznu stopu zato što je ona obračunski jednostavnija i zato što je tako stanovništvo može utvrditi neposrednim demokratskim izjašnjavanjem. Današnja regulacija progresivnog poreza koja ima zadatak uspostavljanja socijalne ravnoteže će se zamijeniti pomoću dohodovne politike komune o kojoj će biti više riječi kasnije. Štetni oblici potrošnje po zdravlje kao što je to alkohol i duhan mogu se efikasnije smanjiti razotuđenjem društva nego poreznom politikom.

Novac za zajedničku potrošnju će se voljom stanovnika komune raspodijeliti na novac namijenjen razvoju proizvodnje i za zajedničku robnu potrošnju.

Novčana sredstva namijenjena razvoju privrede služe za proširenje reprodukcije, za nabavku novih sredstava za proizvodnju ili čitavih postrojenja koja unapređuju proizvodnju. Veća količina novčanih sredstava namijenjenih razvoju privrede će u većoj mjeri angažirati društveni rad u razvoj privrede što bi unaprijedilo sredstva za proizvodnju pa tako i produktivnost. Veće ulaganje u razvoj privrede će osigurati veće društvene pogodnosti u budućnosti ali bi se time smanjila novčana sredstva za tekuću potrošnju pa bi se umanjio društveni standard. Takav sistem će omogućiti svakoj komuni da se razvija oslanjajući se na vlastite snage. Politika razvoja privrede komune će biti više objašnjena u poglavlju “Razvoj privrede.“

Novčana sredstva za zajedničku robnu potrošnju služe za zadovoljenje svih zajedničkih materijalnih potreba društva. Ona se koriste za održavanje postojeće strukture društvenog standarda i za izgradnju novih objekata društvenog standarda. Ta potrošnja podrazumijeva financiranje robne potrošnje u javnom zdravstvu, obrazovanju, sigurnosti, izgradnju i održavanje infrastrukture, itd. Novčana sredstva za zajedničku potrošnju se mogu u određenoj mjeri raspoređivati neposrednim odlukama stanovništva, a kasniju parcijalnu raspodjelu mogu vršiti neposredno zainteresirani i udruženi članovi društva, dok krajnju raspodjelu najmanjih segmenata potrošnje treba da vrši nadležno rukovodstvo i da za istu podnosi neposrednu odgovornost društvu. Veća sredstva za zajedničku potrošnju omogućila bi viši zajednički standard na teret ostalih oblika potrošnje.

Iz ukupne mase novca sa zajedničku potrošnju koja u stvari predstavlja porez na dohodak svih stanovnika komune, potrebno je izdvojiti novac za saveznu potrošnju. Ta

novčana sredstva služe za potrebe potrošnje države. Količinu novčanih sredstava za saveznu potrošnju određuje savezna skupština putem delegata ili poslanika svih komuna. Kolektivna potrošnja stanovnika komune će biti više objašnjena u poglavlju “Zajednička potrošnja.“

***

Novi sistem glasanja će se bazirati na trajnoj valjanosti glasa glasača sve dok glasač ne promijeni svoj glas. Osim toga novi sistem po prvi puta omogućava stanovništvu komune da glasaju kada god to zažele. Oni će moći mijenjati svoje iskaze i nekoliko puta dnevno ukoliko to nađu za shodno a sistem će takve promjene brzo i precizno obraditi.

Predloženi sistem će omogućiti stanovništvu komune da u znatnoj mjeri utvrdi zajedničke ekonomske potrebe. Stanovništvo će na temelju vlastitog iskustva uočiti prednosti i mane određenog oblika raspodjele novca pa će vršiti korekcije po svojoj želji tako da svi pojedinci i društvo u cjelini ostvare veće pogodnosti. Na taj način društvo će prihvatiti ekonomsku politiku kao svoju što je jedan od najvažnijih elemenata razotuđenja ekonomije i društva.

Poznate zajedničke ekonomske potrebe definiraju makro potrošnju a sa time naravno određuju i proizvodnju. Tako će stanovništvo komune neposredno demokratskim putem formirati makroekonomsku politiku komune. To će biti uvod za formiranje stabilne i produktivne demokratske plansko tržišne privrede.

3.1.2.2.5 Obrtna novčana sredstva

Socijalizam će organizirati potpuno novi oblik proizvodnje, dok će poduzeća u privatnom vlasništvu nastaviti da posluju po principima kapitalističkog tržišnog oblika privređivanja kao što to rade danas.

Komuna će imati zajednička novčana sredstva koja će ostvariti otkupom novca od stanovnika pomoću bodova minulog rada, porezima i na druge načine. Na taj način komuna može akumulirati znatno veću količinu novca nego što je potrebno za potrošnju stanovništva u periodu obračuna. Višak novčanih sredstava predstavlja novčanu akumulaciju komune. Iz tog novčanog fonda komuna mora sačuvati određenu novčanu rezervu za pokrivanje eventualnih investicijskih poremećaja, zatim za pokrivanje šteta nastalih elementarnim ili na druge načine nastalim nepogodama. Sa tim novčanim sredstvima komuna sama sebe osigurava. Ostatak novca će se koristiti kao obrtna sredstva javne kompanije komune.

Obrtna novčana sredstva su akumulirana sredstva minulog rada proizvođača i služe kao prometno sredstvo plaćanja drugim proizvođačima za proizvode, poluproizvode, repromaterijale i sirovine koje privreda komune prerađuje u svom proizvodnom

procesu.

Socijalizam može dodjeljivati obrtna sredstva vlastitoj privredi beskamatno, pod uvjetom da privreda vrati posuđeni novac u periodi obračuna. Ništa novo u stvari, komuna postaje nešto poput korporacije a poduzeća uglavnom ne naplaćuju sama sebi obrtna sredstva. Nikakav interes društvo ne bi imalo da naplaćuje samo sebi pozajmice.

U kapitalističkom sistemu proizvođači i potrošači koji nemaju gotovog novca uzimaju kredite za kupovinu robe. Krediti opterećuju cijenu robe sa kamatom koju određuje tržište na temelju ponude i potražnje. Kamata zahtjeva veći povrat novca nego što je posuđen. To je sa jedne strane oblik eksploatacije društva koja je neprihvatljiva u socijalizmu. Sa druge strane novac namijenjen kamatama ne postoji u opticaju pa se mora kreirati kako bi se omogućilo vraćanje posuđenog novca s kamatom. Kamata ni na koji način ne doprinosi proizvodnji vrijednosti u društvu tako da nije racionalna a uz to donosi probleme monetarnoj politici društva.

Beskamatno dodjeljivanje kredita ne poskupljuje proizvodnju i ukida eksploataciju društva. Ukoliko komuna može kreditirati proizvodnju beskamatno, tada i privreda može u skladu sa mogućnostima, odgađati naplatu svoje robe beskamatnim kreditima. Kada komuna bude dodjeljivala kredite beskamatno tada više privatni kreditori ne bi mogli zarađivati posudbom novca pa bi se time smanjivala upotreba kamata kao oblik rente. Važno je napomenuti da kamate neće biti ukinute. One će egzistirati dokle god to bude neophodno ali će društvo formirati takve uvjete kreditne politike, koja će obeshrabriti kamatu na posuđeni novac.

U zapadnom svijetu kamate su već danas vrlo niske jer samo malo podizanje kamata može dovesti do teškoća privređivanja koji mogu uzrokovati bankrote. Dodatno smanjivanje kamata bi praktično ukinulo kamatu pa tako i rentijerstvo na posuđeni novac. Dodatno smanjivanje kamata u stvari predstavlja kraj kapitalizma.

Nestajanjem kamata banke bi gubile svoju funkciju rentijerstva pomoću akumuliranog novca. One više ne bi bile profitabilna poduzeća već bi mogla vršiti funkciju individualnog i društvenog knjigovodstva robno novčanog prometa u komuni. Banke mogu pomoću kompjutorske tehnologije voditi evidenciju o imovinskom stanju stanovnika, zatim evidenciju prihoda i rashoda stanovnika i privrede komune.

***

Ipak, kamate mogu doprinijeti efikasnosti privrede. Duži period otplate kredita povećava količinu novca koji se plaća za kamate pa je korisnicima kredita u interesu da što prije otplate kredite.

Uvođenjem beskamatnog kredita potrebno je formirati novi sistem raspodjele novca koji će biti najmanje podjednako financijski efikasno kao što je kamatno kreditiranje kapitalizma. Kako je količina obrtnih sredstava ograničena tako se može dogoditi da budu nedostatna za potrebe svih korisnika. Sa time u vezi obrtna sredstva treba

raspodjeljivati među korisnicima u funkciji vremena obrta što se može prikazati formulom:

$$\textbf{K-obrtnih sredstava} = \frac{\textbf{360}}{\textbf{Vrijeme povrata novca}}$$

Veći K-obrtnih sredstava će ostvariti korisnik obrtnih sredstava koji u kraćem vremenu vrati posuđeni novac. Svi veći koeficijenti obrtnih sredstava će osigurati beskamatno kreditiranje od strane komune bez obzira na količinu potraživanih sredstava, dok se fond obrtnih sredstava ne istroši.

Sistem daje veću mogućnost pridobivanja novca privredi koja predviđa kraće vrijeme prometa robe, što je i razumljivo jer se tada novac brže vraća te se može ponovo obrtati. Proizvodnja koja u periodu platnog obračuna od mjesec dana nalazi svoju potrošnju moći će pomoću opisanog sistema raspodjele koristiti obrtna novčana sredstava jer ih praktično odmah i vraća.

Privreda u zajedničkom vlasništvu stanovnika komune je dužna da posuđenu količinu novca vrati u periodu obračuna. Privreda može vratiti obrtna sredstva pod uvjetom da proizvodi robu koju društvo treba i bude plaćena za tu robu. U slučaju neuspjeha proizvođači neće zaraditi dovoljno novca. Ukoliko novčana dobit, bude veća od količine utrošenih obrtnih sredstava, tada poduzeća još uvijek posluju relativno pozitivno jer su u stanju vratiti obrtna novčana sredstava. Mala ostvarena dobit u periodu obračuna će smanjiti dohodak radnika.

Ukoliko ostvarena dobit padne ispod količine korištenih obrtnih sredstava, tada poduzeće bilježi gubitak obrtnih novčanih sredstava. Toleriranje takve situacije bi dovelo do smanjivanja količine obrtnih novčanih sredstava u novčanom fondu komune pa bi proizvođači imali teškoće obnavljati proizvodnju. Ni jedan ekonomski sistem ne može dozvoliti financijsku nedisciplinu pa tako ne može ni socijalizam i stoga će uvesti sistem mjera za podnošenje odgovornosti. U socijalizmu svi radnici podnose odgovornost za gubitak obrtnog novca kompanije i zajednički ga nadoknađuju pomoću bodova minulog rada koji posjeduju.

Proizvodnja koja je namijenjena nepoznatom potrošaču ne mora se odmah plasirati na tržištu. U tom slučaju promet robe može trajati duže od mjesečnog perioda obračuna, pa poduzeće može ostvariti manju dobit od količine utrošenih obrtnih sredstava u periodu obračuna. Međutim, kako svako poduzeće posluje kontinuirano, može na temelju naplate proizvedene robe iz nekog prošlog perioda proizvodnje, ostvariti potrebnu dobit i osigurati povrat obrtnih sredstava.

Odgovornost radnika treba preuzeti neovisno o cikličkim oscilacijama dobiti. Svako poduzeće u toku godinu dana uzima obrtna sredstva onoliko puta koliko je potrebno i vraća ih po ostvarenoj dobiti na tržištu. Ukoliko poduzeće u periodu od godinu dana ne uspiju vratiti sva obrtna sredstva tada se razlika između posuđenih i vraćenih sredstava odbija od posjeda bodova minulog rada svih radnika proporcionalno koeficijentu

odgovornosti. U slučaju gubitaka poduzeća veći koeficijent odgovornosti radnika donosi veći gubitak bodova minulog rada i niži dohodak. I obratno, manji koeficijent odgovornosti radnika u slučaju novčanih gubitaka poduzeća donosi manji gubitak količine bodova minulog rada i manji pad visine dohotka. Inicijator pogrešne odluke će dopunski biti sankcioniran lošom ocjenom radnika i posebnih komisija. Na taj način uzimanje obrtnih sredstava za sobom povlači veliku odgovornost cijelog kolektiva što je uvjet produktivnog poslovanja. Tehnika oduzimanja bodova minulog rada radnika je detaljno je prikazana u poglavlju „Razvoj privrede."

Ne neostvarenje predviđene dobiti uslijed elementarne nepogode kao što su potresi, poplave i požari, nebi se trebali smatrati gubicima privrede pa se isti nadoknađuju iz fonda novčanih rezervi komune.

Količina obrtnih sredstava u rezervnom fondu komune je uvijek ograničena i zato se može dogoditi da pojedini proizvođači ne osiguraju potrebna obrtna novčana sredstva. Privreda bez obrtnih novčanih sredstava ne može proizvoditi pa bi se pogoni trebali zatvoriti. U tom slučaju komuna predviđa rezervni izvor dodjele obrtnih novčanih sredstava iz fonda namijenjenog razvoju privrede. Ukoliko im ni tada ne pođe za rukom da se izbore za potrebna obrtna novčana sredstva, tada ih proizvođači mogu zatražiti od privatnih banaka sa tržišnom kamatom.

Međutim, kako će se obrtna sredstva komune raspodijeliti beskamatno, tako će potražnja za kreditima sa kamatom padati a posjednici akumuliranog novca će imati teškoće da ostvare proviziju. Tada će posjednici novca imati veći interes da svoj novac zamjenjuju za bodove minulog rada čime će komuna ostvariti veća novčana sredstva za beskamatno kreditiranje privrede i potrošača. To će jačati socijalističku privredu

Na kraju treba reći da bez obzira koliko se privreda komune udruživala, tržišna privreda nikada neće biti neosjetljiva na kolebanje konjunkture. Zaoštravanjem uvjeta za podnošenje odgovornosti koje će donijeti radna konkurencija, neuspjesi proizvođača mogu biti izrazito nepogodni. Sa time u vezi proizvođači će morati tražiti veći stupanj sigurnosti privređivanja i nalaziti će je u proizvodnji za poznate potrošače.

Udruženi proizvođači će ispitati potrošače o njihovim potrebama te će postepeno organizirati proizvodnju po njihovoj narudžbi. Sa poznatom potrošnjom privreda može uspješno organizirati svoje djelovanje a radna konkurencija će omogućiti najuspješniju organizaciju rada. Treba naglasiti da će se takva proizvodnja roba odvijati u plansko tržišnoj ekonomiji.

3.1.2.2.6 Razvoj privrede

U kapitalizmu količina novca namijenjena investicijama ovisi o poduzetništvu vlasnika sredstava za proizvodnju a formiraju se izdvajanjem iz ostvarene tržišne dobiti poduzeća.

U socijalizmu društvo ostvaruje razvoj privrede izdvajanjem novčanih sredstava za razvoj privrede iz dohotka komune. Društvo neposredno raspodjeljuje zajednički dohodak komune na količinu novca namijenjenu potrošnji stanovnika komune i na novčana sredstva namijenjena razvoju privrede komune.

Ukoliko stanovništvo u cjelini bude težilo većem razvoju privrede tada će se izdvajati veća količina novčanih sredstava namijenjenih akumulaciji privrede u odnosu na potrošnju što bi ubrzalo razvoj privrede a smanjilo bi dohodak stanovništva pa tako i društveni standard. Iskazi svih stanovnika u funkciji njihove glasačke moći izraženoj bodovima minulog rada, upisani na internetsku aplikaciju centra za obradu podataka komune, se zatim sumiraju i tako neposredno utvrđuju količinu novca namijenjenog za individualnu i zajedničku potrošnju i razvoj privrede. Ovakva ekonomska politika omogućava svakoj komuni, bez obzira na stupanj ekonomske razvijenosti, da akumulira novac za razvoj vlastite ekonomije oslanjajući se na vlastite snage. Kad se profitna privreda razvije do tog stupnja da može osigurati ekspanzivnu proizvodnju koja će smanjiti potrebu društva da ulaže u razvoj, tada će se povećati količina novca namijenjena potrošnji. Tada bi rastao standard društva.

Možda je najznačajnija vrijednost takvog oblika raspodjele da se novac usmjerava demokratski, što znači da društvo u cjelini neposredno planira vlastiti razvoj. Takav oblik raspodjele novca će usmjeriti razvojnu politiku komune. Tako privreda dobija okvire usmjerenja razvoja pa može efikasno planirati vlastiti razvoj. Osim toga, tako će se prevladavati otuđenje u procesu proizvodnje nastalo kao posljedica donošenja autoritativnih odluka u društvu.

Novčana sredstva namijenjena razvoju privrede služe za privredne investicije kojima poduzeća dobavljaju nove strojeve, industrijska postrojenja i obrtna sredstva sa kojima ostvaruju veću produktivnost.

Sredstva namijenjena razvoju privrede potražuju rukovodioci poduzeća na temelju programa razvoja poduzeća. Program razvoja poduzeća sadrži definiranu količinu potrebnih novčanih sredstava, predviđanje porasta novčane dobiti kompanije i rok realizacije.

Kada se formira masa novca namijenjena razvoju privrede tada će se ona rasporediti poduzećima prema veličini K-razvoja po formuli:

$$\textbf{K-razvoja} = \frac{\textbf{Predvidjen a novcana dobit}}{\textbf{(Potrebna novcana sredstva) x (Vrijeme realizacij e)}}$$

Iz formule je vidljivo da se veća ostvarena dobit uz manja potrebna novčana sredstva i kraće vrijeme realizacije ostvariti veći K-razvoja. Raspodjela novca namijenjenog razvoju privrede se vrši tako da najveći K-razvoja osigura potrebnu investiciju, zatim dolazi slijedeći K-razvoja po veličini i tako dalje dok se novac namijenjen razvoju

privrede ne potroši. Novčana sredstva su ograničena tako da se ne mogu dodijeliti poduzećima koja ostvare manji K-razvoja od potrebnog. Takva poduzeća moraju čekati bolja vremena ili moraju povećati predviđenu dobit uz manja potrebna novčana sredstva i kraće vrijeme realizacije.

Kako se novčana sredstva namijenjena razvoju privrede obnavljaju u svakom periodu obračuna iz ukupne novčane dobiti komune ona se dodjeljuju bespovratno. Komuna će postati neki oblik humanističke korporacije a korporacije niti u kapitalizmu uglavnom ne naplaćuju sebi svoje investicije. Dovoljno je da poduzeća ostvare predviđenu dobit pa da sredstva namijenjena razvoju privrede nađu svoju društvenu opravdanost.

Socijalizam predviđa egzaktno utvrđene odgovornosti rukovodioca i radnika za korištenje zajedničkih novčanih sredstava. Ukoliko rukovodstvo poduzeća želi znatno povećati produktivnost proizvodnje predlažući uzimanje velike količine novca iz fonda za razvoj privrede, oni prvo moraju dobiti odobrenje od višeg rukovodstva kako bi se unapređenje privrede odvijalo koordinirano sa ostalom ekonomijom. Zatim će iznijeti radnicima svoj program razvoja kompanije i vlastitu odgovornost za njegovo provođenje izraženu sa K-odgovornosti. Veći K-odgovornosti može radnicima između ostalog dati veće povjerenje u plan rukovodstva.

Značajna novčana ulaganja će povećati odgovornost radnika u proizvodnim procesima, te će se oni izjašnjavati da li je mogu prihvatiti. Na temelju uvida u program rukovodstva i povjerenja u svoje rukovodstvo, radnici će izjasniti koliku visinu odgovornosti mogu preuzeti nudeći svoj K-odgovornosti. Pretpostavimo da radnici zadrže ili povećaju svoj K-odgovornosti to bi značilo da podržavaju program rukovodstva pa će se poduzeće natjecati za dobivanje novca namijenjenog razvoju privrede. Ako radnici smanje svoje K-odgovornosti, to bi značilo da nisu sigurni u investicijski program koji rukovodioci predlažu, što bi moglo odgoditi ili blokirati investiciju. Menadžeri će trebati uvjeriti radnike da prihvate njihov prijedlog objašnjavajući rizike i pogodnosti investicije.

Predloženi K-odgovornosti od radnika i rukovodstva će biti na snazi do isteka vremena potrebnog za realizaciju razvoja proizvodnje. Oni u tom periodu ne mogu samoinicijativno smanjiti niti povećati svoj K-odgovornosti za predviđenu produktivnost osim u slučaju kada su promjene produktivnosti zajednički usvojene.

Sredstva namijenjena razvoju privrede povećavaju produktivnost privrede pa tako i vrijednost novoproizvedene robe, što zahtjeva povećanje mase novca u opticaju za kupovnu novo proizvedenu robu. Porast količine novca u opticaju zahtjeva povećanje količine bodova minulog rada radnika. Novo stvorenu količinu bodova minulog rada treba raspodijeliti između radnika poduzeća i stanovništva, proporcionalno njihovim K-odgovornosti za doprinos u proizvodnji novonastale vrijednosti.

Privredna poduzeća imaju mjeru produktivnosti izraženu novčanom dobiti na tržištu. Po isteku vremena potrebnog za realizaciju predviđenog porasta produktivnosti, vrši se obračun uspješnosti poslovanja. Ukoliko poduzeće ostvari predloženu novčanu dobit, tada se takva dobit tretira kao trajno unapređenje rada koje trajno donosi veći dohodak i sa time radnici poduzeća stječu uvjete za dobivanje bodova minulog rada. Tada se

razlika između ostvarene predviđene dobiti i dobiti koju je poduzeće ostvarivalo prije investicije prikazuje kao porast dobiti. Tada se radnicima u poduzeću raspodjeljuje količina bodova minulog rada u veličini predviđenog porasta novčane dobiti poduzeća.

Međutim ukoliko profitna poduzeća komune ne ostvare predviđenu novčanu dobit u predviđenom vremenu sa korištenjem novca za razvoj privrede, tada se razlika između predviđene i ostvarene dobiti prikazuje kao gubitak. Tada se radnicima u poduzeću oduzimaju bodovi minulog rada u veličini neostvarenog profita poduzeća. Sa tim u vezi ako kompanija ostvari pola predviđene dobiti, ona će zaraditi pola očekivanih bodova minulog rada i u isto vrijeme izgubiti pola očekivanih bodova minulog rada. To znači da pola ostvarene produktivnosti ne donosi zaradu ni gubitak bodova minulog rada.

***

Produktivnost profitnih kompanija utvrđuje se novčanom dobit ina tržištu dok se produktivnost neprofitnih i državnih organizacija ostvaruju pogodnostima koje one ostvaruju komuni. U tu skupinu spadaju organi uprave, javna zaštita, obrazovanje, zdravstvo i slične djelatnosti. Proizvodi rada u organizacijama su besplatni za stanovništvo pa se njihova produktivnost ne može mjeriti novcem. Produktivnost rada organizacija se izražava ocjenom uspješnosti njihovog rada. U socijalizmu se produktivnost organizacija izražava ocjenom kvalitete proizvedenih usluga koje daju pojedinci izravno i specijalizirane arbitražne komisije.

Neprofitne organizacije također potražuju novčana sredstva namijenjena njihovom razvoju ali ne iz fonda razvoja privrede nego iz fonda zajedničke robne potrošnje. Ocjena uspješnosti neprofitnih organizacija može imati skalu vrijednosti ekvivalentnu novčanoj dobiti privrede, pa bi svako unapređenje njihove uspješnosti rada povećavalo indeks uspješnosti neprofitnih djelatnosti i obrnuto. Radnici u neprofitnim organizacijama također trebaju imati pravo na ostvarivanje porasta količine bodova minulog rada u slučaju porasta produktivnosti koja se izdvaja iz dobiti poduzeća privrede.

To znači da će neprofitne organizacije komune sudjelovati u dobiti ekonomije komune. Raspodjela dohodovnih bodova neprofitnom organizacijama određuje se usporedbom produktivnosti postignute u profitnom i neprofitnom sektoru, a zatim se nagrađuju ili kažnjavaju na temelju njihovog doprinosa društvu. U sistemu radne konkurencije takva komparacija će biti objektivna jer bi nepravda na tom polju dovodila do prelijevanja rada tamo gdje bi uvjeti rada bili povoljniji što nikome ne bi bilo u interesu.

Kada je poznata ukupna količina bodova minulog rada koja se pridodaje ili oduzima od radnika u svakom poduzeću i organizaciji, tada se uz pomoć kompjutorske tehnologije izračunavaju nagrade ili sankcije svakog radnika pomoću formule:

Radnik-1 : Radnik-2 : Radnik-3 : ... : Radnik-n =
K-odgov.-1 : K-odgov.-2 : K-odgov.-3 : ... : K-odgov.-n

A rezultat se dobije u obliku:

Radnik-1 = +/- Količina bodova-1
Radnik-2 = +/- Količina bodova-2
Radnik-3 = +/- Količina bodova-3
...
Radnik-n = +/- Količina bodova-n

Privatni poduzetnici podnose odgovornost za svoje poslovanje vlastitim kapitalom. Radnici zaposleni kod privatnika podnose odgovornost za svoj rad neposredno privatnom poduzetniku. Privatno poduzetništvo ne izdvaja novac za fond namijenjen razvoju privrede komune pa ne može ni koristiti ta novčana sredstva. Privatno poduzetništvo mora samostalno akumulirati novac ili ga posuditi od banaka sa kamatom.

Obzirom da će radna konkurencija u socijalizmu, biti najmanje jednako ili više produktivna od privatnog poduzetništva, može se očekivati da će privatno poduzetništvo gubiti produktivnu bitku sa socijalističkim poduzetništvom. Osim toga, u socijalizmu će rasti produktivna svijest radnika te će oni htjeti sami donositi odluke, podnositi odgovornost za svoje odluke, i participirati u raspodjeli profita poduzeća što u kapitalizmu ne mogu. Kako će u socijalističkom obliku vlasništva nad sredstvima za proizvodnju radnici imati znatno veća prava i slobode, može se očekivati da će privatni poduzetnici gubiti radnu snagu.

Tada će privatni poduzetnici biti prisiljeni prepuštati vlastita poduzeća komuni u zamjenu za ekvivalentnu količinu bodova minulog rada. Veća količina bodova minulog rada će donositi veći dohodak, veću mogućnost izbora radnog mjesta i općenito veće priznanje produktivne moći u društvu.

Primjena koeficijenta odgovornosti u socijalizmu predstavlja vrlo povoljnu zamjenu za burzovne špekulacije kapitalizma. Mogući dobici ili gubici bodova minulog rada, što je ekvivalent akcija u kapitalizmu, se vežu za uspješnost procjene produktivnosti vlastite kompanije. Socijalizam stavlja radnike u ravnopravniji položaj u procesu proizvodnje, umanjuje otuđenje u procesu proizvodnje a zajednička odgovornost doprinosi većem prosperitetu privređivanja.

Demokratsko planiranje i upravljanje nad privredom, puna zaposlenost uz radnu konkurenciju, riješeno pitanje odgovornosti radnika i nagrađivanje prema radu definitivno uklanjaju nedostatke poznatog socijalističkog i kapitalističkog oblika privređivanja. To će omogućiti razvoj socijalizma.

3.1.2.2.7 Raspodjela dohodaka

U kapitalističkom sistemu raspodjelu dohodaka reguliraju privilegirani vlasnici sredstava za proizvodnju koji svojom subjektivnošću umanjuju doprinose radnika u procesu proizvodnje koliko god mogu, što stvara eksploataciju radnika, donoseći probleme društvu.

U socijalizmu visina dohotka svakog radnika se bazira na objektivnoj cijeni rada i na ostvarenoj produktivnosti. U socijalizmu, jednaka ljudska prava zahtijevaju da komuna osigura dohodak svim stanovnicima kao mjeru osiguranja egzistencije.

Svi stanovnici komune su uključeni u sistem raspodjele dohodaka komune sa izuzetkom radnika u privatnim kompanijama jer oni zadržavaju profit koji ostvare. Privatne kompanije plaćaju porez kao što ga i danas plaćaju. Taj porez pripada komuni. On se koristi između ostalog za dohotke svih stanovnika komune.

Dohodci se utvrđuju pomoću cijene rada:

Cijena rada = (Vrijednost minulog rada) x (Cijena tekućeg rada)

Cijena rada utvrđuje se produktom vrijednosti količine bodova minulog rada radnika i cijene tekućeg rada. Svaki radnik posjeduje onoliku količinu bodova koliko vrijedi njegov minuli rad zajedno sa vrijednošću minulog rada koji je naslijedio od svojih predaka. Količina bodova rada je datost sistema u kojem radnik sa većom vrijednošću minulog rada ostvaruje proporcionalno veći dohodak bez obzira koji posao obavljao. Bodovi minulog rada kreiraju humanistički oblik prihoda baziranog na vrijednosti minulog rada. Taj prihod može biti velik ali on neće biti na teret pojedinog poduzeća jer će se rasporediti na nivou komune kao što je to već objašnjeno u poglavlju “Cijena rada.“

Svaki radnik samostalno utvrđuje cijenu tekućeg rada uspoređujući radne pogodnosti i nepogodnosti sa drugim oblicima rada. Objektivnost vrednovanja cijene tekućeg rada se osigurava sa radnom konkurencijom u kojoj pravo na rad ostvaruje radnik koji, uz jednaku produktivnost, zahtjeva manju cijenu tekućeg rada.

U socijalizmu svi stanovnici ostvaruju egzistencijalnu sigurnost dohotkom pa je stoga potrebno formirati i cijenu tekućeg rada nezaposlenog stanovništva. Kako nezaposleni stanovnici komune neposredno ne privređuju tako ne mogu samostalno utvrđivati vlastite cijene tekućeg rada. Svaka aktivnost će se smatrati za rad. Cijenu tekućeg rada nezaposlenog stanovništva utvrđuje rukovodstvo komune uz suglasnost skupštine komune. To će biti učinjeno prema radnim potrebama i mogućnostima komune, odnosno tako da uravnoteži ponudu i potražnju za radom u komuni. Ukoliko stanovnici komune ne bi bili dovoljno zainteresirani za rad, rukovodstvo bi smanjilo cijenu tekućeg rada nezaposlenog stanovništva što bi im smanjilo dohodak pa bi dohodovno porasla radna zainteresiranost stanovnika.

Obratno, ukoliko bi radna zainteresiranost radnika bila prevelika rukovodstvo može povećati cijenu tekućeg rada nezaposlenih pa bi opao dohodovni interes za radom radnika. Rukovodstvo komune može dati veću cijenu tekućeg rada učenicima i studentima što bi stimuliralo obrazovanje. Cijena tekućeg rada invalida i starijih osoba se regulira u okviru socijalne politike komune. Komuna više neće imati klasično penzijsko osiguranje jer u priloženom sistemu svaki čovjek prima dohodak čak i ako ne radi. Isto tako čovjek će raditi dokle god hoće i može, bez obzira na godine starosti.

***

Na kraju visina dohotka svakog radnika ovisi o K-dohotka. K-dohotka svakog radnika ovisi o omjeru ostvarene i predviđene produktivnosti radnika, poduzeća i komune u funkciji odgovornosti radnika za ostvarenu produktivnost. K-dohotka radnika može se prikazati formulom:

$$\textbf{K-dohotka_R} = \frac{\textbf{Ostvarena produktivn ost radnika}}{\textbf{Potrebna produktivn ost radnika}} \ \textbf{(f-odgovornosti)}$$

K-dohotka utvrđuje odnos ostvarene i predviđene produktivnosti radnika u funkciji odgovornosti radnika.

Produktivnost se iskazuje u bilo kojim prihvaćenim radnim veličinama koji ukazuju na broj i kvalitete proizvoda u privrednim poduzećima i usluga u neprofitnim radnim organizacijama. Tamo gdje se produktivnost ne može egzaktno utvrditi količinom i kvalitetom proizvoda odnosno usluga, tamo se produktivnost može odrediti međusobnim ocjenjivanjem produktivnosti rada radnika. Sistem ocjenjivanja se može tako formirati da raspon ocjena ukazuje na produktivnost rada podjednako kao kod egzaktnog utvrđivanja količine i kvalitete proizvedene robe.

Međusobno ocjenjivanje stanovništva donosi svakom stanovniku ravnopravnu moć odlučivanja što uvodi novi oblik anarhično demokratskog odnošenja u društvu. Svaki pojedinac može pomoću ravnopravne moći ocjenjivanja postati tužilac i okrivljeni bez prava žalbe. Utjecaj pojedine ocjene na dohodak stanovnika ne može biti veliki, dapače on će biti mali jer okrivljeni nema pravo da se brani ali će biti dovoljno visok da formira respekt čovjeka prema čovjeku. Takav respekt će ostvariti put prema većim pogodnostima u društvu. Sistem ocjenjivanja će prisiliti čovjeka da smanji vlastite mane i poveća vrline u odnošenju sa društvom u najširem smislu.

Ukoliko se ostvarena produktivnost izjednači sa potrebnom produktivnošću tada je K-dohotka = 1. U tom slučaju će ostvareni dohodak odgovarati predviđenom dohotku. Ako ljudi ne dobiju nikakvu ocjenu, smatrat će se da su ostvarili potrebnu produktivnost. Ukoliko je ostvarena produktivnost veća ili manja od potrebne tada će dohodak radnika biti veći ili manji od predviđenog.

Na kraju visinu K-dohotka ovisi o K-odgovornosti radnika koji radnici sami određuju. Matematički se može odrediti funkcija koja će radniku koji izjasni mali K-odgovornosti donijeti približno dohodak koji je tražio bez obzira na ostvarenu produktivnost. Sa porastom K-odgovornosti će mu se povećati dohodak u slučaju porasta njegove produktivnosti ili će mu se smanjiti u slučaju pada produktivnosti. Naravno, veći K-odgovornosti daje veću konkurentsku moć za obavljanje svakog rada.

***

Dohodak radnika će ovisiti i o produktivnosti poduzeća. Produktivnost poduzeća može se prikazati isto kao i produktivnost radnika. Formula može imati oblik:

$$\textbf{K-dohotka} = \frac{\textbf{Ostvarena produktivn ost poduzeca}}{\textbf{Potrebna produktivn ost poduzeca}} \ \textbf{(f-odgovornosti)}$$

K-dohotka utvrđuje odnos ostvarene i predviđene produktivnosti poduzeća u funkciji odgovornosti svakog radnika.

Produktivnost profitnih poduzeća se izražava pomoću ostvarene novčane dobiti na tržištu. Novčana dobit predstavlja najefikasniji način ocjenjivanja produktivnosti odnosno vrijednosti rezultata rada u današnjem društvu.

Radnici ostvaruju predviđeni dohodak u slučaju ostvarenja predviđene produktivnosti, odnosno ako prodaju tekuću proizvodnju na tržištu. Naravno, to bi zahtijevalo veliku brzinu obrta sredstava ili praktično proizvodnju za poznate potrošače. Kako cjelokupna proizvedena roba teško može naći kupca u vremenu periodičnog obračuna, određeni dio robe će biti prodan u nekom drugom obračunskom periodu, te će ostvariti dobit u nekom drugom periodu obračuna. Međutim, može se pretpostaviti da je iz perioda minulog rada ostala roba koja se plasira u sadašnjem periodu obračuna i donosi dobit u sadašnjem periodu.

Ako ostvarena novčana dobit poduzeća na tržištu bude jednaka predviđenoj novčanoj dobiti na tržištu tada će K-dohotka biti jednak 1 (jedan) pa će ostvareni dohodak poduzeća biti identičan predviđenom dohotku. Ukoliko se formulom ustanovi K-dohotka veći ili manji od 1 (jedan), tada će i dohodak poduzeća biti proporcionalno veći ili manji od predviđenog.

Sistem radne konkurencije na tržištu rada osigurava ujednačenu raspodjelu svih radnih pogodnosti i nepogodnosti radnih mjesta u jednoj kompaniji. Ali ako neka kompanija ima značajno bolja sredstva za proizvodnju nego druga kompanija radnici u bolje opremljenoj kompaniji mogu ostvariti viši dohodak nego radnici koji imaju zastarjelu tehnologiju. U tom slučaju radnici bi bili više zainteresirani za rad u bolje opremljenim kompanijama. Zato će rukovodstvo komune organizirati proizvodnju u poduzećima komune tako da jednako vrijedan rad definiran produktivnošću i bodovima minulog rada ostvaruje jednaki dohodak. U tu svrhu rukovodioci mogu tehnološki unaprijediti

poduzeća koja imaju slabiju materijalnu opremljenost rada ili mogu prelijevati dohodak između kompanija u toj mjeri da osiguraju ujednačenu dohodovnu zainteresiranost radnika za sva radna mjesta.

Pomoću koeficijenta produktivnosti se mogu regulirati i drugi oblici uspješnosti proizvodnje koje se ne mogu prikazati novčanom dobiti na tržištu a koji bi regulirali: zaštitu čovjekove okoline od zagađenja, odstupanja od standarda kvalitete robe, itd.

Države razvijaju propise koji utvrđuju pravila proizvodnje a socijalizam će takve standarde intenzivirati. Osim toga socijalizam će unaprijediti efikasnost takve regulacije. Posebne komisije će prihvatiti državne standarde, analizirati moguća odstupanja od takvih standarda i predložiti intenzitet utjecaja svakog odstupanja od standarda na K-dohotka poduzeća. Naročito će biti važno utvrditi kriterije za zaštitu čovjeka i njegove okoline. Na kraju će takvi propisi biti usvojeni u skupštini komune.

Važno je napomenuti da sistem ne predviđa birokratsko ocjenjivanje svih proizvođača jer bi se tako formirao ogroman birokratsko administrativni aparat. Ocjenjivanje poduzeća mogu vršiti i stručne službe koje po slučajnom odabiru ili prijavi, odstupaju bilo pozitivno ili negativno od utvrđenih standarda. Poduzeća koja ne dobiju nikakvu ocjenu tretiraju se kao da posluju u okviru predviđene produktivnosti i usvojenog standarda poslovanja.

Sistem također predviđa slobodno ocjenjivanje onih poduzeća koja po mišljenju korisnika njihovih proizvoda odstupaju bilo pozitivno ili negativno od usvojenih standarda. Svaki čovjek će imati podjednaku moć ocjenjivanja poduzeća. Ako čovjek ocjeni pozitivno ili negativno poduzeće koje ima 1000 radnika, njegova ocjena će utjecati na nagrađivanje ili kažnjavanje svih tih radnika sa 1/1000 utjecaja koji njegova ocjena ima na pojedinca. Utjecaj takve ocjene će biti vrlo mali ali će postojati i biti će dovoljan da unaprijedi proizvodne procese.

Analogno ostvarenoj dobiti na tržištu, poduzeća koja budu proizvodila društveno prihvatljivije proizvode po usvojenim standardima će ostvariti ocjenu produktivnosti veću od 1 pa će ostvariti veći dohodak i obratno, poduzeća koja budu društveno ne prihvatljivija ostvariti će manju ocjenu od 1 i sa time i manji dohodak. Obračun ostvarene produktivnosti se može prikazati u neograničenom broju faktora koji će na kraju međusobnim produktom dati finalnu vrijednost K-dohotka.

Upotrebom koeficijenata poduzeća mogu efikasno podnositi odgovornost dohotkom za zagađenje okoline ili lošu kvalitetu proizvoda. Poduzeća koja zagađuju okolinu ili proizvode nekvalitetne proizvode, će ostvariti ovisno o utjecaju koje takvo odstupanje od standarda ima, niži dohodak od onoga što bi ga trebali dobiti na osnovu financijske dobiti. Radnici će dopunski biti sankcionirani gubitkom bodova minulog rada. Takva poduzeća će morati konkurirati za sredstva namijenjena razvoju privrede u funkciji neprofitabilnog porasta produktivnosti izraženog ocjenom kako bi otklonili nedostatke svog privređivanja.

Kapitalizam se snažno suprotstavlja zaštiti čovjekove okoline zato jer poskupljuje proizvodnju. Zbog kvaliteta koje pruža društvu, socijalizam može biti prihvaćen od svih

komuna svijeta. Tako će se osigurati da planeta Zemlja bude čista i zdrava.

Neprofitne organizacije uglavnom nemaju mjerilo produktivnosti rada. U ovu grupu spadaju vladine ustanove, obrazovanje, zdravstvo, i sve ostale uslužne djelatnosti koje ne ostvaruju dohodak neposredno na tržištu nego su dotirani iz budžeta.

Neprofitne organizacije treba staviti u podjednake uvjete privređivanja kao profitna poduzeća. Produktivnost neprofitnih organizacija se može izraziti ocjenom uspješnosti rada. Ocjenu daju korisnici usluga, udruženja korisnika i stručnih ustanova. Ocjena uspješnosti rada neprofitnih organizacija se može prikazati koeficijentom podjednako uspješno kao prikaz rada profitnih poduzeća. Upotrebom koeficijenata može se komparirati uspješnost poslovanja profitnih poduzeća i neprofitnih organizacija i na temelju toga vršiti nagrađivanje prema vrijednostima ostvarenog rada.

***

Svi stanovnici komune podnose odgovornost za produktivnu orijentaciju komune. Koeficijent ostvarene produktivnosti komune može se izraziti formulom:

$$\textbf{K-dohotka_K} = \frac{\textbf{Ostvarena produktivn ost komune}}{\textbf{Potrebna produktivn ost komune}} \ \textbf{(f-odgovornosti)}$$

K-dohotka_K utvrđuje odnos ostvarene i predviđene produktivnosti komune u funkciji odgovornosti radnika.

Taj koeficijent nema tako velikog utjecaja na raspodjelu dohotka unutar komune. Razlike se formiraju samo prema stupnju odgovornosti koji pojedini radnik preuzima za vlastitu i zajedničku produktivnost. Utvrđivanje K-ostvarene produktivnosti komune biti će značajnije kod udruživanja komuna i vršenja raspodjele dohotka među komunama.

Na nivou komune produktivnost se izražava ukupnom ostvarenom novčanom dobiti privrede. Moguće je proširiti mjerenje produktivnosti komune polifunkcionalnim sistemom koji ocjenjuje kvalitetu života kao što su zagađenost-čistoća komune, pismenost-nepismenost stanovnika, zakonitost-nezakonitost djelovanja stanovnika, itd. Također je pomoću K-dohotka komune moguće subvencionirati slabije razvijene komune. Tako bi se povećao dohodovni interes radnika za život i rad u takvim komunama. Čak je moguće regulirati natalitet komune. Ukoliko komuna ima preveliki ili prenizak natalitet on se može regulirati pomoću K-dohotka_K.

Definiranje takvih kategorija, njihova regulacija i implementacija će biti zadatak saveznog parlamenta. Definirane kategorije vrijednosti omogućile bi efikasnije sprovođenje socijalne, ekonomske, ekološke, kulturne i svih ostalih politika udruženih komuna.

***

Dohodak svakog radnika u socijalizmu i svakog stanovnika komune može se prikazati koeficijentom pomoću formule:

K-dohotka = (Cijena rada) x K-dohotka_R x K-dohotka_P x K-dohotka_K

Iz formule je vidljivo da K-dohotka svakog radnika ovisi o predviđenoj cijeni rada i o koeficijentu ostvarene produktivnosti na nivou radnog mjesta, poduzeća i komune u funkciji odgovornosti za ostvarenu produktivnost. Primjenom kompjuterske tehnologije se može brzo izračunati visina koeficijenta dohotka svih radnika bez obzira na količinu faktora koji dohodak određuju.

***

Socijalizam dopušta proizvodnju samostalnog privatnog poduzetništva. Radna mjesta u privatnom poduzetništvu su u vlasništvu privatnih poduzetnika i ne mogu biti subjekt natjecanja radnika. Vlasnik poduzeća zapošljava radnike prema svojim potrebama.

Po ostvarenju novčane dobiti na tržištu privatni poduzetnici zadržavaju obrtna novčana sredstva prema potrebama. Oni također zadržavaju novčana sredstva za unapređenje i amortizaciju proizvodnje. Oni imaju obavezu plaćati poreze na dobit i privatnu imovinu kao što je rade danas.

Porezom ostvarena novčana sredstva od privatnih kompanija su namijenjena dohodcima zaposlenih radnika u neprivredi, nezaposlenim radnicima, zatim za zajedničku potrošnju komune i saveznu potrošnju. Visina poreza za samostalne privatne poduzetnike će biti proporcionalna davanjima koje izdvaja socijalisti[ka kompanija komune. Visinu izdvajanja određuje neposredno stanovništvo komune. Vlasnik privatnog poduzeća može odlučiti da samostalno raspoređuje dohotke svojim radnicima ili se može uključiti u zajedničku raspodjelu dohodaka stanovnika komune.

Ukoliko samostalno privatno poduzetništvo u svom radu koristi naprednu tehnologiju proizvodnje nepoznatu javnosti, ono može ostvariti veću novčanu dobit na tržištu od socijalističkih poduzeća. Takvo privatno poduzetništvo može opstati u socijalizmu i privlačiti radnu snagu.

Međutim, novopredloženi oblik ekonomije će investirati novac u vlastiti razvoj koliko god to bude potrebno. Sistem radne konkurencije će razviti ekonomiju do te mjere da da će postati produktivnija od samostalnog privatnog poduzetništva. U trenutku kada samostalni privatni poduzetnici ostvare manji profit od poduzeća u društvenom vlasništvu, smanjivati će se broj dohodovno zainteresiranih radnika za zapošljavanje kod privatnih poduzetnika. Pridoda li se tome sloboda izbora rada radnika koju socijalizam nudi, zatim mogućnost donošenja odluka o radu, zatim pravo radnika na samostalno odlučivanje o visini dohodaka, pravo radnika na raspodjelu profita poduzeća koji socijalizam nudi, broj zainteresiranih radnika za rad kod privatnih poduzetnika će padati.

Ukratko, novi sistem će potisnuti privatnike sa tržišta i preuzeti njihove najbolje radnike. Može se očekivati sa velikom sigurnošću da će samostalni privatni poduzetnici potražiti spas u ustupanju vlasništva nad sredstvima za proizvodnju društvu u zamjenu za ekvivalentnu količinu bodova minulog rada. Veći broj bodova minulog rada će im osigurati veći dohodak, veću konkurentsku moć za izbor rada i bolji život.

***

Novac namijenjen dohodcima svih stanovnika komune formira se na nivou administrativnog centra komune izdvajanjem iz dohotka komune. Količina novca se utvrđuje neposrednim iskazom stanovnika izdvajanjem iz ukupne novčane mase namijenjenoj prometu robe i usluga u komuni.

Dobivena količina novca namijenjena dohodcima stanovnika komune načelno treba odgovarati predviđenoj količini novca namijenjenih dohodcima stanovnika jer se sistem bazira na cijeni rada koji odgovara dohotku radnika. Međutim, zbog različito ostvarenih produktivnosti moguća su odstupanja tako da za ukupni dohodak svih stanovnika bude na raspolaganju više ili manje novca nego što je predviđeno.

Problemi sa takvim odstupanjima se mogu riješiti tako da se cjelokupni iznos novca namijenjen dohodcima rasporedi među radnicima proporcionalno njihovim definiranom K-dohotka. Na taj način više neće postojati manjak sredstava za isplate, kao ni problemi u provođenju dohodovne politike. Količina novca namijenjena za dohotke će biti raspoređena ljudima proporcionalno njihovom udjelu u proizvodnji, a ljudi će biti uvjereni da je raspodjela dohodaka pravedna.

Tehnika raspodjele dohodaka može se ostvariti iz kompjutorskog centra komune. Utvrđivanje stvarnog dohotka može se vršiti prema formuli produženog omjera:

Dohodak-1 : Dohodak-2 : Dohodak-3 : .... : Dohodak-n =
K-dohotka-1 : K-dohotka-2: K-dohotka-2 : ... : K-dohotka-n

Iz ukupne mase novca predviđene dohodcima i prikazanog produženog omjera K-dohodaka koji može imati i milionski broj članova može se, primjenom kompjutorske tehnologije, brzo i precizno izračunati dohodak svakog radnika u obliku:

Dohodak-1 = Vrijednost-1
Dohodak-2 = Vrijednost-2
Dohodak-3 = Vrijednost-3
...
Dohodak-n = Vrijednost-n

Dobiveni dohodak iskazuje vrijednost rezultata rada svakog stanovnika komune u određenom novčanom iznosu.

Centralizacijom sistema raspodjele dohodaka, omogućava se primjena jedinstvenih kriterija raspodjele po principu da jednakom radu pripadaju jednaki dohodci. Dobit koja u kapitalizmu donosi pogodnosti vlasnicima sredstava za proizvodnju u najvećoj mjeri sada se raspoređuje na društveno prihvatljiv način. Socijalizam će pravedno raspodijeliti prihode svim ljudima. Eksploatacija ljudi više neće postojati.

Ni jedan rad nije neovisan pa se stoga ni dohodak proizašao iz rezultata zajedničkog rada ne treba neovisno raspoređivati. Raspodjela dohodaka pomoću produženog omjera i koeficijenata omogućava da se ukupna količina novca namijenjena dohodcima u komuni elastično rasporedi među stanovnicima komune proporcionalno cijeni uloženog rada i odgovornosti radnika za ostvarenu produktivnost bez ostvarenja viška ili manjka novčanih sredstava u završnom obračunu.

Završnu riječ u raspodjeli dohotka treba imati stanovništvo komune neposrednim izjašnjavanjem visine minimalnog dohotka. Srednja dobivena vrijednost iskaza svih stanovnika u funkciji njihove glasačke moći odlučivanja koja se u ekonomiji utvrđuje pomoću vrijednosti minulog rada, bi predstavljala najmanji dohodak neophodan da se svakome osigura egzistencija.

Niski minimalni dohodak stanovnika bi povećao radnu angažiranost, pa bi tako produktivnost privrede i društveni standard rastao. Sa druge strane, velika produktivnost može formirati zasićenje tržišta, što smanjuje radne potrebe. Tada bi stanovništvo moglo povećati najniži dohodak. Obzirom da količina novca namijenjena dohodcima svih stanovnika ograničena, porast minimalnog dohotka smanjuje razliku među dohodcima. Primjenom produženog omjera razlike u visini dohodaka će se proporcionalno povećavati ili smanjivati prema potrebama društva. Manji rasponi među dohodcima će smanjiti radnu angažiranost baziranu na dohodcima dok se ne uravnoteži ponuda i potražnja rada.

Sa ovim se završava kompleksan pristup utvrđivanja raspodjele dohodaka u socijalizmu isključujući radnike u privatnim kompanijama koji zadržavaju svoje dohotke. Dobivena vrijednost izražava visinu dohodaka svih stanovnika. Dohodci radnika mogu biti javno prikazani ili držani u tajnosti po opredjeljenju društva i svakog pojedinca posebno. Svaki stanovnik koristi vlastiti dohodak po slobodnoj volji.

3.1.2.2.8 Upotreba nekretnina

Nekretnine su čovjeku potrebne za zadovoljenje egzistencijalnih potreba kao i za dosezanje većih pogodnosti. Korištenje nekretnina donosi velike pogodnosti i zato ih čovjek osigurava vlasništvom. Vlasništvo lako poprima subjektivna obilježja kojima čovjek sebi pripisuje veću moć nego što je objektivno ima u prirodi. Takvo vlasništvo postaje otuđeno od svoje prirode i otuđuje čovjeka od njegove prirode. U otuđenom društvu, u društvu koje razvija posjedovanje, vlasništvo nad nekretninama postaje jednostavan, efikasan i priznat oblik prezentacije čovjekove moći. U takvom društvu čovjek postaje ono što ima. Otuđene potrebe ljudi su nezasitne što rezultira u borbama između ljudi za prisvajanje vrijednijih nekretninama i bespoštednom eksploatacijom

prirodnih resursa koju planeta Zemlja ne može trpjeti.

Stanovnici koji nisu stekli vlasništvo nad stambenim prostorom su prisiljeni da uđu u najamni odnos sa vlasnicima nekretnina. Oni plaćaju rentu po tržišnom principu ponude i potražnje koja vlasnicima nekretnina donosi prihode. Iako tržišna renta doprinosi racionalnom korištenju nekretnina ona nije dovoljno društveno prihvatljiva jer veliča otuđene vrijednosti koje su po svojoj prirodi nezasitne i tako stvara probleme u društvu.

Poznata alternativa privatnom vlasništvu nad nekretninama je društveno vlasništvo socijalizma. Društveno vlasništvo bi trebalo podrazumijevati podjednako pravo korištenja nekretnina svim ljudima ali socijalizam nije stekao znanje kako da to efikasno sprovede u djelo. Osim toga društvo nije pronašlo prihvatljiv način podruštvljenja privatnog vlasništva pa je provodilo revolucije koje su privatnim vlasnicima oduzimale nekretnine. Ono u osnovi predstavlja otimanje akumulirane vrijednosti minulog rada vlasnika nekretnina i kao takvo predstavlja nepravdu počinjenu u ime jednakosti među stanovnicima. Ta nepravda je donijela brojne nepogodnosti u društvu.

Nadalje, treba naglasiti da društvo nije uspjelo riješiti probleme raspodjele stambenog prostora u društvenom vlasništvu. Izgradnja i korištenje nekretnina određuje se administrativno birokratskim aparatom. Kandidati u pravilu čekaju godinama dok ne steknu pravo korištenja stambenog prostora. Birokratska struktura je nesposobna da prati promjene stambenih potreba stanara i još više da ih zadovolji. Rezultat takve društvene politike je neracionalna raspodjela i nesrazmjer u raspodjeli nekretnina što uvijek rezultira privilegijama povlaštenih članova društva. Naravno da takvo stanje također razvija otuđenje i antagonizam u društvu. Treba naglasiti da korisnici stambenog prostora u društvenom vlasništvu nisu vlasnici stanova pa nemaju potrebu da održavaju stambene prostore i nemaju dovoljno odgovoran odnos prema istima.

Pravo korištenja nekretnina u društvenom vlasništvu je općenito neefikasnije od privatne rentijerske raspodjele. Efikasna politika korištenja nekretnina u društvenom vlasništvu može se omogućiti novom socijalističkom politikom korištenja nekretnina.

***

U socijalizmu se pravo na rad utvrđuje radnom konkurencijom. Analogno tome, korištenje objekata individualnog standarda se treba vršiti najamnom konkurencijom korisnika nekretnina. Najamna konkurencija korisnika nekretnina zahtjeva udruženo vlasništvo stanovnika komune nad nekretninama. To je moguće ostvariti dobrovoljnom zamjenom vlasništva nad nekretninama za socijalističke bodove minulog rada što bi formiralo društveno vlasništvo nad nekretninama.

Ukoliko ne žele, privatni vlasnici nad nekretninama ne moraju prodati svoje vlasništvo komuni. U tom slučaju samostalno koriste nekretnine i plaćaju porez na njih kao što ga i danas plaćaju. Međutim, vlasništvo nad nekretninama više neće predstavljati najširi oblik prezentacije moći čovjeka već će to biti socijalistički bodovi minulog rada. Prodaja privatnog vlasništva povećava količinu bodova minulog rada pa sa time povećava i

dohodak u socijalizmu. Posjedovanje veće količine bodova minulog rada će biti vrlo pogodno. Obzirom da se bodovi minulog rada nasljeđuju vlasnici nad nekretninama mogu naći veliki interes u prodaji nekretnina komuni.

Vrijednost nekretnina se procjenjuje prema tržišnoj vrijednosti i uz administrativnu kontrolu. Vlasnicima nekretnina sa mjestom boravka u drugim komunama se ne mogu dodjeljivati bodovi minulog rada zato što bi korist od minulog rada ostala u jednoj komuni a dohodovni teret bi se prenio u drugu komunu. Iz tog razloga vlasnicima nekretnina iz drugih komuna trebaju prodati svoje nekretnine tim komunama u zamjenu za novac u zajedničkom vlasništvu stanovnika tih komuna. Novac odbijen od prodaje nekretnina stanovnici mogu u svojim komunama zamijeniti za bodove minulog rada.

Najamna politika treba na jednostavan i brz način osigurati racionalno i društveno prihvatljivo korištenje nekretnina, u prvom redu stambenog i poslovnog prostora. Društvo treba osigurati slobodan uvid u vrijednost nekretnina. U informativnom centru komune može se voditi evidencija svih nekretnina sa tehničkim opisom, položajem i visinom najamnine.

Ista nekretnina može jednom čovjeku donijeti veće pogodnosti a drugom manje. Svaki stanovnik će licitirati u administrativnom centru komune za nekretninu od najvećeg vlastitog interesa u skladu sa svojim dohodovnim mogućnostima. Stanovnik koji ponudi najveću najamninu stječe pravo korištenja nekretnina.

Postupak stjecanja prava korištenja nekretnina je vrlo jednostavan. Najveća iskazana najamnina odmah stupa na snagu i odbija se sa dohodovnog računa korisnika privatno koričene nekretnine. U slučaju da nekretnina ima svog korisnika koji može i želi podnijeti porast najamnine za stambeni prostor on ostaje korisnik te nekretnine. Konkurent koji nije uspio zauzeti željeni stambeni prostor konkurira dalje za drugi stambeni prostor.

Svaka iskazana najamnina obavezuje korisnika nekretnine na određeni period korištenja po iskazanoj cijeni. Nakon proteklog perioda, korisnik nekretnine može spustiti visinu najamnine ukoliko mu to dozvoli potencijalni konkurentski korisnik nekretnine.

Korisnik stambenog prostora koji nije u mogućnosti ili ne želi pratiti najveću iskazanu najamninu mora prepustiti korištenu nekretninu jačem konkurentu u razumnom roku. U tom periodu on traži jeftiniju nekretninu za sebe. Napuštanje korištenja nekretnine je nepogodno ali će se u ime ostvarenja većih zajedničkih pogodnosti u društvu prihvatiti.

Konkurenciji korištenja nekretnina podliježu svi prostori koji mogu služiti za stambene i poslovne namjene. Ukoliko bi poduzeća ponudila veća novčana sredstva nego što bi ih dali stanari tada bi takva nekretnina postala poslovni prostor i obratno. Na taj način će tržište osigurati društveno najkorisniju upotrebu nekretnina.

Nekretnine kao što su poljoprivredna zemljišta i industrijski objekti podliježu radnoj

konkurenciji i stoga za takve objekte nisu potrebna najamna davanja kao drugi oblik konkurentskog utvrđivanja prava korištenja.

Društvenim prostorima i objektima kao što su administracija, uprava, sudovi, škole, zdravstveni objekti, klubovi utvrđuje se namjena korištenja odlukom delegata skupštine komune. Takve objekte koristi cijelo društvo namjenski i stoga oni ne podliježu konkurenciji korisnika.

Socijalizam ne treba rentu u kapitalističkom smislu kao oblik prihoda jer su nekretnine u vlasništvu cijelog društva. On također ne treba rentu kao novčana sredstva za izgradnju i održavanje nekretnina jer se takva sredstva izdvajaju iz fonda zajedničke potrošnje. Socijalizam treba rentu samo za regulaciju prava korištenja nekretnina.

Ukupna suma novca namijenjena najamninama svih nekretnina u komuni se utvrđuje sumom neposrednih iskaza svih korisnika nekretnina. Taj novac treba rasporediti stanovništvu komune proporcionalno visini njihovih dohodaka a zatim je pribrojiti njihovim dohodcima. To znači da će svaki stanovnik komune ostvariti udio iz sume novca namijenjenog svim najamninama koji je proporcionalan njegovom dohotku. Radnik koji ostvaruje veći dohodak više je doprinio razvoju društva pa sa time ima veće pravo na korištenje nekretninama što ostvaruje dobitkom veće količine najamnog novca. Masa novca namijenjena najamnim davanjima će se u cijelosti ubirati neposredno sa dohodovnog računa stanara. Stoga ona neće ometati ravnotežu između kupovne moći ljudi i vrijednosti proizvedene robe u komuni.

Raspodjela nekretnina će ovisiti o razlikama u visini dohotka stanovnika komune i o vrijednosti odnosno potrebnosti nekretnina. Veće razlike u dohodcima će omogućiti veće razlike u moći najamnog davanja pa tako i veće razlike u korištenju nekretnina.

Stambene prostore unajmljuju porodične zajednice. Svaki član porodice ostvaruje dohodak u komuni. Sa time u vezi, veće porodične zajednice ili grupe ljudi ostvaruju veći dohodak i veću mogućnost korištenja nekretnina.

Predloženi sistem raspodjele nekretnina predstavlja najefikasniju, najpravedniju i najprihvatljiviju raspodjelu nekretnina bez obzira na odnos količine stambenih prostora i količine stanara jer konkurencija korisnika na tržištu nekretnina uravnotežuje pravednu raspodjelu. Ovakav oblik najamnine će prihvatiti sve pozitivne osobine poznatog privatnog i društvenog rentijerstva i odbaciti sve negativnosti što će doprinijeti prosperitetu društva.

Konkurencija korisnika nekretnina bi formirala objektivnu vrijednost nekretnina. Tamo gdje je prometna vrijednost nekretnina veća, postoji veći interes stanovništva, što predstavlja dobar pokazatelj za usmjeravanje novčanih sredstava za izgradnju nekretnina. Izgradnja, rušenje i adaptacija nekretnina vrši se iz fonda zajedničke robne potrošnje.

Život u ovakvom sistemu će omogućiti svakom stanovniku da praksom ispita stvarnu

potrebnost nekretnina i da demistificira otuđene premise sagledavanja vrijednosti nekretnina. Takva orijentacija može smanjiti prometnu vrijednost nekretnina i reducirati je na upotrebnu vrijednost a tada društvo može osigurati zadovoljenje potreba za nekretninama svih stanovnika.

3.1.2.2.9 Zajednička potrošnja

Svako društvo organizira službu koja zadovoljava kolektivne potrebe društva na određenom teritoriju. Kolektivnim službama su potrebna novčana sredstva za javnu potrošnju. Takva sredstva osigurava porezna politika koja proizlazi iz prodaje robe, dobiti poduzeća i prihoda radnika.

Vlast utvrđuje poreznu politiku na teritoriju na kojem ima suverenitet. U današnjim demokratskim poredcima narod bira svoje predstavnike na vlasti, a oni bi trebali zastupati njihove porezne interese. Međutim, u praksi izabrani predstavnici vlasti, su u pravilu skloniji slijediti svoje interese ili zastupati interese članova privilegiranog društva koji imaju snažan utjecaj na kreiranje politike.

Čak i ako se vlast jako trudi da zadovoljiti porezne potrebe društva, društvo ne utječe na poreznu politiku. Stoga je porezna politika otuđena od članova društva, i oni je ne mogu prihvatiti kao svoju. Ljudi su prisiljeni prihvatiti poreznu politiku koju kreiraju vlasti i stoga je doživljavaju kao nasilje nad vlastitim potrebama. Posljedica takvih okolnosti je nezadovoljstvo plaćanjem poreza i nedovoljno izgrađen odnos prema kolektivnom vlasništvu.

***

Socijalizam također treba poreznu politiku ali bi se ona bitno razlikovala od porezne politike u kapitalizmu. Novu poreznu politiku formira neposredno stanovništvo komune.

Ostvarena novčana dobit javnih poduzeća se registrira u administrativnom centru komune kako bi se utvrdila produktivnost svakog poduzeća a zatim se sav novac udružuje u javnoj banci komune. Udružena novčana sredstva omogućuju stanovništvu da upotrebom aplikacije preko interneta vrši raspodjelu zajedničkog novca za potrebe individualne i zajedničke potrošnje i za razvoj privrede. Rezultat definira kolektivnu monetarnu politiku i usmjerava zajedničko djelovanje.

Distribucija se odvija putem aplikacije putem interneta, gdje ljudi biraju željene vrijednosti unutar mogućih raspona vrijednosti koje odredi vodstvo komune i odobri njihova skupština. Stanovnik kojem treba više novca za kolektivnu potrošnju, će za nju izdvojiti više novca nego za druge potrebe. Značajnija količina novca namijenjena za kolektivnu potrošnju će u većoj mjeri zadovoljiti kolektivne društvene potrebe, ali će smanjiti količinu novca namijenjenog za individualnu potrošnju i za privredni razvoj. Suma vrijednosti koje stanovnici komune u funkciji glasačke moći dodijele za kolektivnu potrošnju će predstavljati ukupan iznos novca namijenjen za kolektivnu potrošnju.

Treba naglasiti da sredstva namijenjena zajedničkoj robnoj potrošnji služe isključivo za robnu potrošnju a ne za dohotke ljudi. Dohodci stanovnika isplaćuju se iz fonda individualne potrošnje. Osnovna raspodjela novca namijenjenog zajedničkoj potrošnji se dijeli na sredstva namijenjena održavanju i izgradnji zajedničkih objekata komune.

***

Novčana sredstva namijenjena održavanju je nadalje potrebno podijeliti između administracije komune, društvene zaštite, zatim zdravstva, obrazovanja, nauke, kulture, sporta i rekreacije, uređenja okoline, za potrebe prometnica i infrastrukture, transporta, i ostalih oblika potrošnje.

Moguće intervale vrijednosti za raspodjelu novca u pojedine grupe bi formiralo rukovodstvo komune. Rukovodstvo komune je dužno formirati granice minimalnih sredstava koje pojedine grupe zajedničke potrošnje moraju osigurati za vlastito funkcioniranje kao i optimalnu i maksimalnu moguću količinu novca potrebnu za pojedine oblike potrošnje.

Stanovnik komune koji procjeni da je za pojedini oblik zajedničke potrošnje potrebno izdvojiti veća novčana sredstva, kako bi se u većoj mjeri zadovoljile njegove individualne potrebe će izdvojiti za takve potrebe veću sumu novca na teret oblika zajedničke potrošnje koja je po njegovom mišljenju manje potrebna. Iskazane vrijednosti svih stanovnika komune se zatim obrađuju u administrativnom centru komune. Suma svih iskazanih vrijednosti po grupama u funkciji ekonomske glasačke moći stanovnika predstavljala bi odnos raspodjele novčanih sredstava.

Poznate sume namijenjene grupama zajedničke potrošnje će formirati određeni standard pojedinih grupa. Stanovnici će na temelju prakse spoznati da li je za potrebe pojedinih grupa potrebno povećavati ili smanjivati novčana sredstva. Svaka grupa zajedničke potrošnje ima masu sitnih i krupnih troškova i ograničenu sumu novca na raspolaganju. Stanovništvo u cjelini ne mora imati interes da vrši daljnju raspodjelu novca ali zainteresirani pojedinci mogu vršiti utjecaj na raspodjelu novca dokle god imaju interes.

Novac se također može raspoređivati djelatnostima koje njegovom upotrebom ponude najveće zadovoljenje društvenih potreba. Nešto slično principu raspodjele novca namijenjenog razvoju privrede. Ocjenu zadovoljenja društvenih potreba daju arbitražne komisije, ocjenjivački sudovi, udruženja i neposredno stanovništvo. U društvu u kojem ocjena rada utječe na dohodak ili još više na dohodovnu količinu bodova minulog rada korištenje novca namijenjenog zajedničkoj potrošnji će biti jako odgovorno.

Finalnu raspodjelu novčanih sredstava unutar pojedinih grupa će određivati nadležno rukovodstvo. Zbog izrazito velike odgovornosti rukovodstvo će koristiti novac namijenjenog zajedničkoj potrošnji u nekom obliku dogovora sa zainteresiranim stanovništvom. U socijalizmu rukovodioci će biti radnici koji više ne mogu zadovoljiti vlastite potrebe ako prethodno ne zadovolje društvene potrebe. Takav princip

predstavlja garanciju da će se konačna raspodjela čak i najmanjih sredstava namijenjena zajedničkoj robnoj potrošnji usmjeravati tako da na najefikasniji način zadovolje društvene potrebe.

***

Stanovništvo neposredno utječe i na izgradnju novih objekata od društvenog interesa. Izgradnja objekata društvenog standarda odnosi se na izgradnju svih zgrada, infrastrukture kao i dobavu opreme koja zahtjeva velika novčana sredstva. Sa time u vezi, što se stanovništvo u većoj mjeri izjasni za veću količinu novca namijenjenu zajedničkoj potrošnji, a u okviru nje za potrebe izgradnje, to će se moći više graditi objekti zajedničkog standarda i obratno.

Rukovodstvo komune će na temelju količine novca na raspolaganju i procjene društvenih potreba vršiti planiranje izgradnje novih objekata. Ono će definirati tehničke karakteristike i količinu novca potrebnog za izgradnju.

Obzirom da izgradnja zahtjeva veliku količinu novčanih sredstava, da angažira veliku količinu zajedničkog rada te da trajno unosi promjene u strukturi komune, ona treba da prođe neposredno izjašnjavanje stanovništva na referendumu. Svaki stanovnik će dati suglasnost za izgradnju kapitalnih ili skupih objekata a može se izjasniti o izgradnji bilo kojeg objekta u komuni. Kapitalni objekti će se izgraditi ukoliko većina stanovnika komune svojim glasom u funkciji dohodovne glasačke moći odobri izgradnju. Ostali objekti manjeg značaja će trebati samo većinu glasova od broja stanovnika koji se izjašnjavaju o izgradnji.

Predloženi sistem raspodjele novca za zajedničku robnu potrošnju se temelji na društvenom dogovoru što doprinosi konstruktivnoj orijentaciji društva. U socijalizmu stanovništvo po prvi put ima moć da neposredno upravlja zajedničkom potrošnjom. Takva moć će doprinijeti tome da stanovništvo prihvati zajedničku potrošnju kao svoju. U ovakvom sistemu zajedničko vlasništvo više nije otuđeno ni u jednom segmentu što će doprinijeti da stanovništvo prihvati svoju zajednicu. Treba naglasiti da čovjek voli više ono o čemu zna više, odnosno gdje djeluje više. U takvoj zajednici se može očekivati odgovoran odnos stanovništva prema zajedničkoj imovini.

Zajednička robna potrošnja je najracionalniji oblik potrošnje i omogućava najviši stupanj zadovoljenja društvenih potreba pa se može očekivati da će stanovništvo sa vremenom povećavati količinu novca namijenjenu zajedničkoj potrošnji što će doprinositi većem blagostanju društva.

***

Komuna je potpuno suverena u raspodjeli vlastitih sredstava za kolektivnu potrošnju. Međutim, komuna po svojoj političkoj pripadnosti predstavlja dio državne zajednice. Odnose sa drugim komunama ona regulira putem delegata u skupštini šire teritorijalne zajednice. Predstavnici svih komuna na teritoriji države utvrđuju zajedničku potrošnju na državnom nivou u saveznom parlamentu.

Sredstva za saveznu potrošnju su potrebna za budžet države. Novčana sredstva se koriste za potrebe administracije, državne obrane te za izgradnju i održavanje objekata od saveznog interesa. Kada se utvrde potrebna novčana sredstva za potrebe države ona se prikupljaju proporcionalno dohodcima komuna i upućuju saveznoj administraciji.

Raspodjelu novca na saveznom nivou kreira državno rukovodstvo a odobravaju je delegati komuna u saveznom parlamentu isto kao što to rade danas. Dakle na saveznom nivou stanovništvo komune ne bi imalo neposredan utjecaj na formiranje i raspodjelu novčanih sredstava za zajedničku potrošnju. Može se očekivati da će stanovništvo naviklo da neposredno odlučuje o raspodjeli zajedničke potrošnje na nivou komune zahtijevati pravo na takvo odlučivanje i na saveznom nivou. Neposredno odlučivanje stanovništva na saveznom nivou je tehnički lako izvodivo poput odlučivanja na nivou komune, ali zahtjeva kompatibilnost sistema odlučivanja. Drugim riječima ovakav ili sličan ekonomsko politički sistem bi trebale prihvatiti sve komune u državi.

3.2 Razotuđenje udruženih komuna

3.2.1 Udruživanje politike

Nastanak država gotovo da nikad nije imao veze sa demokracijom. Narod gotovo da nikad nije pitan u kojoj državi želi živjeti. Države su proizvod nametanja potreba vladara autokrata. Naravno da nije izlaz u negiranju država zbog njihovog nedemokratskog nastanka. Izlaz leži u njihovoj maksimalnoj demokratizaciji.

U današnjim državama prevladava parlamentarni oblik demokracije prihvaćen od društva kao najdemokratskiji oblik vlasti. Međutim, čovjek poslije obavljenog biranja lidera, delegata ili stranke nema nikakvog utjecaja na formiranje pravila zajedničkog djelovanja. Delegirani članovi u parlamentu provode posredan oblik demokracije koja se lako otuđuje od svojih izbornih programa. Današnja država je manje ili više zatvorena, autoritativna formacija koja sistemom veće ili manje presije održava koordinaciju otuđenog društvenog djelovanja. Takva država proizvodi autoritete, a sa njima i nepogodne pojave kao što su otuđenje, autarkiju, eksploataciju, protekcionizme, nacionalizme, destruktivnost.

Elementi politike i ekonomije kapitalizma su učinile napredak na demokratskom i ekonomskom planu, međutim oni se dalje ne mogu razvijati pa stoga predstavljaju kočnicu razvoja društva. Novi način društvenog odnošenja u komuni nalazi zamjenu i unapređenje za sve elemente politike i ekonomije kapitalizma i na taj način omogućava nastavak političkog i ekonomskog prosperiteta.

Treba se nadati da će ova knjiga zainteresirati neku fondaciju, državno rukovodstvo, političku partiju, univerzitet, udruženja, institute i pojedince koji ne bi žalili svoj doprinos u razvoju socijalizma. Socijalistički sistem će zahtijevati opsežnu analizu znanstvenika svih zainteresiranih profila i teoretsku simulaciju djelovanja komune. Kada se uspostave zadovoljavajući rezultati moguća je eksperimentalna primjena socijalističkog sistema u manjoj cjelovitoj društvenoj zajednici koja bi na prijedlog neke partije slobodnim izborom

takav sistem prihvatila.

***

Komuna je dio države kao suverene društvene organizacije. Predstavnici komune u državnoj skupštini zastupaju interese svoje komune. Na taj način svaka komuna sudjeluje u donošenju državnih odluka u kreiranju vanjske i unutarnje politike kao i obrane zemlje. Svaka komuna je suverena u toj mjeri da može donositi vlastite zakone i propise na vlastitoj teritoriji ukoliko oni nisu u koliziji sa prihvaćenim Ustavom i zakonima države. Svoje unutrašnje uređenje komuna određuje sama.

Socijalistička komuna će imati zatvoreno tržište rada u odnosu na državu i neovisnu ekonomiju. Radnici iz kapitalističkog svijeta izvan komune neće moći slobodno konkurirati na radnim mjestima komune sa socijalističkim sistemom. Takvi radnici ne bi mogli ostvariti dohodak u socijalističkoj komuni zato jer ne posjeduju bodove minulog rada. Prelazak radnika se može dozvoliti administrativno, ukoliko radnik u svojoj komuni proda svoje vlasništvo i tako sakupi dovoljnu količinu novca da može kupiti bodove minulog rada u socijalističkoj komuni.

Takav radnik će i tada biti u nepovoljnijem položaju od domaćih radnika jer neće moći dobiti novac u svojoj komuni za svoj doprinos u izgradnji zajedničkog vlasništva. On će imati niži dohodak od radnika koji je ostvario jednako vrijedan minuli rad u svojoj komuni. Prelazak radnika iz jedne komune u drugu će biti slobodan samo ako komune uspostave jednaki sistem. Tada bi se organizacija rada vršila na nivou udruženih komuna a regulacija prijenosa vrijednosti proizašlih iz minulog rada bi se vršila automatski.

Socijalistički sistem će osigurati ekonomsku, socijalnu i političku stabilnost komune. Ona će omogućiti brži i stabilniji razvoj od kapitalizma na svim poljima, a to znači i mogućnost dosezanja većih društvenih pogodnosti nego što ga kapitalizam može ostvariti. Kada socijalizam pokaže pozitivne rezultate on će poslužiti kao uzor drugim komunama. Tada će druge komune prihvatiti socijalizam što će doprinijeti da se produktivna orijentacija socijalizma širi svijetom.

Prihvaćanjem socijalizma od strane više komuna otvara se mogućnost višeg stupnja udruživanja komuna baziranog na implementaciji novog političkog i ekonomskog sistema. Na taj način komuna zadržava dio svoje političke i ekonomske suverenosti a dio prenosi na udruženje komuna. Udruživanja će se bazirati na zajedničkoj politici, tržištu rada i zajedničkom kapitalu. Takvo udruživanje će donositi neposredne pogodnosti ali može donositi i nepogodnosti stanovnicima komune.

Pogodnosti bi se manifestirale u slobodnom izboru rada u udruženim komunama čime bi se ostvarila veća mogućnost nalaženja posla od interesa radnika i veća mogućnost nalaženja odgovarajućeg mjesta boravka pa tako i mogućnost ostvarenja većih pogodnosti. Nadalje, udružene komune imaju veću ekonomsku moć pa tako mogu ostvariti veći prosperitet društva i veću sigurnost poslovanja u slučaju poremećaja na

tržištu.

Stanovništvo može iz istih razloga udruživanje komuna doživjeti i nepogodno. Naime, veći broj radnika stvara veću radnu konkurenciju pa može biti teže ostvariti pravo na rad na polju vlastitog interesa. Isto se odnosi na izbor stambenih prostora. Veća stabilnost ekonomskog sistema će nužno zahtijevati određeno prelijevanje novca među komunama za potrebe dohodaka, zajedničke potrošnje i razvoja privrede. Takvo prelijevanje novca stanovništvo može ocjeniti kao nepogodno.

Sa time u vezi skupštine komuna koje se žele udružiti će formirati program koji će jasno utvrditi modalitete i postupak udruživanja. Takav program bi se trebao usvojiti sa najmanje 2/3 glasova političkih partija u skupštinama komuna koje se žele udružiti. Vjerojatno se takve odluke neće lako ni brzo provoditi što je prihvatljivo jer se društvo treba prilagoditi promjenama.

Kako udruživanje komuna može donijeti stanovnicima pogodnosti i nepogodnosti, ono se mora provoditi demokratskim izjašnjavanjem stanovništva putem referenduma. Udruživanje komuna je značajan čin koji bitno utječe na društveno djelovanje pa je potrebno da isto prihvati značajna većina stanovnika. Neka to bude također najmanje 2/3 glasova stanovnika koji su izašli na glasanje i najmanje 1/2 od ukupnog broja stanovnika svake komune. Poslije prihvaćanja udruživanja od strane političkih partija vjerojatno neće biti teško prikupiti dovoljan broj glasova stanovnika za udruživanje na referendumu.

Treba pretpostaviti da će sa vremenom praksa pokazati da udruživanje komuna donosi veće tržište koje omogućava veću zaradu privrede. Komune koje se ne budu htjele udruživati sa drugim komunama će postati ekonomski slabije od udruženih komuna. Osim toga veće udruživanje omogućava veću produktivnost ostvarenu većom radnom konkurencijom pa tako donosi i veće pogodnosti u rezultatima rada. Veće udruživanje će donijeti veću sigurnost privređivanja u slučaju nastanka bilo kakvih poremećaja na tržištu. Veće udruživanje komuna će formirati veću akumulaciju zajedničkog novca, što osigurava zadovoljenje veće količine zajedničkih potreba. Veće udruživanje će dati stanovništvu veću mogućnost neposrednog utjecanja na donošenje odluka od zajedničkog interesa na području udruženih komuna. Veće udruživanje će dati stanovništvu mogućnost ocjenjivanja djelovanja bilo kojeg čovjeka na području udruženih komuna. Ukratko, veće udruživanje će donijeti veće pogodnosti zajednici u cjelini pa se može očekivati da će stanovništvo komuna generalno težiti većem udruživanju komuna.

Udruživanje se lako može razvijati do nivoa države kao suverene društvene organizacije na određenoj teritoriji. Država za razliku od komune kao suverena društvena organizacija donosi konstitutivni i ostale zakone zemlje. Donošenje i izmjene konstitutivnog i ostalih osnovnih zakona koji se tiču prava i dužnosti građana, i odnose u proizvodnji i raspodjeli, priprema i utvrđuje parlament države sa svojim stručnim službama. Delegati u parlamentu države trebaju prihvatiti značajne državne zakone sa najmanje 2/3 glasova poslanika a zatim ih prosljeđuju na izjašnjavanje stanovništvu na

referendumu.

Stanovništvo se izjašnjava pomoću kompjuterskih aplikacija preko interneta, prihvaćanjem ili odbijanjem takvih zakona. Zakoni koji dobiju najmanje 2/3 glasova stanovnika koji su glasali i koje prihvati najmanje 1/2 od ukupnog broja stanovnika države, bi se usvajali a ostali bi se odbacivali ili išle u doradu. Kako stanovništvo neposredno odlučuje o vlastitim zakonima ono ima interes da ih upoznaje i vlastitom voljom prihvaća i stoga takvi zakoni više neće biti otuđeni od društva.

Manje važni zakoni, propisi i odluke koji zastupaju posebne djelatnosti pa nisu od općeg interesa ljudi, prihvaćaju se ako dobiju većinu glasova delegata ili poslanika u parlamentu države.

***

Demokratski pristup udruživanja komuna zahtijeva i slobodu razdruživanja kao i ograničene međusobne veze. Danas ne postoje pravila koja bi regulirala secesiju dijelova država. Pravo na secesiju treba biti istovjetno pravu udruživanja. Pravo na samoodređenje treba da ima svaka republika, provincija pa i najmanja teritorijalna zajednica ljudi, u ovom slučaju komuna. Takvu odluku donosi skupština komune sa 2/3 glasova predstavnika naroda na isti način kao što usvaja udruživanje komune. Zatim njihovu odluku usvajaju ili odbacuju stanovnici komune sa najmanje 2/3 glasova glasača koji su izašli na referendum i najmanje 50% glasova od ukupnog broja stanovnika komune.

Ukoliko bi referendum u komuni potvrdio želju naroda za samostalnošću tada bi predstavnici obe interesne strane radili diobeni bilans razdruživanja zajednički stečenih dobara komune i države sa regulacijom svih obaveza, potraživanja i utvrđenim novonastalim odnosima. Na temelju ostvarenog dogovora bi trebalo obaviti referendum na području cijele države.

Utvrđeno razdruživanje bi se prihvatilo ukoliko bi to bilo u interesu najmanje 50% od ukupnog broja stanovnika države. Kako komuna ima pravo na samoopredjeljenje tako i država treba imati pravo na svoje samoopredjeljenje koje može spriječiti secesiju komune. Proces razdruživanja ne može biti lak zato što se ogroman broj veza među komunama, kompanijama i stanovnicima, stvaran od osnutka države mora uzeti u razmatranje.

Objektivna analiza može pretpostaviti da će stanovništvo svojom praksom odbaciti dezintegracijske procese, jer oni ne mogu donijeti veće pogodnosti ni u ekonomskom ni u općenito društvenom smislu. Značajne prednosti i koristi općenito proizlaze iz procesa integracije. Integrirana država u socijalizmu može funkcionirati bolje od komune. Donijet će više koristi društvu nego komuni jer daje više slobode izbora, veće moći ljudima, i više produktivnosti i stabilnosti ekonomiji.

Veće udruženje ljudi će imati veću moć da razvija objektivne vrijednosti i tako

demistificira autoritete i prevlada otuđenje koje su oni nametnuli. Manje otuđeni ljudi stvaraju manje problema i manje su agresivni. Naravno, sukobi među pojedincima će i dalje biti mogući; međutim, nitko neće moći podići sporove između pojedinaca na društvenu ili nacionalnu razinu, jer će demokratska anarhija sankcionirati takve pokušaje. I zato što progresivna orijentacija koju nudi socijalizam neće proizvesti sljedbenike koji bi ih podržavali.

3.2.2 Udruživanje ekonomije

Veća društvena zajednica daje veće mogućnosti razvoja ekonomije pa tako i veći prosperitet društva ali zahtjeva veći napor za ostvarenje koordinacije zajedničkog djelovanja. Svako društvo nastoji ostvariti ekonomski prosperitet ali to nije u stanju učiniti zato što nitko do sada nije definirao metode koje mogu ostvariti veći i stabilniji ekonomski prosperitet nego što ga nudi kapitalizam.

Socijalizam prikazan u ovoj knjizi definira novu ekonomiju koja može značajno unaprijediti ekonomsku politiku društva. Socijalizam će bit baziran na dogovoru najproduktivnijih proizvođača što omogućava maksimalnu produktivnost privrede i stabilnost sistema. Stabilnost novog ekonomskog sistema će se temeljiti na poznatim potrebama stanovnika, na stabilnoj proizvodnji, stabilnim cijenama proizvoda, i stabilnim prihodima radnika. Stabilna proizvodnja i potrošnja su uvjet stabilnosti države.

Udruživanjem komuna u državu omogućava se viši stupanj podjele rada sa punom zaposlenošću radnika kao što je to prikazano u komuni. Rukovodstvo će usmjeravati rad na taj način da u što većoj mjeri iskoristi regionalne i proizvodne mogućnosti pojedinih komuna. Socijalizam će dovesti do udruživanja poduzeća čime će se umanjiti do potpunog ukidanja konkurencija poduzeća sa jednakim programima proizvodnje. Vertikalna hijerarhijska subordinacija će osiguravati racionalnu proizvodnju i stabilno privređivanje.

Socijalizam donosi veliku produktivnost spuštanjem konkurencije poduzeća na nivo radnih mjesta. Unutar države će vladati jedinstveni princip ostvarenja prava na rad radnom konkurencijom. Svaki stanovnik može konkurirati za svako radno mjesto u državi. Radna konkurencija će sa jedne strane dati objektivnu vrijednost svakog rada a sa druge će unaprijediti produktivnost svakog radnog mjesta. Socijalistička država će na taj način postići produktivniju i stabilniju ekonomiju nego što to može kapitalizam.

Slobodan izbor rada u državi otvara i problem mogućnosti nastanka prekomjernih migracija stanovnika iz smjera privredno nerazvijenih krajeva u privredno razvijene krajeve. Takve migracije bi otežavale planiranje proizvodnje i smanjivale bi stabilnost privređivanja.

Rukovodioci države će biti dužni da uvažavaju interese stanovnika svih komuna pri usmjeravanju regionalnih djelatnosti. Ukoliko rukovodstvo države svojim odlukama ne bude u dovoljnoj mjeri uvažavalo interese svih komuna došlo bi do migracija radnika u krajeve koji su u boljem položaju. To bi svakako povećalo konkurenciju rada za

ograničeni broj radnih mjesta u privilegiranim komunama što bi nesumnjivo izazvalo nezadovoljstvo naroda. Rukovodioci država koji ne bi pružili podjednaku šansu za razvoj svim komunama bi dovijali negativne ocjene od nezadovoljnog naroda koje će im smanjiti količinu bodova minulog rada. Neuspješni rukovodioci će po prvi puta biti stvarno odgovorni narodu i zato će sami otići a samo uistinu najsposobniji će se usuditi voditi države. To je dovoljno dobra garancija za prosperitet države.

Socijalizam će u potpunosti riješiti problem migracija radnika iz nerazvijenih komuna u razvijene pomoću bodova minulog rada radnika. Radnici u nerazvijenim komunama imaju manje vrijedan minuli rad jer su u manjoj mjeri izgradili privredni sistem, ostvarili manju produktivnost i stoga ostvaruju manju dobit pa tako i dohodak. Manji dohodak donosi manju količinu bodova minulog rada kao trajni oblik prezentacije ukupne moći radnika. Prelaskom iz jedne u drugu komunu radnici prenose i svoje bodove minulog rada koji formiraju dohodak. Radnici će stoga slobodnim prelaskom na rad u razvijene krajeve ostvariti relativno jednaki dohodak na jednakom radu kao i u nerazvijenim krajevima. U socijalizmu radnici neće biti dohodovno stimulirani da migriraju iz nerazvijenih komuna u razvijene.

Dakle migracije radnika će biti moguće ali će biti dohodovno i sa stanovišta posjeda bodova minulog rada destimulativne. Radnici će više biti stimulirani da ostaju u nerazvijenim krajevima jer takvi krajevi mogu upotrebom bespovratnih sredstava namijenjenih razvoju privrede ostvariti bržu i veću stopu rasta privrede pa tako mogu osigurati brži porast dohotka i zatim količine bodova minulog rada.

Sistem u cijelosti predviđa utvrđivanje odgovornosti radnika, poduzeća i komuna za ostvarenje produktivnog življenja kao što je to prikazano u komuni. Odgovornost se podnosi dohotkom i bodovima minulog rada radnika. Sistem također predviđa i utvrđivanje odgovornosti putem međusobnih ocjena stanovnika, potrošača, udruženja, arbitraža i ocjenjivačkih sudova na nivou države. To će biti garancija uspostave odgovornih odnosa u ekonomiji države pa tako i prosperitetu države.

***

Socijalizam može osigurati znatno viši stupanj stabilnosti društva i efikasniju koordinaciju njegovog djelovanja od kapitalizma. To će se ostvariti udruživanjem novca i njegovom demokratskom raspodjelom. Socijalizam formira jedinstvenu masu novca koju društvo raspoređuje svim oblicima potrošnje po tržišnim i demokratski utvrđenim načelima.

Dosad je makroekonomsku politiku države, a to znači i osnovu društvenih odnosa, reguliralo rukovodstvo države. To znači da su društvom uvijek upravljali autoriteti. Kako autoriteti često slijede svoje vlastite interese koji ne predstavljaju u dovoljnoj mjeri interese društva, tako stanovništvo često ostaje nezadovoljno odlukama autoriteta. Osim toga, odluke koje donose autoriteti su otuđene od stanovnika i stoga ih ono ne može prihvatiti kao svoje.

Može se reći da je današnja makroekonomska politika dosegla svoj maksimum efikasnosti i da se dalji razvoj ekonomije može omogućiti samo uvođenjem demokracije u ekonomiju i u ekonomske odnose. U socijalizmu svaki stanovnik će sudjelovati u kreiranju makroekonomske politike zemlje neposrednom participacijom u raspodjeli udruženog novca. Tako će narod neposredno pomoću raspodjele zajedničkog novca formirati ekonomsku politiku socijalizma

Suma iskaza svih stanovnika u funkciji njihove ekonomske glasačke moći će formirati raspodjelu zajedničkog novca koja će zamijeniti monetarnu, kreditnu, razvojnu, dohodovnu, i fiskalnu politiku kapitalizma. Neposrednom raspodjelom zajedničkog novca će se drastično smanjiti otuđenje u procesu proizvodnje i raspodjele a privreda će dobiti makroekonomske orijentire vlastitog djelovanja i sa time elemente za viši stupanj stabilnog privređivanja.

Država emitira novac. Ukupna masa novca u prometu u državi treba da se formira približno između vrijednosti ukupne proizvedene robe i ukupno ostvarene dobiti na tržištu kako je to već opisano u komuni. Sistem omogućava relativno laku kontrolu količine novca u opticaju i sa time ostvaruje veliku kontrolu nad inflatornim i deflatornim procesima čime se osigurava veća stabilnost poslovanja privrede.

Ukupna masa novca predviđena za promet robe u državi raspoređuje se na novčana sredstva namijenjena komunama i novčana sredstva namijenjena državi. Odnos novca namijenjen komunama i državi određuje se neposredno demokratskim iskazom svih stanovnika države u funkciji ekonomskih glasačkih moći pojedinaca i u okviru mogućih intervala vrijednosti koje određuje rukovodstvo države.

Raspodjela novčanih sredstava namijenjenih komunama vrši se proporcionalno produktivnoj moći komuna, na prvom mjestu proporcionalno ostvarenim novčanim dobitima komuna na zajedničkom tržištu. Ali isto tako na dohodak će utjecati zaštita i unapređenje društva i njegove okoline. Veće unaprijeđenije društva i okoline koja ga okružuje će ostvariti veći udio u raspodjeli novčanih sredstava među komunama. O tome je već bilo riječi u poglavlju “Raspodjela dohodaka“. To znači da će svaka komuna dobiti na raspolaganje onoliku količinu novca koliko je svojom cjelokupnom produktivnom orijentacijom zaslužila.

Udruživanjem novca zarađenog u svim komunama moguća su i mala odstupanja od ostvarene dobiti kao ulog za osiguranje stabilnog dohotka svih komuna. Naime, u slučaju da pojedina komuna uslijed elementarnih nepogoda ili lošeg poslovanja ostvari značajnije novčane gubitke, dohodak takve komune se može pokrivati iz zajedničkog fonda i postepeno smanjivati dok se privreda takve komune ne konsolidira a zatim bi opet postepeno rastao. Na taj način sistem osigurava ekonomsku stabilnost svih komuna.

Stanovništvo produktivnih komuna može doživjeti prelijevanja dohodaka među komunama kao nepogodnim. Međutim, kako takvo prelijevanja ne bi bila značajna niti česta, a omogućila bi dohodovno osiguranje komuna može se pretpostaviti da će

stanovnici svih komuna u socijalizmu prihvatiti takvu politiku osiguranja. Ostvarenu zaradu svaka komuna raspoređuje suvereno bazirano na principima koje je stanovništvo usvojilo.

Novčana sredstva namijenjena savezu komuna služe za potrebe zajedničke potrošnje i razvoja cijele države. Takva sredstva se formiraju i raspoređuju neposrednim iskazom svih stanovnika države. Sa time u vezi treba naglasiti da veća sredstva namijenjena državi, proporcionalno smanjuju količinu novčanih sredstava namijenjenih komunama. U dijelu novca koji se izdvaja za potrebe države, komune gube svoj ekonomski suverenitet.

Sredstva namijenjena zajedničkoj robnoj potrošnji države, raspoređuju se po skupinama isto kao i raspodjela sredstava namijenjenih zajedničkoj potrošnji u komuni sa razlikom da sredstva zadovoljavaju potrebe države. Sredstva se koriste za održavanje i izgradnju potreba državne uprave i obrane, infrastrukture, za potrebe, zdravstva, obrazovanja, nauke, kulture i sporta, i za ostale namjene koje su potrebne svim stanovnicima države a predstavljaju preveliki investicioni teret pojedinoj komuni.

Zajednička novčana sredstva se koriste prema mogućnostima a raspoređuje ih neposredno stanovništvo države na istovjetan način kao što je to opisano u komuni. Neposredno izjašnjavanje stanovništva je jedna od najznačajnijih mjera socijalizma. Stanovništvo koje ima moć da upravlja će nastojati da upoznaje potrebe svoje države. Socijalizam će doprinijeti razotuđenju stanovništva od države pa će je stoga u većoj mjeri prihvatiti kao svoju.

Sredstva namijenjena razvoju privrede države služe za potrebe razvoja udružene privrede, zatim za potrebe velikih investicija pojedinih komuna kao i svim poduzećima koja ne mogu ostvariti sredstva namijenjena razvoju privrede u svojim komunama. Sredstva se raspoređuju poduzećima prema veličini koeficijenta razvoja na isti način kao u komuni.

Novčana sredstva namijenjena razvoju privrede su zajednička i ona se dodjeljuju bespovratno jer se obnavljaju izdvajanjem iz dohotka države u svakom periodu obračuna. Tada će cijela država biti faktično udružena u jednu veliku kompaniju a kompanije ne moraju same sebi vraćati uložena novčana sredstva. Poduzeća će imati obavezu ostvarenja predviđene novčane dobiti u određenom periodu čime bi novčana sredstva namijenjena razvoju privrede ostvarila svoju namjenu a cijeli ekonomski sistem bi nalazio svoje dostatno opravdanje.

Može se pretpostaviti da će komune sa razvijenom privredom biti manje zainteresirane da povećaju razvoj jer će im standard biti već toliko velik da se može približiti zasićenju. Porast produktivnosti razvijene privrede može donijeti veći rizik ostvarenja dobiti zbog zasićenja tržišta i nedovoljne kupovne moći nerazvijenih komuna. Nerazvijene komune će zahtijevati veća novčana sredstva namijenjena razvoju privrede a demokracija će zahtijevati od razvijenih komuna da izdvajaju veću količinu novca namijenjenu razvoju nego što ga trebaju. Ova činjenica daje veliku šansu nerazvijenim komunama da

osiguraju veća sredstva potrebna za razvoj nego što bi ga samostalno mogla izdvojiti. Nerazvijene komune će povećanjem produktivnosti povećati svoju kupovnu moć i na taj način povećavati državno tržište. Na taj način sistem će doprinijeti uravnoteženom razvoju cijele države.

3.1.3 Udruživanje država

Države organiziraju politiku na svojoj teritoriji da bi osigurale ostvarenje većih društvenih pogodnosti. Međutim, kada vlast ne odgovara prirodi društva tada države vode autoritativnu otuđenu politiku. Takva politika stvara nepravedne odnose među ljudima, napetosti i rizike među državama. Države su odgovorne za najveća krvoprolića u povijesti čovječanstva.

Današnji svijet definitivno ne poznaje model zajedničke koegzistencije koji može osigurati prosperitet čovječanstva. Današnji svijet bazira svoje odnose na opasnom i okrutnom takmičenju opredjeljenja a ne na kooperaciji. Današnja svjetska politika stvara objektivne nepravde među državama prouzrokovane velikim razlikama u privrednim razvijenostima i u pravu korištenja prirodnih bogatstava. Sa jedne strane postoji prekomjerna produkcija a sa druge glad u svijetu.

Bilo je u povijesti čovječanstva pokušaja izgradnje boljeg svijeta. Na tom putu formirane su svjetske organizacije koje nastoje međusobno približiti države i narode u međuovisnu cjelinu koja se nadopunjuje. Iz tog razloga je formirana Organizacija ujedinjenih nacija, Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond, Interpol, međunarodne zdravstvene organizacije i masu drugih. Te organizacije je morala povezivati ideja stvaranja bolje planete Zemlje. One su trebale donositi pogodnosti svijetu kao posljedicu većeg povezivanja naroda, rada i kapitala, veću snagu produkcije, veće bogatstvo i pa tako i veće blagostanje. Takve organizacije su trebale umanjiti mogućnost nastanka sukoba među državama. Međutim rezultat je suprotan očekivanjima. Takve organizacije se danas koriste uglavnom za ostvarenje prevlasti u svijetu i kao takvo predstavljaju opasnost za čovječanstvo.

Svakako najveća opasnost u svijetu proizlazi iz otuđenja koji nameću autoriteti. Ljudi žive u otuđenom, egocentričnom, narcisoidnom svijetu u kojem se formiraju otuđene potrebe. Otuđenje zavarava čovjeka da može prevladati svoju nemoć pred prirodom, ali nikakvo djelovanje to ne može ostvariti i zato je otuđeni čovjek u pravilu nezasitan i nezadovoljan. Nezadovoljene otuđene potrebe predstavljaju osnovu nastanka destruktivne energije koja donosi svakodnevno ogromne probleme u svijetu. Otuđenje je bolest od koje boluje cijeli svijet, bogati i siromašni. Autoriteti često usmjeravaju tu destruktivnu energiju u potrebu ostvarenja prevlasti u svijetu što je osnova svjetskih destrukcija. Naravno najveći autoriteti svijeta su tada najopasniji ljudi svijeta. Kako svijet nije pronašao mogućnost da prevlada svoju otuđenu orijentaciju nije pronašao osnovu za ostvarenje vlastitog prosperiteta.

Danas se svijet ponosi razvojem tehnologije i produkcije ali se u razvoju čovjekove svijesti nije ni pomakao. Čak štoviše, ljudi ulaze u period velike svjetske degradacije osnovnih ljudskih vrijednosti. Sa time u vezi sve negativnosti, destrukcije, ratovi ne samo da nisu stvar prošlosti, nego je razvojem tehnologije problem podignut na viši nivo koji prijeti čovječanstvu više nego ikada.

***

Pa dobro što nedostaje da se situacija promijeni? Nedostaje znanje! Ova knjiga prikazuje znanje potrebno da se formira zdravo i dobro društvo. Ono će oduzeti moć autoritetima i dati ga ljudima. Sve navedene probleme socijalizam može efikasno riješiti. On uvažava demokraciju, ljudska prava, posebne individualne interese, minuli i tekući rad i prirodne konstruktivne međuljudske odnose a sprečava postojanje otuđenja, privilegija, hegemonije, eksploatacije i svaku destruktivnost. Novi sistem je toliko produktivan i elastičan da ga mogu prihvatiti stanovnici drugih država. Takvim činom se otvara mogućnost udruživanja na nivou država. Kada proces integracije počne među državama, tada je samo pitanje vremena ostvarenje udruženih država na nivou cijelog svijeta.

Udruživanjem države gube dio suvereniteta jer ga prenose na zajednicu država ali ostvaruju nove kvalitete društvenog života. Kada čovječanstvo prihvati opisani društveno ekonomski sistem tada će cijeli svijet funkcionirati kao komuna. Tada će po prvi put svijet točno znati u svakom trenutku koliko ima stanovnika i kakve su njihove individualne i zajedničke potrebe. Tada će svijet po prvi put biti u mogućnosti da vodi razumnu racionalnu politiku i da zadovolji potrebe čovječanstva.

U socijalističkom svijetu svaki stanovnik će imati mogućnost slobodnog djelovanja na području cijelog svijeta. Imati će mogućnost da bira mjesto boravka i posao bilo gdje u svijetu. Ta sloboda će ipak imati ograničenje. Čovjek neće biti slobodan da stvara nepogodnosti drugim članovima društva. Sistem će razviti efikasnu zaštitu svakog pojedinca od nepogodnog djelovanja sa bilo koje strane svijeta.

Opisani sistem će svakom stanovniku omogućiti da neposrednim iskazom u administrativnom svjetskom centru ili njegovom satelitu u komuni daje ocjenu o bilo kojoj pogodnosti ili nepogodnosti koju doživljava sa bilo koje točke zemaljske kugle. Sistem ocjenjivanja može formirati potpuno novi vrijednosni sistem u svijetu koji će valorizirati i sankcionirati bilo koju nepogodnost ili nagraditi bilo koju pogodnost koju čovjek čovjeku može učiniti. Kako će takve ocjene neposredno utjecati na dohodak i bodove minulog rada ocjenjenog čovjeka, svaki čovjek će biti odgovoran ispred cijelog svijeta. On će se truditi da proizvede što manje nepogodnosti i što više pogodnosti cijelom svijetu što će formirati osnovu produktivne konstruktivne orijentacije u svijetu.

Novi sistem predviđa neposredno izjašnjavanje svih stanovnika svijeta o bitnim političkim, ekonomskim i ostalim oblastima od zajedničkog interesa, čime će se neposredno na demokratski način utvrditi pravila zajedničkog djelovanja u svijetu.

Sistem bi formirao svjetsku monetarnu politiku i svjetsku raspodjelu novaca. Zajednički novac bi čovječanstvo neposredno demokratski usmjeravalo za svjetsku individualnu potrošnju, zajedničku potrošnju i razvoj privrede i na sve parcijalne interesne sfere.

Novi socijalistički sistem uvodi novu univerzalno utvrđenu vrijednost u svim državama u obliku cijene rada, koja zastupa objektivan prikaz vrijednosti minulog i tekućeg rada svih radnika u svijetu. Na takvoj se vrijednosti mogu graditi svi ostali ekonomski vrijednosni sistemi tako da se na međunarodnom nivou uspostavi pravedna raspodjela svih oblika pogodnosti i nepogodnosti proizašlih iz minulog i tekućeg rada svih radnika. Upravo su to elementi koji danas nedostaju za uspostavu stabilne ekonomske politike a to znači i opće stabilnosti.

Novi ekonomski sistem predviđa svjetsko udruživanje privrede u jedno veliko poduzeće svijeta, svjetsko rukovodstvo, svjetsko planiranje proizvodnje i svjetsku raspodjelu rada po principima slobodne radne konkurencije. Rukovodstvo svijeta će racionalno i efikasno organizirati rad u svijetu što će formirati visoku i stabilnu produktivnost koja bi optimalno zadovoljavala materijalne potrebe cijelog čovječanstva. Slobodno tržište rada će ukinuti radne privilegije u cijelom svijetu a tada će se nužno formirati takvo planiranje proizvodnje, raspodjela rada i dohodaka koje će optimalno odgovarati interesima cijelog čovječanstva i svakom stanovniku.

Takav sistem će svakom stanovniku omogućiti da upozna kroz praksu svoje prirodne potrebe i tako da prevladava otuđenje. Mogućnost ispoljavanja neposrednog prirodnog interesa svakog čovjeka će osloboditi društvo ovisnosti od otuđenih ideoloških, nacionalnih, regionalnih, kulturnih, ekonomskih i ostalih otuđenih interesa. Čovjek će konačno dobiti mogućnost da živi prirodan život pa će otuđene vrijednosti gubiti značaj. Priroda čovjeka je jedinstvena za cijelo čovječanstvo pa se približavanjem čovjeka njegovoj prirodi ostvaruju uvjeti formiranja homogene društvene zajednice cijelog svijeta.

Svaki čovjek će se oslanjati na vlastite snage pri zadovoljenju vlastitih potreba pa će naučiti da formira potrebe u skladu sa vlastitim mogućnostima realizacije, što predstavlja osnovu mogućnosti zadovoljenja potreba i konstruktivne orijentacije društva. Ljudi koji konstantno zadovoljavaju svoje potrebe nisu destruktivni. Ovakav sistem će formirati faktičnu ravnopravnost među ljudima. U takvom svijetu će se prevladati narcisoidna osobina karaktera kao glavnog uzročnika otuđenja i sukoba među ljudima u korist prirodnih kooperativnih odnosa.

U takvom sistemu narodi više neće moći biti ugroženi. Može se očekivati da će sredstva namijenjena oružanim snagama, neposrednim izjašnjavanjem čovječanstva ukinuti što bi definitivno onemogućilo nastajanje ratova.

Predloženi sistem će formirati novu svijest čovjeka, novu etiku društva i nove odnose u svijetu. Takav sistem će svim stanovnicima svijeta osigurati sigurnost, pogodnu egzistenciju, duhovni i materijalni prosperitet. Ukratko, sistem će formirati svijetlu budućnost čovječanstva. Kako će takav društveno ekonomski sistem formirati

neposredno čovječanstvo, država kao oblik autoritativne presije nad društvom više neće biti potrebna.

3.3 Očekivanja novog sistema

Komunizam treba smatrati najboljim društvenim sistemom

Karl Marx je kreirao termin komunizam. On predstavlja politički i ekonomski sistem u kojem društvo posjeduje sredstva za proizvodnju i proizvodi za dobrobit ljudi. Marx je definirao komunizam kao "*Od svakoga prema njegovim sposobnostima, i svakome prema njegovim potrebama*."[12] Prema Vladimiru Iljiču Lenjinu, komunizam je završna faza socijalizma. Komunizam bi trebao svim ljudima besplatno pružati svu robu i usluge, što socijalizam nije mogao. Ovo je jedina razlika između socijalizma i komunizma. Karl Marx i njegovi najistaknutiji učenici: Vladimir Iljič Lenjin, Josip Vissarionovič Staljin, Mao Zedong, Josip Broz Tito, Fidel Castro, a sada i Kim Jong-un, nisu uspjeli izgraditi komunizam čak ni u teoriji. Iako se njihov rad bazirao na plemenitoj ideologiji, oni nisu mogli pronaći uspješnu metodu za poboljšanje društva, a konačni rezultat njihovog rada je manje ili veće razočaranje.

Osnovni uvjet za izgradnju socijalizma i komunizma moraju biti jednaka prava ljudi. Karl Marx je mislio isto, ali ih nije uspio definirati. Vladimir Iljič Lenjin je u početku namjeravao graditi socijalizam i komunizam na jednakim ljudskim pravima, ali nije uspio u tome zato jer se svi ljudi teško mogu složiti oko bilo čega. Demokratska anarhija je rješenje, ali potrebna tehnologija nije bila dostupna u Marxovo i Lenjinovo vrijeme. Lenjinov pokušaj uspostavljanja jednakih ljudskih prava je doživio takve teškoće da je odustao od njih i preuzeo kontrolu nad ljudima. Ostale socijalističke vođe su slijedile njegov primjer. To je glavni razlog zašto je sve krenulo pogrešnim putem u socijalizmu i komunizmu.

***

Treba se nadati da je ova studija uvjerljivo predstavila treći prirodni zakon društva: Uspostavljanje jednakih ljudskih prava stvara konstruktivne i skladne društvene odnose, čineći ljude zadovoljne sa svojim životima. Ako je to tako, ljudi će bili voljni graditi socijalizam. Da bi došli do komunizma, ljudi će morati svojom slobodnom voljom izdvojiti sve svoje prihode za poreze. Tada će sva roba i usluge biti besplatno dostupne svim ljudima. Tehnički gledano, ako samo poneki pojedinci odbiju izdvojiti svoje kompletne plaće za poreze, svi ljudi će i dalje primati neke male dohotke, a dio roba i usluga će se naplaćivati. To bi i dalje bio socijalizam a ne komunizam.

Većina ljudi vjeruje da komunizam nije moguće ostvariti zbog slabosti ljudske prirode. Ovo nije točno. Novac je stvarna potreba u slabo opskrbljenom društvu. Bogata elita je povećala vrijednost novca puno više nego što to objektivno zaslužuje jer imajući novac, koji ljudi nemaju, ostvaruju moć nad ljudima.

[12] Karl Marx, *Critique of the Gotha Programme,* 1875 (Moscow: Progress Publishers, 1970)

Socijalizam će to značajno promijeniti. On će povećati proizvodnju i plaće radnika, čime će obilna potrošnja biti dostupna svima. Socijalizam će ostvariti pravdu u procesu proizvodnje i raspodjele. Svaka radna pozicija će teoretski biti dostupna svima u bilo koje vrijeme. Tržište rada će učiniti sve poslove podjednako poželjnima, pridonoseći stvaranju sklada u društvu. Ljudi će imati jednaka prava da zastupaju svoje interese svugdje. Provodeći jednaka ljudska prava, ljudi će postati istinski jednaki. Tada bi ljudi trebali realizirati drugi prirodni zakon društva: Jednaka moć među ljudima gradi skladne društvene odnose. Predloženi društveno-ekonomski sistem bi trebao kreirati harmonično društvo.

Povijest čovječanstva je povijest nametnutog znanja od strane autoriteta koje je ljude udaljilo od njihove prirode. Ljudi ne bi trebali nekritički prihvaćati utjecaje drugih ljudi. Oni se ne bi trebali ni uspoređivati sa drugim ljudima jer ih i to može otuđiti od njihove vlastite prirode, umjesto da im dopusti da je prihvate. Otuđenje je ljude odvelo na krivi put na kojem ne mogu zadovoljiti svoje potrebe. Nezadovoljene potrebe stvaraju razočarenje, antagonizam i destruktivne odnose.

Jednaka ljudska prava će osloboditi ljude autoritativnog pritiska i dati im slobodu da slijede svoje interese. Takva iskustva će naučiti ljude da kritički razmatraju utjecaje drugih. To će demistificirati otuđene vrijednosti koje su autoriteti nametali kroz povijest čovječanstva. To će pomoći ljudima da se približe svojoj prirodi. Kao rezultat, ljudi će formirati objektivne potrebe koje mogu zadovoljiti, stvarajući radostan život i životno zadovoljstvo.

Odgovornost koju socijalistički sistem zahtijeva od ljudi će naučiti ljude da formiraju svoje potrebe prema vlastitoj sposobnosti da ih zadovolje. To bi trebalo realizirati prvi prirodni zakon društva: Ljudi koji trajno zadovoljavaju svoje potrebe stvaraju konstruktivne društvene odnose. Takvi ljudi nisu destruktivni. Jednom kad ljudi prihvate prirodne zakone društva, oni će doprinijeti izgradnji prirodnog, skladnog i vrlo prosperitetnog društva.

***

Socijalizam ima mogućnost reguliranja svih oblika vrijednosti upotrebom bodova minulog rada koji će prezentirati dohotke radnika i njihovu moć odlučivanja u ekonomiji. Između ostalog bodovi minulog rada mogu regulirati optimalnu populaciju planete Zemlje. Nizak natalitet se može povećati dodjelom stimulativne količine bodova minulog rada za rađanje djeteta i obratno, visok natalitet se može umanjiti oduzimanjem dovoljne količine bodova minulog rada bračnim parovima koji žele više djece nego što društvo smatra prihvatljivim. Sistem će također razviti isti oblik odgovornosti stanovništva svijeta za zaštitu čovjekove okoline što će doprinijeti da planeta Zemlja bude čista i zdrava. Pomoću bodova minulog rada će biti moguće uspostaviti odgovoran odnos čovječanstva prema vlastitoj budućnosti.

Socijalizam neće trebati veliku količinu današnjih radnih mjesta. Redukcija radnih mjesta će početi u administraciji, narodnoj obrani, policiji, marketingu, trgovini, osiguranju, itd. Administracija će biti puno manje potrebna jer će knjigovodstvo biti automatizirano. Narodna odbrana neće biti potrebna jer više neće postojati opasnost za

bilo koji narod. Policija više neće biti potrebna jer više neće postojati opasnost za bilo kog pojedinca. Marketing više neće biti potreban jer više neće postojati konkurencija između kompanija. Trgovina će biti manje potrebna jer će se potrošnja naručivati direktno od proizvođača. Osiguranje više neće biti potrebno jer će sistem direktno ostvariti osiguranje svim stanovnicima.

Teško je sada precizno reći koja sve radna mjesta neće biti potrebna u budućnosti ali se može pretpostaviti da će to biti sva radna mjesta izvan neposredne proizvodnje i servisa za zadovoljenje prirodnih potreba društva. Ovdje se radi možda negdje oko 50% radnih mjesta. Ako se uzme u obzir da sistem osigurava punu radnu zaposlenost, tada će takva redukcija automatski smanjiti potrebno radno vrijeme radnika na 4 sata po danu za održavanje jednake produktivnosti kakvu imamo danas.

Rad u svom trajanju neposredno donosi pogodnosti i nepogodnosti. Čovjek teži radu koji donosi veće pogodnosti i nastoji da izbjegne nepogodan rad. Skraćivanjem radnog vremena će se smanjivati nepogodnosti koje rad donosi. U predloženom sistemu svaki radnik će imati veliku mogućnost izbora rada koji mu u svom trajanju donosi veće pogodnosti ukoliko ponudi najveću produktivnost. Može se pretpostaviti da će svaki radnik na polju vlastitog djelatnog interesa uložiti veći trud, što će uvećati njegove radne sposobnosti pa će ostvariti pravo na rad od vlastita interesa.

Radnici koji ne mogu ostvariti zadovoljavajuću produktivnost na pogodnim oblicima rada se mogu osloboditi radne obaveze ali će ostvariti manji dohodak od zaposlenih radnika. Svaki radnik koji svojim produktivnim životom i nasljeđem sakupi dovoljnu količinu bodova minulog rada, također se može osloboditi svakog oblika rada a da pri tom na temelju rezultata minulog rada pridobije zadovoljavajući udio u raspodjeli dohodaka.

Rad će biti vrijednost za one radnike koji uživaju u radu, pa će za postizanje veće konkurentske moći za željeni posao sniziti cijenu tekućeg rada. Pojedini radnici zaposleni na radnim mjestima koja im donose veliku pogodnost će sa vremenom prihvaćati dohodak podjednak kao da ne rade ili još niži. To znači da će takvim radnicima rad predstavljati veću vrijednost od nerada, i veću vrijednost od konzumacije proizvedenih robe i usluga. Oni će pravo na rad od vlastita interesa ostvariti na račun manjeg udjela u raspodjeli dohodaka. Već danas bi se našlo dosta ljudi koji bi potpuno besplatno radili na današnjim atraktivnim radnim mjestima kao što je mjesto predsjednika države ili u ulozi glavnog filmskog glumca. Novi sistem će demistificirati radna mjesta. Kada sva radna mjesta postanu podjednako pristupačna radnicima, radna praksa će im oduzeti otuđenu mističnu vrijednost. Sistem će također učiniti sva radna mjesta podjednako atraktivnim što će ujednačiti interes za svim poslovima.

Poslovi koji će biti u većoj mjeri nepogodni, biti će uočeni većom cijenom tekućeg rada. Može se pretpostaviti da će to biti manualni, fizički i nekreativni oblici rada kao što je proizvodnja na traci, u rudarstvu, građevinarstvu ili zemljoradnji. Takvi oblici rada će se postepeno pomagati ili potpuno zamjenjivati automatizacijom proizvodnje.

Tehnološki napredak u proizvodnji je već danas uveliko oslobodio čovjeka izrazito nepogodnih oblika rada i taj proces će se svakako razvijati. Nadalje, rukovodstvo

privrede može nepogodnije oblike rada raspoređivati na više radnih mjesta u kraćem radnom vremenu, što će doprinijeti uravnoteženoj raspodjeli radnih opterećenja. Razvojem tehnologije i novom raspodjelom rada uz upotrebu radne konkurencije, rad će početi donositi veće pogodnosti radnicima. To može značiti da će radnici početi ostvarivati veće pogodnosti u radu nego izvan rada. U socijalizmu rad će postajati neposredna vrijednost.

Neposredna vrijednost rada zastupa bivstvene pogodnosti proizašle iz samog rada. Bivstvene pogodnosti imaju duge i intenzivne periode do stanja zasićenja. Socijalizam može doprinijeti spoznaji da trajni i uravnoteženi oblik pogodnosti proizlazi iz bivstvovanja. Bivstvovanje podrazumijeva sve aktivnosti pri formiranju i zadovoljenju potreba. Ono prvenstveno zahvaća slobodno odlučivanje i kreativno djelovanje u proizvodnji ali isto tako u politici, nauci, kulturi, sportu i svim ostalim oblicima aktivnosti. Predloženi sistem dozvoljava veliku mogućnost bivstvovanja na svim poljima pa stoga daje mogućnost svakom čovjeku da osigurava velike pogodnosti življenja.

Posredna vrijednost rada zastupa pogodnosti proizašle iz konzumacije radom proizvedene robe. Socijalistički sistem proizvodnje će donijeti obilje proizvedene robe. Socijalistička raspodjela sredstava potrošnje će omogućiti svakom čovjeku konzumaciju tih proizvoda. Kada obilje sredstava potrošnje bude dostupno svakom čovjeku, on će se oslobađati otuđene predodžbe o stvaranju moći posjedovanjem robe. Ukoliko ponuda robe preraste potrebe potrošnje, roba će gubiti svoju otuđenu prometnu vrijednost. Tako će socijalizam promovirati demistifikaciju proizvedene robe što će doprinositi zadovoljenju prirodnih potreba ljudi. Karakteristika prirodne upotrebe robe jest lako i brzo zasićenje poslije koje čovjek daljnjom konzumacijom robe više ne može doživjeti pogodnosti.

Treba reći da će usvajanjem radne konkurencije produktivnost privrede biti znatno veća nego što je danas. Razvojem proizvodnje u razvijenom svijetu moguće je da uslijed općeg zasićenja stagnira ili padne interes društva za robnom potrošnjom, odnosno da se smanji potrošački mentalitet. Osim toga treba uzeti u obzir proces razotuđenja društva koji će dopunski smanjiti potrebe za konzumacijom proizvoda rada pronalaženjem bivstvenih vrijednosti u društvu pa današnja velika produkcija kao što je u zapadnom svijetu neće biti ni potrebna.

Stagnacija razvoja produktivnosti privrede u kapitalizmu donosi ekonomsku krizu. Socijalizam će takvu krizu prevladati reorganizacijom rada i još većim skraćivanjem nužnog radnog vremena. Budućnost vjerojatno neće zahtijevati više od dva do tri sata rada po radniku dnevno za ostvarenje dovoljne produktivnosti koja će zadovoljiti potrebe društva. Skraćivanjem radnog vremena još se više smanjuje nepogodan oblik rada, dok sa druge strane radna sloboda može radnicima osigurati velike radne pogodnosti. Tako će još više porasti neposredna vrijednost rada.

Skraćivanje potrebnog radnog vremena nipošto ne znači da će sistem spriječiti bilo koga da radi koliko hoće. Ovdje je prikazana prosječna količina rada koja će osigurati dovoljno visok standard života svim ljudima. Radnici će vjerojatno raditi dva dana tjedno ukupno 10-15 sati i imati pet dana dug vikend.

Dali je to moguće? Ne samo da je moguće nego je takvo radno vrijeme nužnost budućeg privređivanja. Danas kompanije provode više radnog vremena u nalaženju proizvoda koje će tržište trebati nego u njihovu proizvodnju. Osim toga oni također često ulažu više rada u marketing u svrhu nalaženja kupaca nego u samu proizvodnju. Proizvođači često proizvode robu koja nema nikakvu utilitarnu vrijednost sa nadom da će uz propagandu i nisku cijenu ipak plasirati svoje proizvode. U kapitalističkoj ekonomiji oni nemaju drugog izbora, jer moraju nešto proizvesti da bi zaradili novac za život. Koje je to besmisleno rasipanje rada i prirodnih bogatstava! Kako je to besmislen život!

Budućnost će zahtijevati, a novi sistem će osigurati, veliku racionalizaciju potrošnje prirodnih bogatstava. Ogromna racionalizacija je moguća kroz nove izume, bolju organizaciju rada i sa promjenama ljudskih potreba kroz proces razotuđenja.

U tehnološki razvijenoj proizvodnji može se očekivati da će većina radnika doživljavati sve veće pogodnosti u radu te će zbog povećanja radne konkurentnosti smanjivati svoju cijenu tekućeg rada i visinu dohotka. Kada ukupni radni interes postane veći od proizvodnih potreba, tada će stanovništvo svojim glasanjem povećavati minimalni dohodak radnika kako bi se smanjio dohodovni interes zapošljavanja. Veće konkurentsko smanjivanje cijene tekućeg rada više neće moći snižavati dohodak pa će veću radnu konkurentnost, uz produktivnost, formirati koeficijent odgovornosti radnika.

Povećanje minimalnog dohotka će proporcionalno smanjivati veće dohotke jer je količina ukupnog novca namijenjena dohodcima stanovnika ograničena. Smanjivanje razlika između dohodaka radnika neće imati nikakav utjecaj na privatni posjed količine bodova minulog rada. Individualna količina bodova minulog rada ostaje neprikosnoveno u vlasništvu svakog stanovnika kao prikaz individualne produktivne moći. Također sa izdvajanjem veće količine novca iz dohodaka za potrebe poreza smanjivati će se neto dohodak ali broj bodova minulog rada radnika ostaje vezan za bruto dohodak te tako ostaje nepromijenjen.

Veći koeficijent odgovornosti će i dalje u većoj mjeri povećati količinu bodova minulog rada radnika u slučaju porasta vlastite ili zajedničke produktivnosti. U slučaju pada vlastite ili zajedničke produktivnosti radnici koji izraze veći koeficijent odgovornosti će biti u većoj mjeri sankcionirani smanjivanjem količine bodova minulog rada. Već je prikazano da će takav sistem upućivati svakog čovjeka da formira prirodne potrebe u granicama vlastitih mogućnosti realizacije što će osigurati realizaciju predviđene produktivnosti. To je ujedno i osnova konstruktivne orijentacije društva.

Tržišna privreda koju socijalizam preuzima od kapitalizma i unapređuje neće moći u dovoljno uspješnoj mjeri predvidjeti društvene potrebe. Privreda koja na tržištu ne nailazi na potražnju ostvaruje gubitke. U socijalizmu će se zaoštravati pitanje odgovornosti proizvođača jer će se gubitci privrede sankcionirati bodovima minulog rada radnika. Iz tog razloga privreda će postepeno morati tražiti sigurniji oblik privređivanja i naći će ga u proizvodnji za poznatog potrošača. Za posebne i skupe oblike potrošnje već se i danas formira proizvodnja po narudžbi potrošača.

Socijalizam predviđa zajedničku društvenu potrošnju kao potrošnju po narudžbi potrošača. U svrhu ostvarenja još stabilnijeg privređivanja, udružena privreda može postepeno zahtijevati od stanovništva da planira i naručuje svoje posebne materijalne potrebe. Proizvodnjom po narudžbi potrošača postepeno bi se stvarala demokratska planska privreda koja više ne bi mogla pogrešno investirati pa tako ni ostvariti gubitke. Takva privreda bi donijela stabilnost i prosperitet društvu.

Sredstva namijenjena razvoju će se utvrditi na nivou komune, države i na svjetskom nivou slijedeći načela neposredne demokracije. Tako će sve komune svijeta imati mogućnost da utječu na formiranje fondova namijenjenih razvoju privrede i svojom će konkurentskom sposobnošću privređivanja ostvariti pravo na njihovo korištenje.

U ekonomsko razvijenim krajevima svijeta doći će prije ili kasnije do pada potrošačkih potreba zbog općeg zasićenja što će smanjiti potražnju za novčanim sredstvima namijenjenim razvoju privrede. Pad interesa razvijenih zemalja za razvoj privrede će olakšati pristup nerazvijenim zemljama do zajedničkih novčanih sredstava namijenjenim razvoju privrede. Sa vremenom će se i nerazvijene zemlje razviti do stanja potrošačkog zasićenja. Zasićeno svjetsko tržište proizvodima rada će smanjivati potrebu razvoja privrede pa tako i potražnju novca namijenjenu razvoju privrede. Tada će stanovništvo svijeta izglasavati manje izdvajanje novca u tu svrhu. Može se očekivati da će na višem stupnju razvoja privrede cijelog čovječanstva, sredstva namijenjena razvoju tržišne privrede, kao obliku krupne potrošnje, težiti nuli.

Međutim, društvo će uvijek imati potrebu da razvija svoju proizvodnju i za to je potreban rad pa tako i novčana sredstva. Potrebna novčana sredstva za razvoj privrede nadalje se mogu izdvajati planski iz fonda novčanih sredstava zajedničke potrošnje. U razvijenom društvu razvoj privrede više neće ovisiti o tržištu nego o planu proizvodnje.

Kada sredstva namijenjena razvoju tržišne privrede budu težila nuli tada će društvo usmjeravati sva novčana sredstva za potrebe potrošnje. Može se pretpostaviti da će stanovništvo zasićeno individualnom potrošnjom i svjesno racionalnosti zajedničke potrošnje, veći dio novčanih sredstava koje su koristile za razvoj privrede usmjeriti u zajedničku potrošnju.

Veća količina novca namijenjena zajedničkoj potrošnji će omogućiti veću, kvalitetniju, bolju zajedničku potrošnju. Namjenu novčanih sredstava za zajedničku potrošnju određuje neposredno stanovništvo prelijevanjem novca u fondove od vlastitog interesa. Pojedini fondovi koji budu dobili veću količinu novca će u većoj mjeri razvijati posebne oblike zajedničke potrošnje.

Moguće je očekivati da će u jednom trenutku razvoja društva, zbog općeg zasićenja, ostajati neiskorištena određena suma novca u pojedinim oblicima zajedničke potrošnje po obavljenoj namjenskoj potrošnji. Takav novac se može koristiti za plaćanje određenih roba individualne potrošnje koja će se besplatno davati stanovništvu na području komune.

Kako danas u svijetu već postoji besplatno ili subvencionirano zdravstvo i obrazovanje, tako je moguće uvesti i besplatnu potrošnju roba i novih usluga. U prvom redu besplatna roba treba da obuhvati robu i usluge koje su neophodne svakom stanovniku kao što je hrana ili transport a zatim i ostali oblici potrošnje kojima je tržište zasićeno i koji uvijek mogu zadovoljiti potražnju. Može se pretpostaviti da će se uvođenje besplatne robe početi provoditi na području najrazvijenijih komuna iz viška fonda zajedničke potrošnje komune.

Proizvođači besplatne robe će automatski postati neprofitne organizacije. Do tada će sistem već potpuno izjednačiti rad i sve vrijednosti koje iz njega proizlaze u profitnim poduzećima i neprofitnim organizacijama. Uvođenje besplatne robe također ne znači determiniranu distribuciju sredstava potrošnje u kojoj bi svaki stanovnik dobio određenu količinu roba jer to predstavlja najprimitivniji oblik raspodjele i nasilje nad potrebama stanovnika. Ona podrazumijeva slobodnu raspodjelu roba u kojoj ih svaki stanovnik slobodno prema vlastitim potrebama koristi. Članovi porodice ne naplaćuju jedni drugima robu i usluge. Radi se o tome da cijeli svijet postane jedna porodica i to je intencija ove knjige.

Zajednička potrošnja i radna konkurencija će omogućiti ekspanziju izgradnje svih objekata potrebnih društvu i omogućiti njihovo održavanje. Socijalizam može osigurati svakom stanovniku korištenje bilo kojeg stambenog prostora ukoliko je spreman da isplati konkurentsku najamninu. Može se pretpostaviti da će sa vremenom i pojedinci sa nižim dohodcima moći iznajmiti vrijedne stambene prostore ukoliko se odreknu nekog drugog oblika potrošnje. Takva mogućnost će doprinijeti demistifikaciji vrijednosti nekretnina, odnosno omogućiti će svakom čovjeku da vlastitom praksom utvrdi granice prirodnih potreba korištenja nekretnina. Korištenje velikih nekretnina zahtjeva više vremena i veći trud posvećen održavanju što neće predstavljati vrijednost u odnosu na veliku mogućnost nalaženja bivstvenih moći u bogatom društvenom odnošenju koje socijalizam nudi. Osim toga kako se bude smanjila razlika između visine dohodaka, tako će se smanjivati i razlika između mogućnosti davanja najamnina. Ujednačenost visina najamnine za nekretnine zahtijevati će izgradnju i adaptaciju nekretnina ujednačenih optimalnih vrijednosti tako da se uspostavi ujednačena potražnja.

U socijalizmu se može pojaviti višak stambenog prostora. Višak stambenog prostora nema prometnu vrijednost zato jer ga nitko ne treba. Kako bi svi stambeni prostori bili ujednačene visoke kvalitete izvedbe, može se očekivati da će stambeni prostori gubiti svoju prometnu vrijednost. Može se očekivati da će u razvijenom svijetu najamnina za korištenje nekretnina težiti nuli. U izrazito razvijenom društvu gdje će postojati višak stambenog prostora, raspodjela nekretnina se može vršiti međusobnim dogovorom stanara. Odgovoran odnos korisnika prema nekretninama će se osigurati pomoću bodova minulog rada.

Kada društvo prevlada potrebu prezentacije otuđenog oblika moći posjedovanjem imanja, može se očekivati da će izdvajati sve veću količinu novca za zajedničku robnu potrošnju a smanjivati količinu novca namijenjenu individualnoj potrošnji. U društvu će se razvijati svijest da je zajednička potrošnja racionalnija u pogledu iskorištenosti robe kao i u potrošnji prirodnih bogatstava.

Treba ponoviti, smanjivanje dohotka stanovnika ne dovodi u pitanje količinu bodova minulog rada u vlasništvu građana. Količina bodova minulog rada svih radnika komune jednaka je visini bruto dohotka komune. Bruto dohodak komune čine sredstva za individualnu i zajedničku potrošnju. Smanjivanjem individualnog dohotka rasti će društveni dohodak. Ukupni bruto dohodak će ostati nepromijenjen pa će količina bodova minulog rada, koja daje prikaz čovjekove moći u društvu ostati nepromijenjena.

Veća izdvajanja sredstava namijenjena zajedničkoj robnoj potrošnji bi omogućila uvođenje nove besplatne robe do te mjere da sve zajedničke potrebe društva postanu zadovoljene. Tada sredstva namijenjena zajedničkoj potrošnji mogu početi pokrivati troškove posebnih materijalnih potreba stanovnika.

Socijalizam će razvijati svijest da čovjeku veća potrošnja od prirodne ne bi bila potrebna pa tako ne bi predstavljala vrijednost. Međutim, sistem treba da bude dovoljno jak da zadovolji i stanovnike koji bi imali otuđene materijalne potrebe, bez obzira što posjedovanje u društvu ne bi bilo vrijednost. Možda će sistem razviti takvu društvenu svijest da prikaže posjedovanje kao negativnu osobinu čovjekova karaktera, pa će takva orijentacija biti sramotna i sankcionirana lošim ocjenama ostalog stanovništva. Naravno, ukoliko sistem ne uspije zadovoljiti otuđene potrebe pojedinaca tada će morati zaustaviti distribuciju besplatne robe.

Veliki doprinos socijalizma leži u elastičnoj mogućnosti prelaza iz rigidnog kapitalističkog oblika proizvodnje i raspodjele, kada se svaki rad i roba neposredno naplaćuje pa do potpuno slobodnog oblika proizvodnje u kojoj se raspodjela rada i roba vrši prema potrebama stanovnika. Sistem će biti u stanju da podnosi sve oscilacije društvenih potreba uključujući povratak na naplaćivanje svih roba i usluga bez kriza, neposredno slijedeći društvene potrebe.

Kada bi društvo formiralo prirodne materijalne potrebe tada bi ih u razvijenim zemljama već današnja privreda mogla zadovoljiti. U takvom društvu raspodjela materijalnih dobara više ne bi mogla biti osnova sukobljavanja u društvu jer bi svako ostvario u raspodjeli udio prema vlastitim potrebama. Tada bi čovjek izgubio potrebu posjedovanja robe u korist bivstvenih vrijednosti proizašlih iz rada i bogatog odnosa sa društvom i prirodom.

Kada zajednička robna potrošnja bude zadovoljavala individualne potrebe stanovnika, tada bi dohodak kao kupovna moć stanovnika gubio značaj. Naravno rad će i dalje biti potreban da održi ili poveća društveni standard. Rad će opstati zato što će sam za sebe postati vrijednost. Organizacija rada će uvijek biti strogo determinirana i stoga će ga obavljati rukovodstvo. Radne obaveze će preuzimati radnici putem radne konkurencije u funkciji produktivnosti i odgovornosti bodovima minulog rada. To će prisiljavati najproduktivnije proizvođače da zajednički dogovaraju strategiju usmjerenja zajedničkog proizvodnog procesa. Radna konkurencija se može razvijati do takve točke da udruženi proizvođači preuzimaju odgovornost za opće zadovoljenje svih društvenih potreba kroz međusobnu kooperaciju.

Kada dohodak počne gubiti značaj, odgovornost radnika će se podnositi samo bodovima minulog rada radnika. Odgovornost će se utvrđivati međusobnim ocjenjivanjem radnika i ocjenom potrošača. Sistem omogućava razgranat sistem ocjenjivanja kvalitete proizvedenih robe i usluga. Svaka pozitivna ocjena koju radnik, poduzeća ili stanovnici komune dobiju od bilo kojeg stanovnika, udruženja potrošača, ili arbitražnih sudova će u maloj mjeri povećati ukupnu količinu bodova minulog rada ocijenjenih ljudi, čime će se povećati njihov produktivni izraz moći. I obratno nepovoljna ocjena bi opterećivala radnika, poduzeća i stanovnike komune prema stupnju odgovornosti koju utvrđuje neposredno stanovništvo, udruženja potrošača, arbitražni ili ocjenjivački sudovi. Sankcije će se vršiti oduzimanjem bodova minulog rada u funkciji dobivenih ocjena i koeficijenta odgovornosti radnika.

Takav način vrednovanja pogodnosti i nepogodnosti može formirati prirodne norme odnošenja u društvu koji će u velikoj mjeri zamijeniti otuđene normativne oblike regulacije društvenih odnosa utvrđene zakonima i propisima. Međusobno ocjenjivanje među ljudima će formirati nova nepisana pravila društvenog odnošenja koja će donositi pojedincima i društvu veće pogodnosti i prosperitet

Kada potražnja za radom kao oblikom ispoljavanja bivstvene moći postane veća od ponude rada i kada ponuda materijalne potrošnje postane veća od potražnje, tada bi individualni dohodak izgubio smisao, Kako se dohodak stanovništva bude ukidao, tako će bodovi minulog rada će i dalje ostali kao oblik čovjekove garancije za ispunjenje obaveza, kao faktor radne konkurencije i mjere čovjekove bivstvene moći.

Radna konkurencija bi sa vremenom mogla dati mogućnost za opću radnu slobodu radnika. Odnosno, radnici će na određenom stupnju razvoja proizvodnje, moći birati radna mjesta i radno vreme prema svojim željama i mogućnostima u dogovoru sa drugim radnicima. To je moguće postići automatizacijom proizvodnje kompjuterskom tehnologijom koja bi zamjenjivala prisilan i nepogodan rad i formirala pogodan rad baziran na individualnom, kreativnom i konstruktivnom pristupu kao i u relaksirajućem radu.

Ukoliko se uspostavi koordinacija djelovanja bez prisile i tako zadovolje potrebe, dohodak bi potpuno izgubio značaj a upotrebna vrijednost rada kao izraz bivstvene potrebe radnika bi ostala. Kada rad prestane uvjetovati materijalnu naknadu već svoje postojanje bazira na zadovoljstvu slobodnog ispoljavanja bivstvenih potreba, tada postaje slobodan rad i neposredna vrijednost za sebe.

Novčana sredstva tada više ne bi imala funkciju uspostavljanja platnog prometa ali bi i dalje služila kao sredstvo neposrednog izjašnjavanja društva o individualnim i zajedničkim potrebama. Tada novac više ne bi bio simbol otuđenja koji razdvaja zajednicu ljudi već koordinator homogenog djelovanja u društvu. Tada odnos čovjeka prema čovjeku više ne bi bio odnos roba već bivstveni odnos koji odgovara čovjekovim prirodnim potrebama.

Prihvaćanjem prirodnih zakona društva, ljudi bi trebali shvatiti da je sam rad velika vrijednost; pojedinac pojedincu je primarna vrijednost, dok će roba izgubiti svoju

otuđenu vrijednost. Vrijednosti rada i obilje proizvedene robe će smanjit važnost novca. Jednog dana dobivanje dobrih ocjena od drugih ljudi može postati važnije od zarađivanja novca. Imati željene poslove također bi trebao postati važnije od zarade novca. Danas su pojedini poslovi ljudima privlačniji od novca, ali to je iznimka. Razvijeno tržište rada će učiniti sve poslove podjednako privlačnim, a proces razotuđenja bi mogao učiniti poslove poželjnijim od zarađivanja novca.

Ljudi bi također trebali shvatili da je kolektivna potrošnja najracionalnija potrošnja. Kao rezultat, ljudi će jednog dana najvjerojatnije svojom slobodnom voljom alocirati svoje dohotke izravno za poreze, čineći svu robu i usluge besplatno dostupne svim ljudima uz uspostavljanje efikasne, stabilne i racionalne demokratske plansko tržišne privrede.

U takvom sistemu bi dohodak svih ljudi kao oblik individualne kupovne moći, neposrednim iskazom stanovništva bio jednak nuli. Tada bi sistem ostvario besplatnu proizvodnju i potrošnju robe. To je komunizam, najvjerojatnije najbolji mogući društveni sistem. To je ono što je Karl Marx želio, ali nije mogao definirati – društvo koje cvjeta. U takvom sistemu čovjek će nalaziti nove interese u vanjskom svijetu i u vlastitom duhovnom razvoju. U komunizmu će ljudi imati slobodu raditi ono što vole i prepustiti se poslu, nauci, filozofiji, kulturi, umjetnosti, sportu, zabavi i opuštanju kroz zabavu.

U takvom sistemu bi sva novčana sredstva bila namijenjena zajedničkoj potrošnji. Zajednička potrošnja će se neposrednim izjašnjavanjem stanovnika utvrđivati na nivou komune, države i svijeta. Kako je dosad navedeno, može se pretpostaviti da će na određenom stupnju razvoja društva svaki potrošač moći sam sebi planirati i naručivati sredstva posebne potrošnje. Međutim, nije realno očekivati da će svaki stanovnik imati potrebu da određuje sve oblike potrošnje koji su mu potrebni jer takva lista može biti preopširna u detaljima. Svaki stanovnik može pomoću količine novca namijenjene pojedinim oblicima zajedničke potrošnje i vlastitog iskustva opskrbom, vršiti utjecaj na parcijalnu i globalnu opskrbu proizvodima rada.

Pomoću fondova zajedničke robne potrošnje se usmjerava sva potrošnja u društvu. Masa novčanih sredstava bi i dalje mogla odgovarati ukupnoj vrijednosti robe, a svi proizvodi mogu zadržavati dogovorom utvrđenu cijenu. Ukupna količina novca i cijena robe će služiti kao instrumenti demokratskog usmjeravanja proizvodnje. Okvire raspodjele novca će određivati potrošačka praksa a korekcije će vršiti neposredno stanovništvo prelijevanjem novca u fondove zajedničke potrošnje koji su im potrebniji. Bogatiji fondovi će rukovodstvu komuna ukazivati na smjer potrošačkog interesa stanovništva pa će na tom polju usmjeriti veći rad čime će zadovoljavati društvene potrebe. Nadalje, svaki stanovnik može sudjelovati i u parcijalnom obliku raspodjele bilo kojeg fonda do nivoa u kojem nalazi svoj interes. Takav novac će biti nužan dok društvo ne otkrije savršeniji način koordinacije zajedničkog djelovanja.

Komunizam omogućava stalnu koordinaciju slobodnog sistema proizvodnje i raspodjele. Sistem ima beskonačnu količinu varijanti koje mogu utjecati na društveni život i svijest čovjeka tako da svaki pojedinac u društvu ostvari široki prosperitet. Još treba naglasiti da nije svrha predloženog sistema formiranje besplatne proizvodnje i potrošnje već nalaženje prirodnog odnosa u društvu koji takav sistem omogućava. Sistem će prevladati antagonizam između ljudi nastao kao rezultat otuđenih vrijednosti, potreba i

djelovanja. Najveća vrijednost predloženog društveno ekonomskog sistema leži u mogućnosti formiranja prirodnih i harmoničnih društvenih odnosa koji će formirati prirodne potrebe i vrijednosti.

Formirati će se nova etika sa kojom čovjek možda više neće imati potrebu da ocjenjuje drugog čovjeka niti da bude ocjenjen od drugog čovjeka. Kada čovjek prestane stvarati potrebe uspoređujući se sa drugim čovjekom tada će se približiti vlastitoj prirodi, tada će formirati odnose sa prirodom i društvom koji odgovaraju njegovoj prirodi. Bodovi minulog rada mogu biti zadnji otuđeni oblik ispoljavanja čovjekove moći koji će prevladati nalaženjem vrijednosti u sebi i u svojoj okolini.

Kad ljudi prepoznaju prirodne zakone društva, oni neće morati ići nikamo da traže ono što im treba jer će sve što im treba biti u njihovoj neposrednoj okolini ili još bliže – u njima samima. Najvažnije ostvarenje pojedinaca su oni sami. Što više ljudi upoznaju sebe, to više mogu postići slobodu, mir, radost, mudrost, ljubav. U komunizmu će ljudi imati najbolje šanse da ostvare dug i kvalitetan život.

Zaključak knjige

Povijest uči da autoritarni društveni sistemi proizvode društvene probleme, dok društveni sistemi u kojima ljudi imaju više prava stvaraju bolja društva. To bi trebalo biti dovoljno da se zaključi da će potpuna provedba jednakih ljudskih prava stvoriti najbolji mogući društveni sistem. Ipak, autoriteti sprečavaju znanje o jednakim ljudskim pravima kako bi zadržali svoje privilegije u društvu. Društveni se život uvijek temeljio na stvaranju individualne moći nad ljudima umjesto na jednakim ljudskim pravima. Kao rezultat, ljudi ne mogu postići društveni prosperitet.

Jednaka ljudska prava mogu riješiti društvene probleme i omogućiti najbolji mogući život ljudi. Učitelji neće morati učiti ljude kako da kreiraju dobro društvo; jednaka ljudska prava će to učiniti spontano i ljudi će takvo društvo voljeti. Ova knjiga pokušava uvjeriti ljude da oni ne mogu kreirati značajniji društveni napredak od provedbe jednakih ljudskih prava. Ništa više nije potrebno za izgradnju svijetle budućnosti čovječanstva, i ništa manje je može ostvariti. Jednaka ljudska prava su najveće otkriće svih vremena. Otvaranje javne rasprave o jednakim ljudskim pravima je ključno za izgradnju svijetle budućnosti čovječanstva.